

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

วิจิตร จันดาบุตร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์

มกราคม 2561

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

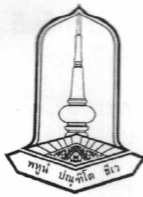
วิจิตร จันดาบุตร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์

มกราคม 2561

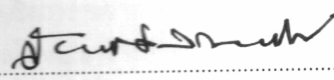
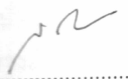
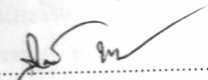
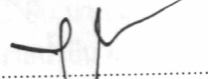
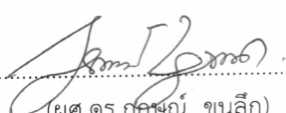
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาววิจิตร จันดาบุตร
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสาธรรณสุขศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 (รศ.ดร.สงครามชัย ลิทองดี)	ประธานกรรมการ (กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)
 (รศ.ดร.วิทยา อยู่สุข)	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก)
 (อาจารย์ ดร.วิโรจน์ เขมรัมย์)	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม)
 (รศ.ดร.สุมนทนา กลางคาร)	กรรมการ (อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)
 (ผศ.ดร.กฤษณ์ ขุนสีก)	กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธรรณสุขศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

 (รศ.ดร.วิทยา อยู่สุข) คณบดีคณะสาธรรณสุขศาสตร์	 (ศ.ดร.ประดิษฐ์ เทอดทูล) คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย วันที่ 31 เดือน ม.ค. พ.ศ. 2561
--	---

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา อยู่สุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ ดร.วิโรจน์ เชมรัมย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบรายละเอียดตลอดจนแก้ไข ข้อบกพร่องและให้กำลังใจ

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สงครามชัย ลีทองดี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธนา กลางคาร กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ขุนลิก กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ (ผู้ทรงคุณวุฒิ) ที่ได้แนะนำการแก้ไขและเสนอข้อคิดเห็นที่เป็น ประโยชน์ จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.อรุณ บุญสร้าง เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงานกลุ่มงาน สนับสนุนบริการสุขภาพ อาจารย์ ดร.วิจิต พุ่มจันทร์ หัวหน้ากลุ่มงานสาธารณสุขมูลฐานและระบบ สุขภาพประชาชน อาจารย์ พรนภัส ประเสริฐไทยเจริญ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ หัวหน้า กลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี อาจารย์ ดร.เสฐียรพงษ์ ศิวินา นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาระบบปฐมภูมิ โรงพยาบาลเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และอาจารย์ กิตติลักษณ์ ตั้งตรงศักดิ์ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ หัวหน้ากลุ่มงาน สุขภาพจิตและจิตเวช โรงพยาบาลน้ำยืน อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้คำปรึกษา ตรวจสอบ ปรับปรุงความถูกต้องและให้คำแนะนำที่ดีในเครื่องมือของการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ นายแพทย์ชัยวัฒน์ ดาราสิขณ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลน้ำยืน นายชวน จันทรเลื่อน สาธารณสุขอำเภอน้ำยืน นางสาวสุพัตรา บุญชิต หัวหน้ากลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัวและ ชุมชน โรงพยาบาลน้ำยืน นางธัญพร เรืองธรรม พยาบาลเฉพาะทางด้านจิตเวชเด็กและวัยรุ่น กลุ่มงาน สุขภาพจิตโรงพยาบาลน้ำยืน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลยาง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยาง ผู้อำนวยการกองการศึกษา คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแล เด็ก องค์การบริหารส่วนตำบลยาง ตลอดจนผู้ปกครองเด็กปฐมวัยทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม และทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลสีวิเชียร ปลัดเทศบาลตำบลสีวิเชียร ผู้อำนวยการกองการศึกษา คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเขตเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในกระบวนการวิจัยและตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัวที่คอยให้การสนับสนุนและเป็น กำลังใจตลอดมา ความสำเร็จและคุณค่าประโยชน์ในงานวิจัยฉบับนี้ขอมอบแก่บุพการี ครอบครัว ครู อาจารย์ ทุกท่านที่ให้ความรู้ สนับสนุน ส่งเสริม ให้งานวิจัยสำเร็จลงด้วยดี ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร ตลอดจนผู้ปกครองเด็ก

วิจิตร จันดาบุตร

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
ผู้วิจัย	นางสาววิจิตร จันดาบุตร
ปริญญา	สาทรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา สาทรณสุขศาสตร
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา อยู่สุข อาจารย์ ดร.วิโรจน์ เชมรัมย์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 37 คน เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การบันทึกและถอดบทเรียน วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กครั้งนี้ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหาในพื้นที่ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินพัฒนาการเด็กด้วยคู่มือ DSPM 3) การวางแผน 4) การปฏิบัติตามแผนงาน 5) ดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย 6) การติดตามและประเมินผลทุก 3 เดือน 7) จัดเวทีสะท้อนผลติดตามผลการปฏิบัติ 8) สรุปผลการดำเนินงาน ผลการศึกษา พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการดำเนินงานทั้งทางด้านความรู้ ด้านการมีส่วนร่วม อย่างมีนัยสำคัญ ($p\text{-value} < 0.05$) และเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีจำนวนที่มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 77.27

สรุป กระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในครั้งนี้มีปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ การมีภาคีเครือข่ายในการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน มีการกำหนดแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยใช้การมีส่วนร่วม เน้นให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจบทบาทของตนเองมีการกำกับติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การพัฒนา; แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก; เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

TITLE Development guideline for promotion of pre-schoolers in Child Development Center, Sewichian Municipal District, NumYuen District, Ubon Ratchathani Province.

AUTHOR Miss. Wijit Jundaboot

DEGREE Master Degree of Public Health **MAJOR** Public Health

ADVISORS Assoc. Prof. Witaya Yoosook, Ph.D.
Wirote Semrum, D.P.A.

UNIVERSITY Mahasarakham University **YEAR** 2018

ABSTRACT

The Action research aimed to study the process. Enhancing of the pre-school Child Development Center in Sewichian Municipality, NumYuen District, Ubon Ratchathani Province. 37 participants of local administrator, director of the child development center, teacher of child caregivers, caregivers, and health officials were selected in the process. Data were collected both quantitative and qualitative methods by questionnaire, interview, focus group discussion, observation, recording and analyses lessons learn, analyze. The data analyses were using descriptive statistics such as frequency. Mean percentage and standard deviation. Qualitative data were analyzed by content Analysis.

The research shows that the operational processes of. The Child Development Center now consists of eight steps: 1) to study and analyze the situation and problems formulation in the area 2) data collection and assessment of child development with manual DSPM 3) planning 4) implementation 5) the cooperative partnership networks participation 6) and the monitoring and evaluation every 3 months 7) The reflect the stage monitor performance forum and 8) conclusion. The results of the study showed that those involved are knowledge score were increasing with significantly statistics as p-value <0.05. There was increasingly a number of mutual development of age in the children group as 77.27%.

In conclusion, the factors of success are having a complete network to target together. The guidelines apply to participate in the development of pre-school children in child care centers. All parties understood their role and actions. Monitoring and evaluation in the process are continuously conducting.

Key Words: Development; Promote development of children; Children in Child Development Center.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพประกอบ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลัง	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 ปรัชญาเอกสารข้อมูล	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยและการพัฒนาการเด็กปฐมวัย	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการและการศึกษาเด็กปฐมวัย	12
2.3 มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	27
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพ่อแม่ผู้ปกครองในการเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย	40
2.5 คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย	41
2.6 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)	46
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	53
2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย	56
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	57
3.1 รูปแบบการวิจัย	57
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	57
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	58
3.4 การหาคุณภาพเครื่องมือ	63
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	65
3.6 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	65
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	67
3.8 จริยธรรมในการวิจัย	68

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	69
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	69
4.2 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	69
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	70
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	98
5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	98
5.2 สรุปผลการวิจัย	98
5.3 อภิปรายผล	101
5.4 ข้อเสนอแนะ	102
เอกสารอ้างอิง	104
ภาคผนวก	110
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	111
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	113
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	119
ภาคผนวก ง ใบรับรองอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	130
ภาคผนวก จ แผนปฏิบัติการวิจัย	132
ภาคผนวก ฉ รายชื่อทีมวิจัยและเด็กปฐมวัย	139
ภาคผนวก ช ตัวอย่างภาพประกอบ	142
ภาคผนวก ซ คู่มือแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	150
ประวัติย่อผู้วิจัย	161

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 2.1 ตารางโฆษณาการสำหรับเด็กปฐมวัย	38
ตาราง 4.1 เปรียบเทียบการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี 3 ปีซ้อนหลัง	72
ตาราง 4.2 ความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคุณลักษณะของประชากร (n=37)	73
ตาราง 4.3 ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการพัฒนาวิจัย (n=37)	83
ตาราง 4.4 จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริม พัฒนาการเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการพัฒนา	86
ตาราง 4.5 จำนวนและร้อยละของพัฒนาการเด็กปฐมวัยสมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนและหลังการพัฒนา (n=20)	87
ตาราง 4.6 จำนวนและร้อยละพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนและหลังการพัฒนา	87
ตาราง 4.7 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการ เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	88

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 2.1 แผนผังกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน	34
ภาพประกอบ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	56
ภาพประกอบ 4.1 แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	96

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

อนุสัญญาว่าด้วยเด็ก (Convention on the Rights Child) เป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับและเห็นชอบมากที่สุดในโลก โดยทุกประเทศได้ให้สัตยาบัน ยกเว้นประเทศในโซมาเลียและประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศไทย ได้เข้าร่วมให้สัตยาบันเมื่อ พ.ศ. 2535 ในอนุสัญญานี้ระบุรายละเอียดว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งทุกประเทศจะต้องรับประกันเด็กในประเทศของตนเอง ซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานที่ว่าจะต้องครอบคลุมถึงการมีชีวิตรอด การได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน ความมีสันติภาพและความปลอดภัย รวมถึงสิทธิที่จะต้องได้รับการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน อันได้แก่ การมีครอบครัวที่อบอุ่นคอยดูแล การเข้าถึงโอกาสในการรับการศึกษาที่ดีเหมาะสมตามช่วงวัยและการได้รับอาหารและโภชนาการที่เหมาะสม (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2556)

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชาติในอนาคต จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสมตามช่วงวัย รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นวัยที่มีพลังความคิดสร้างสรรค์เปี่ยมด้วยศักยภาพและเป็นอนาคตของชาติ นับตั้งแต่รัฐบาลโดยการนำของ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนมาโดยตลอด และได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2550 ประกาศวาระเพื่อเด็กและเยาวชน ประกอบด้วยเรื่องสำคัญ 5 เรื่อง ซึ่งมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยปรากฏอยู่ในเรื่องที่ 3 คือ สถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลที่มีคุณภาพ โดยภาครัฐร่วมมือกับท้องถิ่นและเอกชน ในการสร้างระบบพัฒนาที่เลี้ยง ผู้เลี้ยงดูเด็ก และครูอนุบาล ให้มีคุณภาพและความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ และสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง และ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2550 คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ.2550 – 2559 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นกรอบสำหรับดำเนินงานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้เติบโตเป็นคนไทยที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นทั้งคนเก่งคนดีและเป็นคนที่มีความสุข เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศชาติสืบไป (นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบเด็กปฐมวัย ระยะยาว พ.ศ. 2550 - 2559)

กระทรวงสาธารณสุข เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนด นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนารูปแบบเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) พ.ศ.2550 – 2559 ที่มุ่งเน้นพัฒนารูปแบบเด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมมีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคมและจริยธรรม กระทรวงสาธารณสุข ในฐานะองค์กรหลักในการพัฒนาระบบสุขภาพของประเทศตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพเด็กปฐมวัยให้เติบโตเป็นกำลังของชาติด้วยความมุ่งมั่น กระทรวงสาธารณสุขได้จัดทำแผนและมาตรการสำหรับการพัฒนาสุขภาพและอนามัยเด็กปฐมวัยของกระทรวงสาธารณสุขควบคู่ไปด้วย แผนงานและมาตรการสอดคล้องและเชื่อมโยงกับนโยบาย

และยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยขับเคลื่อนและผลักดันมาตรฐานศูนย์เด็กเล็ก เพื่อให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้บริหารศูนย์เด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก และผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ ส่งผลให้เด็กมีสุขภาพดี มีพัฒนาการสมวัย การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพใช้กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เพื่อให้การพัฒนาเด็ก บุคลากรและสิ่งแวดล้อมในศูนย์เด็กเล็ก เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ 4 ด้าน คือ เด็กมีพัฒนาการสมวัยไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 (อนามัย 55) เด็กมีส่วนสูงระดับดีและรูปร่างสมส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 เด็กมีฟันน้ำนมไม่ผุเกินกว่าร้อยละ 57 และมีการส่งต่อเด็กที่มีพัฒนาการไม่สมวัยเข้ารับการประเมินและแก้ไขพัฒนาการ ณ สถานบริการสาธารณสุขทุกคน ในปัจจุบัน อนามัย 55 แบบคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัยได้เลิกใช้ไปแล้ว กระทรวงสาธารณสุขได้พัฒนาและจัดทำคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual : DSPM) มาใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยแทน

สถานการณ์การเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในประเทศไทยที่ผ่านมามีการดำเนินการค่อนข้างน้อย จากการศึกษาพบว่า มีการสำรวจและรายงานข้อมูลเกี่ยวกับเด็กครั้งแรกเมื่อประมาณ พ.ศ. 2534 ถึง พ.ศ. 2535 เป็นการสำรวจสถานะสุขภาพและอนามัยของประชาชนด้วยวิธีการคัดกรองพัฒนาการเด็กอย่างง่าย ครั้งที่สอง เมื่อประมาณ พ.ศ. 2542 กรมอนามัยได้ดำเนินการสำรวจพัฒนาการของเด็กไทย ซึ่งได้ดำเนินการติดต่อกันเป็นระยะเวลา 3 ปี ในรูปแบบของการวิจัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเด็ก จำนวน 1,600 คนใช้แบบคัดกรองพัฒนาการ Denver 2 ใน พ.ศ. 2544 มีการสำรวจพัฒนาการเด็กตามโครงการวิจัยแบบองค์รวมของเด็กไทย ซึ่งผลการสำรวจและการวิจัยที่ผ่านมา มีความสอดคล้องและข้อสรุปที่ตรงกัน คือพบว่า เด็กไทยส่วนมากมีพัฒนาการด้านภาษาและด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก ค่อนข้างล่าช้า และครั้งสุดท้ายที่ได้มีการสำรวจและคัดกรองพัฒนาการเด็ก เมื่อ พ.ศ. 2553 พบว่า เด็กไทยมีพัฒนาการสมวัย ประมาณร้อยละ 70 และสงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้า ประมาณร้อยละ 30 สอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานเขตสาธารณสุขเขตที่ 4 และสำนักงานสาธารณสุขเขตที่ 5 ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยด้านการเลี้ยงดูของผู้ปกครองและการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในเขตสาธารณสุขที่ 4 และเขตที่ 5 พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ล่าช้า ร้อยละ 28.5 โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการด้านภาษา (กรมอนามัย, 2557) ปัญหาพัฒนาการของเด็กไทยย่อมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต และ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้สำรวจกลุ่มตัวอย่างเด็กจำนวน 600 คน สถาบันเด็กราชพฤกษ์ กรมสุขภาพจิต ได้สำรวจกลุ่มตัวอย่างทั่วทั้งประเทศ จำนวน 2,097 คน ผลการศึกษาพบว่า มีความสอดคล้องกับ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข คือ เด็กปฐมวัยของไทยส่วนมาก มีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้า รองลงมาคือพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านอารมณ์ตามลำดับ เด็กปฐมวัยไทยจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและส่งเสริม ส่วนพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่อยู่ในเกณฑ์ปกติ (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2556)

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยกำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัด ให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ 85 ของจำนวนเด็กทั้งหมด ต้องมีพัฒนาการสมวัย ในปี พ.ศ. 2559 พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการประเมิน ตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Development Surveillance and Promotion Manual : DSPM) ในกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี ในระดับเขตบริการสุขภาพที่ 10 ระดับจังหวัด ระดับ

อำเภอ สรุปรุได้ดังนี้ คือ ในระดับเขตบริการสุขภาพที่ 10 เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ 89.38 จังหวัดอุบลราชธานีเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ 77.90 และ อำเภอน้ำยืนเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ 59.44 ข้อมูลจาก HDC สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 20 มิถุนายน 2559 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี, 2559)

สถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยในพื้นที่เทศบาลตำบลสิริเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี จากการประเมินและคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยใช้แบบประเมินคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ 47.19 เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมินและคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในพื้นที่เทศบาลตำบลสิริเชียรกับค่าตัวชี้วัดของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี จะเห็นได้ว่า เด็กปฐมวัยในพื้นที่เทศบาลตำบลสิริเชียร มีพัฒนาการสมวัย ต่ำกว่าเกณฑ์ตัวชี้วัดที่กำหนด (ข้อมูลจาก HDC สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 20 มิถุนายน 2559) ซึ่งการพัฒนาเด็กปฐมวัย จำเป็นต้องพัฒนาตั้งแต่อายุ แรกเกิด – 5 ปี เป็นช่วงวัยที่สมองมีการเจริญเติบโตและสามารถเรียนรู้สูงสุดเป็นช่วงเวลาที่สำคัญและจำเป็นที่สุดในการพัฒนาสมองของมนุษย์ จำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการให้มีพัฒนาการทุกด้านที่เหมาะสมตามวัย ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา มีลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่ง พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้เลี้ยงดูเด็ก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในช่วงอายุ แรกเกิด – 5 ปี สามารถเลี้ยงดู และจัดประสบการณ์พัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้เต็มศักยภาพอย่างแท้จริง แต่ในปัจจุบันเป็นเรื่องที่น่าวิตกและถือเป็นวิกฤติของเด็กปฐมวัย เนื่องจากข้อเท็จจริงจากการประเมินและคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสิริเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานีกำหนด ประกอบกับ ผู้วิจัยได้สำรวจความรู้ความเข้าใจของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

จากสภาพปัญหาและความสำคัญที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การดำเนินงานในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสิริเชียร ยังขาดแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสิริเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี โดยนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการให้สมวัย ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กเมื่อเจริญเติบโต อันเป็นรากฐานที่สำคัญในอนาคตของเด็กปฐมวัยต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสิริเชียร ควรมีกระบวนการในการพัฒนาและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ให้มีพัฒนาการสมวัย เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษากระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1.3.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ เพื่อศึกษา

1.3.2.1 บริบทการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1.3.2.2 กระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1.3.2.3 ผลของกระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1.3.2.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยได้คำตอบที่ต้องการค้นหาและตรงตามประเด็นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาสามัคคี หมู่ที่ 5 ตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย ในครั้งนี้ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษาเทศบาลตำบลสีวิเชียร เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตัวแทนภาคประชาชนและผู้ปกครองหรือผู้แทนผู้ปกครอง

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 37 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษาและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
- 2) กลุ่มผู้แทนประชาชนและผู้ปกครองหรือผู้แทนผู้ปกครอง

1.4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.3.1 ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย ได้แก่ ความหมายของพัฒนาการเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย การเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการ

1.4.3.2 แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1.4.4 ระยะเวลาการดำเนินการ เดือน กรกฎาคม 2560 ถึง เดือนตุลาคม 2560

1.4.5 รูปแบบวิธีการวิจัย เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 พัฒนาการเด็กปฐมวัย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านการทำหน้าที่ และวุฒิภาวะโดยรวมทั้งตัวบุคคล ทำให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา พัฒนาการด้านการเข้าใจภาษา พัฒนาการด้านการใช้ภาษา และพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1.5.2 การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย หมายถึง การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในทุกด้านให้เหมาะสมแต่ละช่วงวัย โดยที่ ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในเขตเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1.5.3 การพัฒนา หมายถึง กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้อย่างดี โดยมีเป้าหมายและทิศทางที่แน่นอน โดย เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยในการวิจัยนี้เพื่อพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1.5.4 แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง กระบวนการ วิธีการต่าง ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่มีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

บทที่ 2

ปริทัศน์เอกสารข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อศึกษากระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาสามัคคี เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยและพัฒนาการเด็กปฐมวัย
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการและการศึกษาเด็กปฐมวัย
- 2.3 มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพ่อแม่ผู้ปกครองในการเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย
- 2.5 คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย
- 2.6 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยและพัฒนาการเด็กปฐมวัย

2.1.1 ความหมายเด็กปฐมวัย

สิริมา ภิญโญนนต์พงษ์ (2550: 3) เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 5 ปี 11 เดือน 29 วัน

การอบรมเลี้ยงดูแก่เด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเด็กวัยนี้ต้องการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้านจากคนรอบข้างและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการที่เป็นรากฐานของบุคลิกภาพ อุปนิสัย และการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจสมอง สติปัญญา ความสามารถ เพราะเด็กในช่วงตั้งแต่ ปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนถึง 4 ปี ระบบประสาทและสมองจะเจริญเติบโตในอัตราสูงสุด (ประมาณ 80% ของผู้ใหญ่)

Hurlock (1968) ได้แบ่งขั้นพัฒนาการตามลักษณะและแบบแผนของพฤติกรรมเฉพาะในวัยเด็ก ไว้ดังนี้

1. ระยะก่อนคลอด (Prenatal) เริ่มจากจุดเริ่มต้นชีวิตภายในครรภ์ จนกระทั่งคลอด
2. ระยะวัยทารกแรกเกิด (Infancy) อายุแรกคลอดจนถึงสิ้นสุดสัปดาห์ที่ 2 เป็นช่วงที่เด็กมีการปรับตัวทางด้านการหายใจ การดูดกลืน การขับถ่าย และลักษณะอุณหภูมิที่มีการเปลี่ยนแปลง ถ้าเด็กปรับตัวไม่ได้ จะทำให้เด็กถึงแก่ความตายได้
3. วัยเด็กอ่อน (Babyhood) อายุ 2 สัปดาห์ ถึง 2 ปี เป็นช่วงที่เด็กต้องได้รับการวางรากฐานของชีวิต เกี่ยวกับการกิน การขับถ่ายและการนอนที่ถูกต้อง
4. วัยเด็กตอนต้น (Early Childhood) อายุ 2 ถึง 6 ปี เป็นช่วงที่เด็กเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้าสู่โรงเรียน

5. วัยเด็กตอนปลาย (Late Childhood) อายุ 6 ถึง 10 ปี หรือ 12 ปี เป็นช่วงที่เด็กพร้อมที่จะเข้าเรียนหนังสือเพื่อแสวงหาความรู้ทางวิชาการ

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2550: 2) กล่าวว่า วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุแปดปีหรือเด็กปฐมวัยเป็นช่วงระยะที่สำคัญที่สุดของพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพเมื่อพิจารณาตามธรรมชาติความต้องการ การเจริญเติบโตและการเรียนรู้สามารถจัดแบ่งเด็กปฐมวัยได้เป็น 4 ช่วงวัยดังนี้

1. วัยทารก (Baby) หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 2 ปี โดยเด็กที่มีช่วงอายุหนึ่งเดือนแรก มักเรียกว่า เด็กแรกเกิด (Neonate)

2. วัยเด็กเล็ก (Infant or Toddler) หมายถึง เด็กที่มีช่วงอายุคาบเกี่ยว ระหว่าง 1 ถึง 3 ปีตามพัฒนาการแล้วเด็กจะเริ่มหัดเดินเมื่ออายุประมาณ 1 ปี ลักษณะการเริ่มหัดเดิน เด็กจะเดินไม่มั่นคงจึงเรียกเด็กที่เพิ่งหัดเดินว่าเป่น เด็กวัยเตาะแตะ (Infant) ครั้นเติบโตขึ้นอายุประมาณ ปีครึ่ง 2 ปี จนถึง 3 ปี เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย สามารถเดินได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องเอามือไปจับโต๊ะ เก้าอี้ หรือผนังกำแพงในการเดิน ผู้ใหญ่ไม่ต้องช่วยเหลือเป็นวัยที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ช่วงวัยนี้ยังเรียกว่า เด็กวัยเตาะแตะ หรือ เด็กเล็ก (Toddler) ซึ่งมีพัฒนาการทางด้านร่างกายเจริญขึ้น กล้ามเนื้อใหญ่ต่าง ๆ แข็งแรงขึ้น ชอบฝึกฝน ช่วยเหลือตนเอง เป็นระยะที่เด็กเริ่มมีความอิสระ ทั้งทางด้านร่างกายและสังคม ชอบเดินไปเดินมาอย่างอิสระ จึงเป็นช่วงสำคัญที่แม่ต้องคอยดูแลความเป็นอิสระของเด็กอย่างใกล้ชิด

3. วัยอนุบาล หมายถึง เด็กที่มีอายุ 3 ถึง 6 ปี เป็นวัยที่ชอบความเป็นอิสระในการเคลื่อนไหวและเข้าสังคมมากขึ้น โดยเรียกเด็กที่มีอายุ 3 ถึง 5 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุที่พ่อแม่พาเด็กเข้าโรงเรียนอนุบาลว่า เด็กก่อนวัยเรียน (Preschooler) และเรียกเด็กที่มีอายุ 5 ถึง 6 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยเด็กอนุบาล ที่เตรียมตัวเรียนประถมปีที่ 1 ว่า เด็กอนุบาล (Kindergartener)

4. วัยอนุบาลตอนปลาย หมายถึง เด็กที่มีอายุ 6 ถึง 8 ปี เป็นวัยที่คาบเกี่ยวระหว่างเด็กที่เรียนอยู่ชั้นอนุบาลกับชั้นประถม 1 และชั้นประถม 2

2.1.2 พัฒนาการเด็กปฐมวัย

องค์ความรู้ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการพัฒนาสมอง จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเด็กปฐมวัย นับตั้งแต่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้ดูแล ผู้เลี้ยงดูเด็ก และบุคลากรที่ทำงานด้านการพัฒนาการเด็กปฐมวัย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย มีแนวทาง หลักการที่ชัดเจนที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย และร่วมมือกันพัฒนาเด็กปฐมวัย ส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ให้แข็งแกร่ง เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาไปสู่วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ ที่มีความสมบูรณ์พร้อมเป็นคนดี คนเก่ง ที่มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงเด็กปฐมวัย ยังเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในวัยต่อไป และการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากความสำคัญของพัฒนาการเด็กได้มีผู้ให้ ความหมาย ของพัฒนาการเด็ก ไว้หลายรูปแบบดังนี้

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2550: 35) อธิบายทฤษฎีเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่าการเจริญเติบโตของเด็กทางร่างกาย เนื้อเยื่อ อวัยวะ หน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ และพฤติกรรมที่ปรากฏขึ้นเป็นรูปแบบที่แน่นอนและเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้นประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบรองที่ต่อเติมเสริมพัฒนาการต่าง ๆ

ทศนา แคมมณี (2536: 125) กล่าวว่า พัฒนาการ (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านการทำหน้าที่ (Function) และวุฒิภาวะ (Maturation) ของอวัยวะระบบต่าง ๆ รวมทั้งตัวบุคคล ให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำสิ่งที่ยากสลับซับซ้อนมากขึ้น ตลอดจนการเพิ่มทักษะใหม่ ๆ และความสามารถในการปรับตัวต่อสภาวะแวดล้อมหรือภาวะใหม่ในบริบทของครอบครัวและสังคม พัฒนาการของมนุษย์จำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ

พริษฐ์ เจตนเจริญรักษ์ (2545: 14) ได้ให้ความหมายของ คำว่า พัฒนาการ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น และดีขึ้นตามช่วงวัยของชีวิตโดยปกติเด็กจะเจริญเติบโตไปตามขั้นตอน ตามแบบแผนพัฒนาการของเด็ก เช่น เด็กแรกเกิดมองตามสิ่งของที่เคลื่อนไหวในระยะสั้น ๆ ได้ตั้งแต่อายุ 12 ถึง 18 เดือน สามารถเดินได้สำรวจสิ่งแวดล้อมได้หยิบของใส่ปากเป็นต้น

เทิดศักดิ์ สุขคง (2553) กล่าวว่า พัฒนาการ (Development) หมายถึง ความเจริญงอกงามเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพที่ติดต่อกันไป ตั้งแต่มีการปฏิสนธิจนสิ้นชีวิต ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นไปตามลำดับขั้นจากระยะหนึ่งเพื่อไปสู่ความมีวุฒิภาวะ ทำให้มนุษย์มีลักษณะและความสามารถใหม่ ๆ เกิดขึ้น

จุไรรัตน์ เปรมวรเวทย์ (2550) กล่าวว่า พัฒนาการ (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านโครงสร้าง (Structure) และแบบแผน (Pattern) ของร่างกาย ทุกส่วนอย่างมีขั้นตอนและเป็นระเบียบแบบแผน นับแต่เริ่มปฏิสนธิจนกระทั่งเสียชีวิต ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพ (Quality) เพื่อให้บุคคลนั้นพร้อมจะแสดงความสามารถในการกระทำกิจกรรมใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับวัย

Hurlock (1968) อธิบายว่า พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่แสดงถึงความก้าวหน้าอย่างมีขั้นตอนมากกว่าจะใช้กับความเสื่อมถอย

กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ (2541) อธิบายว่า พัฒนาการ หมายถึง กระบวนการเจริญเติบโต และเปลี่ยนแปลงไปในด้านต่าง ๆ ของบุคคลซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางภาษา พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและพัฒนาก้าวหน้าตามลำดับบุคลิกภาพ

สุชา จันทรธเฒ (2542) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของร่างกายและแบบแผนของร่างกายทุกส่วน การเปลี่ยนแปลงนี้จะก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ เป็นขั้นตอน จากระยะหนึ่งไปอีกระยะหนึ่ง ให้เด็กมีคุณลักษณะและความสามารถใหม่ ๆ เกิดขึ้นซึ่งมีผลทำให้เจริญก้าวหน้าตามลำดับทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา (2547: 24) ได้แบ่งพัฒนาการของเด็ก ออกเป็น 4 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. พัฒนาการด้านร่างกาย (Physical Development) ซึ่งประกอบด้วย พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (Gross Motor Development) และ พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก (Fine Motor Development)

2. พัฒนาการด้านสติปัญญา (Cognitive Development) ซึ่งประกอบด้วย พัฒนาการด้าน กล้ามเนื้อมัดเล็ก (Fine Motor Development) และพัฒนาการด้านภาษา (Language Development)

3. พัฒนาการด้านอารมณ์ (Emotional Development)

4. พัฒนาการด้านสังคม (Social Development) ซึ่งประกอบด้วย พัฒนาการด้านสังคม (Social Development) และ พัฒนาการด้านคุณธรรม (Moral Development) เด็กปกติทั่วไปจะมีลำดับขั้นของพัฒนาการใกล้เคียงกัน ถ้าเด็กมีพัฒนาการล่าช้าเกิน 6 เดือนขึ้นไป ถือว่ามีความผิดปกติบางอย่างที่ต้องรีบช่วยเหลือ และกระตุ้นพัฒนาการอย่างรวดเร็วที่สุด

การศึกษาทฤษฎีพัฒนาการเด็กมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กในแต่ละช่วงอายุการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงของชีวิต การส่งเสริมศักยภาพในตัวมนุษย์ต้องคำนึงถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมของแต่ละบุคคลในที่นี่ขอนำเสนอเพียงทฤษฎีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1.3 ทฤษฎีพัฒนาการตามแนวคิดของ กีเซลล์

กีเซลล์ (เมธาวี อุดมธรรมมานภาพ และคณะ, 2550 อ้างอิงจาก Gesell, 1880) มีความเชื่อว่าความพร้อมทางกายกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมขึ้น เช่น เด็กจะพูดได้ก็ต่อเมื่อมีความพร้อมด้านกล้ามเนื้อปาก ดังนั้นการเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อร่างกายมีความพร้อมหรือมีวุฒิภาวะเท่านั้น หากร่างกายไม่พร้อมหรือยังไม่มีวุฒิภาวะ การฝึกฝนหรือการเรียนรู้ย่อมไม่มีประโยชน์ แต่เป็นการเสียเวลาโดยใช่เหตุ กีเซลล์ ได้กำหนดทฤษฎีพัฒนาการดังนี้

1. ทิศทางการพัฒนา (Developmental Direction) เป็นการพัฒนาการอวัยวะเคลื่อนไหวอย่างมีระเบียบ โครงสร้างและส่วนประกอบของร่างกายแนวตั้ง ความเจริญของร่างกายจะพัฒนาจากศีรษะลงไปที่ปลายเท้า และพัฒนาการตามแนวขวาง หมายถึง ความเจริญเติบโตของร่างกายจะพัฒนาจากส่วนกลางลำตัวไปสู่ปลายมือ

2. พัฒนาการมีความสัมพันธ์กัน (Reciprocal Interweaving) กล่าวคือในขณะที่พฤติกรรมชนิดหนึ่งของเด็กกำลังเจริญสูงอยู่ พฤติกรรมอีกอย่างหนึ่งจะหยุดชะงักไป ขณะที่ทารกกำลังหัดเดิน การหัดพูดจะชะงักลง

3. พัฒนาการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมส่วนรวมสู่กิจกรรมเฉพาะตัว (Functional Asymmetry) เช่น การเคลื่อนไหวของอวัยวะทุกชิ้นส่วนทั้งมือและขาจะไปด้วยพร้อมกัน ต่อมาเมื่อวุฒิภาวะจะเคลื่อนไหวเฉพาะส่วนได้ เช่น มือและนิ้วมือ

4. แบบแผนการเจริญเติบโตที่ไม่เท่ากันหรือไม่เหมือนกันของแต่ละบุคคล เนื่องจากความแตกต่างของวุฒิภาวะ (Individuating Maturation) กีเซลล์เชื่อว่าอัตราพัฒนาการจะแตกต่างกันแล้วแต่บุคคล และวุฒิภาวะจะมีอิทธิพลโดยตรงกับพฤติกรรม

ทฤษฎีของกีเซลล์ เชื่อว่า การจัดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก คำนึงถึงความพร้อมของเด็กจะเกิดผลดีกว่าการบังคับให้เด็กฝึกฝนในขณะที่ไม่พร้อมย่อมเป็นไปได้ยากลำบากต้องใช้ระยะเวลายาวนานเสียเวลา ในทางกลับกันหากเด็กมีความพร้อมย่อมส่งผลดีกว่าเด็กก็จะมีความสุขในการที่จะเรียนและฝึกฝน เพราะการบังคับหรือเร่งให้เด็กเรียนในขณะที่ยังไม่พร้อมจะเป็นการเสียเวลาและอาจจะเป็นการสร้างความคิดให้กับเด็ก

2.1.4 ทฤษฎีพัฒนาการตามแนวความคิด อิริค อีริกสัน

อิริค อีริกสัน (Eric Erikson) เน้นความสำคัญทางสังคมและวัฒนธรรม สัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับผู้อื่นในสังคมจะส่งผลโดยตรงต่อพัฒนาการทางสังคมของบุคคล แล้วหล่อหลอมเป็นบุคลิกภาพและปรับตัวระหว่างตนเองและ อิริค อีริกสันยังให้ความสำคัญบุคคลทางสังคมที่มีอิทธิพลในแต่ละชีวิตแตกต่างกันไป เช่นทารก บุคคลที่สำคัญคือพ่อแม่ หรือผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดู ส่วนในวัยเรียนบุคคลสำคัญคือ ครู ส่วนในวัยรุ่นบุคคลสำคัญคือกลุ่มเพื่อน ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นบุคคลสำคัญคือ เพื่อนสนิท คู่รัก คู่สมรส บุคคลในครอบครัวรวมถึงเพื่อนร่วมวัยและบุคคลอื่นในสังคม

อิริค อีริกสัน เน้นความสำคัญกับกระบวนการปรับตัวกับวิกฤติในแต่ละช่วงวัย ช่วงวัยเด็กเปรียบเสมือนช่วงรากฐานของการดำเนินชีวิต พัฒนาการในแต่ละช่วงวัยก่อให้เกิดพฤติกรรมเฉพาะหน้าในขณะนั้นและนำไปสู่การพัฒนาเป็นบุคลิกภาพอันเกิดเป็นอัตตาที่เข้มแข็ง (Strong Ego) สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้ มีพฤติกรรมที่เหมาะสม บุคลิกภาพที่เหมาะสม กระบวนการปรับตัวเองทางบวก ซึ่งจะส่งในทางตรงกันข้ามหากมีอัตตาที่อ่อนแอ (Weak Ego) นอกจากนี้แล้ว อิริค อีริกสัน ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับขั้นพัฒนาการของบุคคล คือ การสร้างสมดุลของชีวิตของสภาวะการปรับตัวกับวิกฤติการณ์ในแต่ละช่วงวัย ด้วยการทำงานของบุคลิกภาพ ส่วนอีโก้ทำหน้าที่ในการปรับตัว เช่น ทารกตามขั้นพัฒนาการคือการหล่อหลอมบุคลิกภาพด้านความไว้วางใจ การพึ่งตนเอง การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความขยันหมั่นเพียรและในช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่มีภาวะของการเข้าใจตนเอง มีความใกล้ชิดสนิทสนม การสร้างความเชื่อมั่น ตรงข้ามกับการสับสน ไม่เข้าใจการรู้จักตนเอง พัฒนาการที่พึงประสงค์ คือ การปรับสมดุลระหว่างรับรู้ตนเองและตนในสายตาผู้อื่น ตามความถนัดความสามารถ ค่านิยม ปรัชญาในการดำเนินชีวิตทำความเข้าใจข้อดีและข้ออ่อนของตนเอง อิริค อีริกสัน ได้จัดลำดับขั้นพัฒนาการทางสังคมไว้หลายช่วงขั้นของพัฒนาการ ในที่นี้ผู้วิจัยนำเสนอเพียงขั้นพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยคือ ขั้นที่ 3 พัฒนาการความคิดริเริ่มต่อสู้กับความรู้สึกผิด (Initiative VS Guilt) ช่วงอายุประมาณ 3 ถึง 5 ปี เด็กเริ่มสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ช่างซัก ช่างถาม อยากรู้ อยากเห็น เริ่มก้าวออกสู่สังคมนอกบ้าน การได้ไปโรงเรียน การพบกับเพื่อนในโรงเรียนและเพื่อนในหมู่บ้าน เมื่อได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการการเรียนรู้ด้วยการลองผิดลองถูกและเลียนแบบพฤติกรรมผู้ใหญ่ เมื่อหากเด็กได้สนใจในสิ่งใดแล้ว แล้วได้รับคำอธิบาย ตอบข้อสงสัย ตอบคำถามให้กำลังใจทำให้เด็กรู้สึกมีความสุขในการกล้าคิดกล้าถาม เด็กเห็นความผิดพลาดเป็นบทเรียนที่จะทำให้รู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อม รู้จักวิธีที่เหมาะสมมากขึ้นและในทางตรงกันข้ามหากเด็กรู้สึกว่าคุณเองถูกมองว่าเป็นเด็กไม่ดี การตำหนิตัวบุคคลทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองผิดทำให้ ไม่กล้าคิด ไม่กล้าทำ เพราะกลัวสิ่งที่คิดจะเป็นความผิด ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ บุคคลที่มีอิทธิพลได้แก่ พ่อแม่ และสมาชิกในครอบครัวบุคคลใกล้ชิด (เมชาวี อุดมธรรมานุภาพ และคณะ, 2550)

2.1.5 ทฤษฎีพัฒนาการตามแนวความคิด เพียเจต์

เพียเจต์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยา ศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญา ที่มีแนวคิดว่ามีมนุษย์มีความพร้อมต่อปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางปัญญาเพื่อรักษาสมดุล (Equilibration) โดยให้แนวคิดพื้นฐานสำคัญของสติปัญญาของมนุษย์มี 2 ประการ คือ การเปิดรับประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่

เพียเจท์ ได้กล่าวถึง พัฒนาการทางสติปัญญา เรียงตามลำดับไม่ข้ามขั้นตอนและแตกต่างกันตามช่วงวัย โดยมีองค์ประกอบการสร้างเสริมพัฒนาการให้มีอัตราแตกต่างกันตามปัจจัยทางธรรมชาติอันเนื่องมาจากพันธุกรรมและปัจจัยสิ่งแวดล้อม การมีประสบการณ์ประกอบเข้าด้วยกัน โดยให้ความสำคัญกับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมเท่าเทียมกัน เห็นว่า พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสติปัญญาองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ (1) วุฒิภาวะ (Maturation) ได้แก่ความพร้อมที่เกิดจากความเจริญเติบโตทางร่างกายตามธรรมชาติ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมโดยมียืนเป็นตัวกำหนดอัตราพัฒนาการของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบประสาท เช่น สมอซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสติปัญญา (2) ประสบการณ์ (Experience) คือ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลโดยเฉพาะ รวมทั้งการแปลความประสบการณ์ที่เกิดขึ้นตามความคิดเห็นของตนเอง (3) การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (SocialTransmission) คือ กระบวนการทางสังคมที่ถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลอื่น ๆ ในสังคม บุคคลที่อยู่ในสังคมซับซ้อนย่อมได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางสังคมที่แตกต่างจากบุคคลที่อยู่ในสังคมเรียบง่าย (4) กระบวนการปรับความสมดุล (Equilibration) คือ การรักษาความสมดุลในตัวบุคคลด้วยการปรับโครงสร้างของเซวาร์ปัญญา ให้เกิดความสอดคล้องระหว่างประสบการณ์เก่าและประสบการณ์ใหม่ เป็นการพัฒนาระดับสติปัญญา

เพียเจท์ (Piaget, 2005) จึงเชื่อว่า พัฒนาการของมนุษย์มีความต่อเนื่องและเจริญขึ้นตาม วุฒิภาวะ และการเรียนรู้เป็นผลจากการปรับตัว และการสร้างสมดุลระหว่างสติปัญญากับสภาวะแวดล้อมที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่และพัฒนาก่อนของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น ๆ เพียเจท์ (Piaget) ได้แบ่งขั้นตอนของพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor operational thinking) 2) ขั้นมีความคิดเชิงเหตุผล (Pre-Operational thinking) 3) ขั้นความคิดเหตุผลรูปธรรม (concrete operational thinking) 4) ขั้นความคิดที่มีเหตุผลตามแบบแผนทางตรรกวิทยา (Formal operational thinking or formal operational thinking) ในที่นี้ผู้วิจัยจะศึกษาเพียงขั้นพัฒนาการที่สอดคล้องกับงานวิจัย คือ พัฒนาการทางสติปัญญาขั้นเริ่มมีความคิดเชิงเหตุผล ช่วงอายุประมาณ 2-7 ปี ซึ่งเพียเจท์ เห็นว่า มนุษย์มีสติปัญญาที่เลื่อนระดับจากการเรียนรู้ด้วยการสัมผัสและการเคลื่อนไหวไปสู่การเรียนรู้ด้วยการคิดพิจารณา แต่ยังคงเป็นเหตุผลโดยพิจารณาจากรูปลักษณ์ภายนอกจากการรับรู้มากกว่าเหตุผลที่เป็นนามธรรม และสะท้อนความคิดสติปัญญาผ่านการกระทำและการใช้ภาษา พัฒนาการทั้งสองขั้นนี้มีความต่อเนื่องกันไม่แยกออกจากกันโดยเด็ดขาด (เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ และคณะ, 2550)

2.1.6 ทฤษฎีพัฒนาการตามแนวความคิด โคลห์เบิร์ก

โคลห์เบิร์ก (เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ และคณะ, 2550 อ้างอิงจาก Kohlberg, 1927-1987) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มปัญญานิยมโดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีสติปัญญา สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ จริยธรรมของมนุษย์เกิดจากกระบวนการทางปัญญาและประสบการณ์ทางสังคม เมื่อมนุษย์มีพัฒนาการสติปัญญาสูงขึ้น โครงสร้างทางปัญญาเพิ่มพูนขึ้น จริยธรรมก็จะพัฒนา เห็นได้ว่า ทฤษฎีของโคลห์เบิร์กเป็นทฤษฎีพัฒนาที่ต่อเนื่องมาจากทฤษฎีของเพียเจท์ โดยโคลห์เบิร์กใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลองสถานการณ์ ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น “ถูก” “ผิด” “ควรทำ” หรือ “ไม่ควรทำ” พร้อมอธิบายเหตุผล แล้วจึงนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการวิเคราะห์คำตอบ โดยโคลห์เบิร์ก พบว่า การตัดสินใจทางจริยธรรม จำแนกตามช่วงอายุ 3 ระดับ ดังต่อไปนี้ ระดับที่

1 ก่อนเกณฑ์ทางสังคม (Preconventional Level) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือ ขั้นหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษและขั้นแสวงหารางวัล ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามเกณฑ์สังคม แบ่งออกเป็นสองขั้นย่อย คือ ขั้นต้องการการยอมรับจากกลุ่มและขั้นทำตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนของสังคม ระดับที่ 3 จริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์สังคม แบ่งออกเป็นระดับย่อยได้ 2 ขั้นย่อย คือ ขั้นรักษาคำมั่นสัญญา เคารพในตนเองและขั้นอุดมคติสากลหรือคุณธรรมสากล

พัฒนาการจึงเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงทั้งความเจริญเติบโตทางร่างกายและทางจิตใจตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป ทั้งนักปราชญ์และนักจิตวิทยาต่างให้ความสำคัญกับการศึกษาพัฒนาการของมนุษย์ในทุก ๆ ด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา จริยธรรม งานตามขั้นพัฒนาการของมนุษย์ตามทฤษฎีพัฒนาการของ กิเซลล์ ทฤษฎีพัฒนาการของอีริก อีริกสันให้ความสำคัญกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมในการปรับตัวทางสังคมเริ่มตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ทฤษฎีพัฒนาการของเพียเจต์และทฤษฎีพัฒนาการของโคลท์เบิร์ก พัฒนาการมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและการเรียนรู้มีส่วนร่วมสนับสนุนพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ (เมธาวิ อุดมธรรมานุภาพ และคณะ, 2550)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พัฒนาการ (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ของบุคคลต้องเป็นไปอย่างมีขั้นตอนและระเบียบแบบแผน นับตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิ จนกระทั่งเสียชีวิต ภายใต้ความสอดคล้องและสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมากจะเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพเพื่อให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะแสดงความสามารถในการกระทำกิจกรรมใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับวัยของเด็กปฐมวัย ที่จะต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสมอย่างต่อเนื่องตามช่วงวัย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการและการศึกษาเด็กปฐมวัย

2.2.1 การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอายุตั้งแต่ แรกเกิดถึง 5 ปี ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษทุกคนต้องได้รับการเลี้ยงดูส่งเสริมพัฒนาการทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และคุณธรรมจริยธรรม โดยให้ความสำคัญกับการสร้างปัญญาที่เข้าถึงความดีงาม ความถูกต้อง (จิตวิญญาณ) วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสื่อสาร และการเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาสและเด็กที่ต้องการพิเศษมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทุกคนต้องมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยได้รับการคุ้มครองและได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและสร้างสรรค์ รวมถึงการพัฒนารูปแบบการให้บริการที่เหมาะสมหลากหลาย และทั่วถึงในการพัฒนาเด็ก ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความพิเศษ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษทุกคน ให้มีการพัฒนาทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม จริยธรรมและการมีนิสัยที่ดีจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก และครูปฐมวัยหรือเรียกชื่ออื่น อย่างมีคุณภาพ ตลอดจนการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนผ่านการบริการตามวัยของเด็กระหว่างครอบครัวกับสถานบริการหรือสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอายุ 3 ถึง 5 ปี เท่านั้น

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ครอบครัวยังเป็นแกนหลักในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการและให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานศึกษาหรือแบบอื่นทั้งในระบบ นอกโรงเรียนและตามอัธยาศัย เป็นที่ให้บริการและคุ้มครองป้องกันและพัฒนาการเด็ก โดยผู้ดูแลเด็กและครู มีลักษณะเป็นมืออาชีพ คือ มีความรู้ เจตคติ ค่านิยม รวมถึงทักษะที่เหมาะสมและดีที่สุดในการคุ้มครองป้องกันและพัฒนาเด็ก รอบด้านในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อพัฒนาการเด็ก โดยมีพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครอบครัวมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมืออย่างสม่ำเสมอ ในกรณีพ่อแม่ที่ประสงค์จะเลี้ยงดูและให้การเรียนรู้ลูกด้วยตนเองหรือจัดเป็นกลุ่มในชุมชน รัฐต้องสนับสนุนให้พ่อแม่ มีความรู้และทักษะในเรื่องการจัดการเรียนรู้ที่บ้าน นอกจากนี้ที่กล่าวนี้ควรจะต้องมีการกำหนดมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดบริการในสถานพัฒนาเด็กและสถานบริการการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายสำหรับเด็กปฐมวัย อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการอบรมปณิธานการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม คุณธรรมจริยธรรม ให้ความสำคัญกับการสร้างปัญญาที่เข้าถึงความดีงาม ความถูกต้อง (จิตวิญญาณ) วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม และบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับวัยอย่างต่อเนื่อง การจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นตัวเด็กปฐมวัยเป็นสำคัญ เน้นการคิดสร้างสรรค์ การคิดริเริ่ม จินตนาการ การมีส่วนร่วมอย่างแข่งขันในการเรียนรู้ของตนเอง สามารถแสดงออกอย่างมีเสรีและเหมาะสมในด้านความคิด ทรรศนะ และความรู้สึกมีการสร้างวินัยในตนเอง มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางที่ดี สามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น มองโลกในแง่ดี มีความกระตือรือร้น สนใจใฝ่รู้ใฝ่ดี และซาบซึ้งในความงามของธรรมชาติ การปฏิรูปการเลี้ยงดู วิธีการจัดประสบการณ์เรียนรู้ วิธีพัฒนาระบบการคิดและสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองได้ตามกระบวนการหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน พร้อมทั้งการสร้างเสริมสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำทนายให้เด็กอยากเรียนรู้มากขึ้นเพื่อสร้างความพอใจและความสุขให้กับเด็ก และการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย ทุกด้านอย่างบูรณาการ พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนผ่านตามวัยระหว่างครอบครัวกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะระบบส่งต่อเชื่อมโยงเด็กที่มีความบกพร่องไปยังผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางหรือให้เด็กได้รับการตรวจวินิจฉัยและช่วยเหลือแก้ไขตั้งแต่เริ่มต้นและให้มีระบบเชื่อมสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองกับผู้ดูแลเด็กประเภทต่าง ๆ ให้บริการสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กปฐมวัยสามารถผลิตสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยในการพัฒนาทักษะทุกด้านที่มีคุณภาพ (เยาวพา เดชะคุปต์, 2550)

2.2.1.1 การส่งเสริมพัฒนาการตามแนวความคิดของกิเซลล์

กิเซลล์ กล่าวว่า การมีวัยเด็กที่ยาวนานเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาชีวิตและสะสมความรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งศักยภาพส่วนบุคคลและศึกษาแนวทางการปรับตัวและประกอบอาชีพ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ควรสำรวจภาวะทางกายก่อนจัดการเรียนรู้หรือการพัฒนาทักษะใดทักษะหนึ่งเนื่องจากภาวะทางกายเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ อัตราความเจริญเติบโตต่างกัน ตามลักษณะของภาวะ การสอนหรือการเสริมพัฒนาการควรทำเมื่อรู้ว่ามีความพร้อมจะทำให้สามารถเรียนรู้ได้เร็ว การจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำงานทางร่างกายและระบบประสาท เมื่อสมองได้รับสิ่งเร้าอย่างส่งข้อมูลไปเก็บไว้ที่โครงสร้างทางปัญญาที่สามารถนำมาใช้ต่อไป การจัดอาหารที่ส่งเสริมการทำงานของร่างกายและระบบประสาท ควรรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และจำเป็นต่อร่างกาย การจัดกิจกรรมที่พัฒนาระบบประสาท สมองและร่างกายส่วนต่าง ๆ ก่อให้เกิดทักษะทางร่างกายและส่งเสริมพัฒนาการทาง

อารมณ์ สังคม สติปัญญาไปพร้อมกันกัน พร้อมทั้งจะต้องตระหนักรู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่กำหนดเวลาเรียนอย่างเข้มงวด เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้เรียนรู้ตามศักยภาพ ผู้เรียนใช้เวลาเรียนมากกว่าทั่วไป (เยาวพา เดชะคุปต์, 2550)

2.2.1.2 การส่งเสริมพัฒนาการตามแนวคิด อิริก อีริคสัน

แนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการของ อิริก อีริคสัน ให้ความสำคัญกับการดูแลบุคคลที่แวดล้อมเด็ก มนุษย์เริ่มต้นที่การเรียนรู้ทางสังคมจากการได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน การได้รับความรักความอบอุ่น สัมผัสที่นุ่มนวล เด็กได้รับการตอบสนองที่สม่ำเสมอ มีทิศทางเป็นบวก เด็กจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อผู้อื่นในด้านของการให้ความสุข แสดงความเป็นมิตร กล้าที่จะติดต่อกับผู้อื่น มีเจตคติที่ดีต่อคนรอบข้างและคนอื่นในสังคม แต่หากเข้มงวดมากเกินไปเด็กจะหงุดหงิดและคับแค้นใจมากขึ้น จะก่อให้เกิดเป็นบุคคลผู้มีพฤติกรรมก้าวร้าว พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก ควรมีการจัดกิจกรรมที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่น ให้เด็กได้เริ่มเรียนรู้ทำความเข้าใจกับผู้ที่อยู่แวดล้อมตน เรียนรู้ตำแหน่งของตนในครอบครัว บทบาทการเป็นพี่ เป็นน้อง เป็นลูกสาวหรือเป็นลูกชาย ให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองตามสถานการณ์และบทบาทในขณะนั้น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการปรับตัวทางบวก เช่น ให้เด็กได้ทำกิจกรรมความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตอบคำถามเกี่ยวกับสิ่งรอบตัวโดยไม่แสดงความรำคาญหรือดื้อว่า หรือดัดบดที่บั่นบอง ความคิดริเริ่ม แต่ควรให้กำลังใจและสนับสนุน เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายด้วยตนเองและจะต้องมีการเตรียมการป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดได้ตามแก่การสมควร การจัดกิจกรรมที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ควรเป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองความสามารถอื่น ๆ การประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมให้เด็กรู้สึกสนุกสนาน ตระหนักในความสามารถของตนและอยากทำสิ่งนั้นมากขึ้น การทำมากเกินไปทำให้เกิดความขี้ขลาดและทำให้เด็กเกิดความขี้ขลาดเพียรที่ติดตัวไปพร้อมกัน (เยาวพา เดชะคุปต์, 2550)

2.2.1.3 การส่งเสริมพัฒนาการตามแนวความคิดเพียเจต์

แนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการตามแนวคิดของเพียเจต์ เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรให้สอดคล้องและส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา โดยเนื้อหาวิชาต้องมีความสัมพันธ์กับสติปัญญาในวัยใดและจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดบ้าง เช่น การให้เด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นการเริ่มมีความคิดเชิงเหตุผลฝึกความสามารถในการใช้ภาษา เพื่อให้สามารถสื่อสารความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองรับรู้และสัมผัสโดยตรง ในการส่งเสริมพัฒนาการควรมีการใช้อุปกรณ์ที่จับต้องได้ จัดให้มีการออกกำลังกาย พัฒนาความคิดและจินตนาการ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหาที่ไม่ยากเกินไปช่วยส่งเสริมความคิดเชิงตรรกวิทยาความคิดที่มีเหตุผล สามารถคิดย้อนกลับไปได้ช่วยให้เด็กสามารถคิดอย่างสร้างสรรค์และมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น จัดให้เด็กที่อายุรุ่นเดียวกันมีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาใกล้เคียงกันเพื่อช่วยให้กิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นส่วนหนึ่งช่วยกระตุ้นให้ก้าวสู่พัฒนาการในขั้นต่อไปได้พัฒนาจากขั้นหนึ่งสู่อีกขั้นหนึ่งได้รวดเร็วขึ้นอย่างสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกคิดด้วยตนเอง ฝึกสังเกต ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้เด็กได้ซักถามแสดงความคิดเห็น และจัดให้เพื่อนช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน เพราะเด็กมีความคิดและใช้ภาษาแตกต่างจากผู้ใหญ่ เพราะวัยเด็กตอนกลางเป็นช่วงที่เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาอยู่ในขั้นที่สามารถคิดหาเหตุผล สามารถคิดย้อนกลับไปได้และแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะนำไปสู่พัฒนาการขั้นต่อไป (เยาวพา เดชะคุปต์, 2550)

2.2.1.4 การเสริมพัฒนาการจริยธรรมตามแนวคิดโคลท์เบิร์ก

การส่งเสริมจริยธรรมตามแนวคิดพัฒนาการของโคลท์เบิร์ก มีรูปแบบและวิธีการดำเนินการดังนี้

1) การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับจริยธรรมที่แตกต่างกัน ไม่ควรมีความเข้มงวดวินัยหากเด็กยังไม่มีความพร้อมหรือความสามารถที่จะเข้าใจหรือการตามใจเด็กมากเกินไปก็ไม่ได้ เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการอย่างเหมาะสมตามวัยและควรเข้าใจว่าเด็ก ๆ ยึดถือคำสั่ง กฎ ระเบียบที่กำหนดไว้ อย่างเคร่งครัดโดยไม่ได้คำนึงถึงเจตนา

2) การจัดประสบการณ์ทุกคนจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก ให้มีแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กในทางเดียวกัน ฝึกจากกิจกรรมพื้นฐานทางสังคม ส่งเสริมหรือให้กำลังใจเด็กที่ทำดี

3) การปฏิบัติกับเด็กทุกคนอย่างสม่ำเสมอเท่าเทียมกัน ใช้เหตุผลไม่ใช่อารมณ์ในการจัดการปัญหาทางจริยธรรม เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้ช่วยกันกำหนดหลักเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติร่วมกัน

4) การจัดประสบการณ์ควรสอดแทรกหลักการทางจริยธรรมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ฝึกคิดอย่างมีเหตุผล ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น (เยาวยา เดชะคุปต์, 2550)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้สมวัยได้นั้น จะต้องส่งเสริมแนวทางที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม มีความสอดคล้องสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการทำงานของร่างกายและระบบประสาท จะเป็นผลในขั้นต่อไปในด้านสติปัญญา การได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์และจำเป็นต่อร่างกาย ส่งผลต่อเด็กให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย สุดท้าย พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็กและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ จะต้องตระหนักอยู่เสมอและเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ให้เด็กได้รับความรัก ความอบอุ่น สัมผัสที่นุ่มนวล เด็กได้รับการตอบสนองอย่างสม่ำเสมอ ย่อมส่งผลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ในอนาคต

2.2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

เด็กเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่งของประเทศไทยเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เจริญก้าวหน้า ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรในวัยเด็กลดลงแต่มีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นเด็กที่เกิดมาต้องมีความพร้อมทั้งทางด้านสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ กระบวนการด้านพัฒนาการของเด็ก มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพัฒนาการของสมอง พบว่า สมองจะมีพัฒนาการอย่างมากตั้งแตอยู่ในครรภ์มารดาโดยมีการแบ่งตัวของเซลล์ประสาท และมีการเชื่อมโยงระหว่างเซลล์เหล่านั้น แรกเกิดเด็กจะมีพัฒนาการในระดับที่สามารถรับรู้ เรียนรู้ ในช่วง 3 ปีแรกของเด็กสมองมีการพัฒนาเร็วมาก และเซลล์สมองจะมีการพัฒนาลดลงหลังจากเด็กอายุเกิน 5 ปี ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยเฉพาะในเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี หลังจากนั้นสมองเด็กก็ยังคงพัฒนาต่อไป ซึ่งสามารถสังเกตจากสิ่งต่อไปนี้

2.2.2.1 การเจริญเติบโต (Growth) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างส่วนต่าง ๆ

ของร่างกายที่เกี่ยวกับขนาด น้ำหนัก สัดส่วน ส่วนสูง กระดูก กล้ามเนื้อ รูปร่าง เป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณ เช่น เด็กที่มีส่วนสูง 100 เซนติเมตร ในปีต่อมาสูงขึ้น 101, 102 และ 103 เซนติเมตรตามลำดับ ดังนั้นการเจริญเติบโตเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของ

บุคคล กล่าวคือ การที่บุคคลจะเกิดการพัฒนาร่างกายใด ๆ ได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยการเจริญเติบโตของร่างกายเป็นพื้นฐาน

2.2.2.2 วุฒิภาวะ (Maturation) หมายถึง การเจริญเติบโตของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย เกิดขึ้นกับบุคคลตามลำดับขั้นเป็นไปตามธรรมชาติจนถึงจุดสูงสุด มีผลทำให้บุคคลนั้นเกิดความพร้อมที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวัยเมื่อเกิดการเจริญเติบโตของร่างกายจนถึงที่สุด จึงทำให้เกิดวุฒิภาวะที่พร้อมจะแสดงพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยของตน นักจิตวิทยาพบว่า วุฒิภาวะเป็นเรื่องธรรมชาติเฉพาะของแต่ละบุคคล ไม่ได้เกิดจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์

2.2.2.3 การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร โดยอาศัยการฝึกฝน การฝึกหัดหรือประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ ยังมีการฝึกหัดมาก การแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นก็จะเกิดความเชี่ยวชาญมากยิ่งขึ้น

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็ก ที่ศูนย์อนามัยที่ 3 พ.ศ. 2557 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็ก ได้แก่ การศึกษาของแม่หรือผู้เลี้ยงดู รายได้ การได้รับนมแม่ การได้รับการกระตุ้นที่เหมาะสมทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญาและอารมณ์

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ในเขตบริการสุขภาพที่ 5 พ.ศ. 2557 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ได้แก่

1) ปัจจัยด้านแม่ ได้แก่ การศึกษาของแม่ ถ้าแม่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น ทำให้ลูกมีความเสี่ยงต่อพัฒนาการล่าช้าลดลง ส่วนแม่ที่ไม่ได้เรียนหนังสือลูกมีความเสี่ยงต่อพัฒนาการล่าช้ามากขึ้นและแม่ที่ไม่ได้รับยาเสริมธาตุเหล็กทำให้ลูกมีความเสี่ยงต่อพัฒนาการล่าช้ามากกว่าแม่ที่ได้รับยาเป็น 1.5 เท่า

2) ปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ การศึกษาของผู้ดูแลเด็กที่ไม่ได้เรียนทำให้เด็ก มีความเสี่ยงต่อพัฒนาการล่าช้ามากกว่าผู้ดูแลที่จบการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป 1.7 เท่า และครอบครัวที่มีรายได้ไม่เพียงพอหรือมีหนี้สินทำให้เด็กมีความเสี่ยงต่อพัฒนาการล่าช้ามากกว่าครอบครัวที่มีรายได้เพียงพอ

3) ปัจจัยด้านเด็ก ได้แก่ เด็กที่มีภาวะแทรกซ้อนหลังคลอดมีโอกาเสี่ยงต่อพัฒนาการล่าช้ามากกว่าเด็กที่ไม่มีภาวะแทรกซ้อน 1.5 เท่าและเด็กที่มีรูปร่างแคระแกร็นมีโอกาเสี่ยงต่อพัฒนาการล่าช้ามากกว่าเด็กที่มีรูปร่างผอมและเริ่มอ้วน เป็น 2.3 เท่า

ชูชาน และคณะ (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2550 อ้างอิงจาก Susan et al., 2001: 2011) พบว่า

- 1) ปัจจัยที่ช่วยเสริมพัฒนาการเด็ก ได้แก่ การศึกษาของแม่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- 2) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการเด็ก ได้แก่ สถานเลี้ยงดูเด็ก การขาดการกระตุ้นพัฒนาการ ภาวะเตี้ยแคระแกร็น ภาวะทารกเจริญเติบโตช้าในครรภ์ การติดเชื้อมาลาเรีย เชื้อ HIV การสัมผัสสารตะกั่ว การซึมเศร้าในแม่ การสัมผัสกับความรุนแรง การขาดไอโอดีน และการขาดธาตุเหล็ก

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ทั้งด้านทฤษฎีและงานวิจัยในด้านปัจจัยในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ครอบครัวถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย ตั้งแต่การเลี้ยงดู ความรู้ เจตคติต่อการส่งเสริมพัฒนาเด็ก ค่านิยมของครอบครัว ลักษณะครอบครัว อาชีพของครอบครัว สถานะครอบครัว การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกบริเวณบ้าน เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริม

พัฒนาการเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กเมื่อเด็กเติบโตขึ้นในอนาคต

2.2.3 การศึกษาปฐมวัย

2.2.3.1 ความหมายของการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัย หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กที่อยู่ในวัยเด็กตอนต้น ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ ทารกจนถึงอายุ 6 ปี เพื่อให้เด็กมีความเจริญงอกงามตามธรรมชาติ (สิริมา ภิญโญนันต์พงษ์, 2550)

นักปรัชญา นักจิตวิทยา นักศึกษาต่างตระหนักและเห็นตรงกันว่า เด็กปฐมวัย เป็นวัยที่มีความเฉพาะและมีความสำคัญอย่างยิ่งควรได้รับการอบรมเลี้ยงดู การเอาใจใส่ และควรได้รับการศึกษาให้สอดคล้องตามธรรมชาติและความต้องการของเด็กวัยนี้ ซึ่งต้องจัดการศึกษาให้มีเฉพาะเหมาะสม

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กได้พัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม ภายใต้วิสัยทัศน์การศึกษาปฐมวัย ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา เรียนรู้อย่างมีความสุข เติบโตอย่างมีคุณภาพ

กูด (เยาวพา เตชะคุปต์, 2550: 14 อ้างอิงจาก Good, 1945: 200) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยหมายถึงโครงการหรือหลักสูตรที่จัดสำหรับเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาลหรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ฮิมส์ (เยาวพา เตชะคุปต์, 2550: 14 อ้างอิงจาก Hymens, 1969: 65) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด จนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยสำคัญต่อการวางรากฐาน บุคลิกภาพและการพัฒนาสมอง

เยาวพา เตชะคุปต์ (2550: 14) กล่าวว่า “การจัดการศึกษาปฐมวัย” หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด จนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยสำคัญต่อการวางรากฐาน บุคลิกภาพและการพัฒนาสมอง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้มีชื่อเรียกต่างกันไปหลายชื่อ ซึ่งแต่ละโปรแกรมก็มีวิธีการและลักษณะในการจัดกิจกรรมซึ่งมีจุดหมายที่จะช่วยพัฒนาเด็กในรูปแบบต่าง ๆ กัน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542: 2-3) กล่าวถึง ความหมายของการศึกษาปฐมวัยว่า “การศึกษาปฐมวัย” เป็นการศึกษาที่พัฒนามาจากความต้องการดูแลและเลี้ยงเด็กของสังคม ระยะเริ่มแรกเป็นเรื่องของการเลี้ยงเด็ก ต่อมาเป็นเรื่องของการอนุบาล ใน ค.ศ. 1950 สหรัฐอเมริกามีปัญหาการเปลี่ยนแปลงโครงการสร้างครอบครัวและสถานะทางสังคมเปลี่ยนไป มีผลทำให้การจัดการศึกษาอนุบาลขยายขอบเขตการศึกษาที่จัดให้กับเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นการให้การดูแลและการศึกษาแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 8 ปี และใช้คำว่า การศึกษาปฐมวัย (early childhood education) ซึ่งหมายถึง การบริการ การดูแล และการให้การศึกษากับเด็กแรกเกิดถึง 8 ปี โดยจัดระบบเรียกว่า Educare ทำให้การศึกษาเด็กเดิมขยายขอบเขตครอบคลุมการดูแลเด็กทารก เด็กเล็ก

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย และมีการพัฒนาเด็กตามความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่จะมีความแตกต่างกว่าการจัดการศึกษาในระดับอื่นเพราะเด็กวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญในการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง

2.2.3.2 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ยึดหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1) การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมการพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับ ต้องมีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาสและเด็กพิเศษได้พัฒนารวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกที่เด็กอยู่รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้นสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนจึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย

3) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ผู้สอนจึงต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการจัดสภาพแวดล้อมประสบการณ์และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กที่ผู้สอนและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่มทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้สอนจะเป็น ผู้สนับสนุน ชี้แนะ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนจะต้องยอมรับเห็นคุณค่ารู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อมและจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนาตนเองปรับปรุงใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก

4) การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้น เป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะหลากหลายประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดไว้

5) การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินได้ระดับปฐมวัยยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการจากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกในสภาพที่เป็นจริงข้อมูลจากครอบครัว

ของดีก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเองหรือผลงาน สามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใดข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

6) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจาก สภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ผู้สอน พ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบหรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกันดังนั้น ผู้สอนจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก เท่านั้น แต่จะต้องให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการจัดที่เหมาะสมกับวัยเด็ก

2.2.3.3 การแบ่งช่วงวัยของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัยที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุแปดปี เมื่อพิจารณาตามธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ซึ่งเจริญเติบโต มีการเรียนรู้ และต้องการที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงวัยเป็นเกณฑ์แล้ว สามารถจัดแบ่งเด็กปฐมวัยได้ 4 ช่วงวัย ดังนี้

1) วัยทารก (Baby) หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 2 ปี โดยเด็กที่มีช่วงหนึ่งเดือนแรก มักเรียกว่าเด็กแรกเกิด (neonate)

2) วัยเด็กเล็ก (Infant and toddler) หมายถึง ช่วงอายุคาบเกี่ยว 1 ถึง 3 ปี ตามพัฒนาการ แล้วเด็กจะหัดเดินเมื่ออายุประมาณ 1 ขวบ ลักษณะการเริ่มหัดเดิน เด็กจะเดินไม่มั่นคง จึงเรียกเด็กที่เริ่มหัดเดินว่าเด็กวัยเตาะแตะ (Infant) และเมื่อเด็กมีอายุ 1 ขวบครึ่ง 2 ขวบ และ 3 ขวบ เด็กจะมีพัฒนาการที่สามารถเดินได้ด้วยตนเอง เป็นวัยที่มีความเป็นตัวเอง ช่วงวัยนี้เรียกว่า วัยเด็กเล็ก (Toddler) ซึ่งมีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่เจริญขึ้น กล้ามเนื้อใหญ่ต่าง ๆ แข็งแรงขึ้น ชอบฝึกฝนช่วยเหลือตนเองระยะที่เด็กเริ่มมีความเป็นอิสระ ทั้งร่างกายและสังคม ชอบเดินทางไปมาอย่างอิสระ จึงเป็นช่วงสำคัญที่พ่อแม่ที่ต้องคอยดูแลความเป็นอิสระของเด็กอย่างใกล้ชิด

3) วันอนุบาล หมายถึง เด็กที่มีอายุ 3 ถึง 5 ปี เป็นวัยที่ชอบความเป็นอิสระในการเคลื่อนไหว และเข้าสังคมมากขึ้น โดยเรียกเด็กที่มีอายุ 3 ถึง 5 ปี เป็นช่วงที่พ่อแม่พาลูกไปโรงเรียนอนุบาลว่า เด็กก่อนวัยเรียน (Preschooler) และเรียกเด็กที่มีอายุ 5 ถึง 6 ปี เป็นช่วงวัยเด็กอนุบาลที่เตรียมตัวเรียนประถมปีที่ 1 ว่า เด็กอนุบาล (Kindergartener)

4) วัยอนุบาลตอนปลาย หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 6 ถึง 8 ปี เป็นวัยที่คาบเกี่ยวระหว่างเด็กที่เรียนชั้นอนุบาลกับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2.2.4 จุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัย

จุดมุ่งหมายการศึกษาปฐมวัยยึดหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ หลักการในการตอบสนองธรรมชาติและความต้องการของเด็ก และหลักการในการจัดให้เด็กได้รับผลดีที่สุด สำหรับหลักการแรกต้องส่งเสริมธรรมชาติความเจริญของเด็กทุกขั้นตอนและพัฒนาธรรมชาติความเจริญทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ด้วยการให้ความรัก ความเอาใจใส่ การกระตุ้น ความเป็นอิสระและความแปลกใหม่ สำหรับหลักการที่สอง การเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จริง มีส่วนร่วมประสบการณ์กับบุคคลและทำกิจกรรมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระ ด้วยการเล่น มีโอกาสตัดสินใจด้วย

ตนเอง เด็กต้องการเวลาที่จะเป็นเด็ก จึงไม่ควรกดดันหรือเร่งให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถเท่ากับเด็กประถมศึกษา และควรคำนึงถึงจำนวนที่ตอบสนองแก่เด็กเพียงพอและมีความสม่ำเสมอในการกระทำต่อเด็กในทางที่ดี

2.2.4.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัยไว้ คือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 ถึง 5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้าน ร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่าง บุคคล จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งเป็นมาตรฐานคุณลักษณะพึงประสงค์ 12 ข้อ ดังนี้

- 1) ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
- 2) กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
- 3) มีสุขภาพจิตดีและมีจิตใจที่ดีงาม
- 4) มีคุณธรรมและจริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
- 5) ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และการออกกำลังกาย
- 6) ช่วยเหลือตนเองได้อย่างเหมาะสม
- 7) รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
- 8) อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 9) ใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างเหมาะสม
- 10) มีความสามารถในการคิดและแก้ไขปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
- 11) มีจินตนาการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 12) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและมีทักษะในการแสวงหาความรู้

2.2.5 ขอบข่ายการศึกษาปฐมวัย

ขอบข่ายการจัดการศึกษาปฐมวัยกำหนดอย่างกว้าง ๆ ครูผู้ดูแลเด็กควรนำความรู้ทางธรรมชาติและความต้องการของเด็กมาจัดกิจกรรม เตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับอายุของเด็ก และใช้ความรู้เพื่อจะเข้าใจเชื่อมโยง ความแตกต่าง ความเจริญเติบโต ความสนใจ ความแข็งแรงและประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อจะจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน การเล่นของเด็กเป็นสิ่งนำมาให้เด็กเกิดการเรียนรู้ การเล่นช่วยให้เด็กมีความก้าวหน้าและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องเป็นสำคัญ เสริมสร้างสติปัญญา สังคม อารมณ์ และร่างกายให้เจริญเติบโต ดังนั้นควรให้เด็กเป็นผู้ริเริ่ม เด็กเป็นผู้บอกความต้องการ และให้ ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง ร่วมกันวางแผนส่งเสริม ขอบข่ายการจัดการที่ครอบคลุมหลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งกำหนดหลักการสำคัญ ดังนี้

2.2.6 การจัดประสบการณ์ทั่วไป

การจัดประสบการณ์ทั่วไปสำหรับเด็กปฐมวัย มุ่งเน้นส่งเสริมให้เด็กเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาและใช้วิธีการแบบบูรณาการ เน้นการเรียนรู้ของเด็กให้เกิดการผสมผสาน มิใช่เนื้อหาเฉพาะเจาะจง การเรียนรู้ของเด็กควรส่งเสริมและส่งผลกระทบทัวเด็กไม่ใช่เพียงด้านเดียวเท่านั้น ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสังเกต จดบันทึกข้อมูลความสนใจของเด็กแต่ละคน รวมทั้งความก้าวหน้าทางพัฒนาการของเด็กโดยใช้เกณฑ์คำนึงถึงความเหมาะสมของอายุ

ข้อมูลความต้องการ การจุดเด่นและความสนใจ การจัดประสบการณ์ทั่วไป เน้นหลักปฏิสัมพันธ์ โดยการที่ผู้จัดประสบการณ์จัดสภาพแวดล้อมให้เด็กใช้การสำรวจอย่างกระตือรือร้น การปฏิสัมพันธ์กับผู้ใด กลุ่มเพื่อนและวัสดุแล้วประเมินจากพฤติกรรมและการกระทำของเด็กที่ไม่ใช่การตัดสินใจของผู้ใหญ่ การจัดประสบการณ์ นอกจากนี้แล้ว สิ่งที่ต้องคำนึงอีกมิติหนึ่งก็คือความคำนึงถึงความแตกต่างด้านความสนใจและความสามารถ มากกว่าความแตกต่างด้านอายุของช่วงปฏิทิน ผู้จัดประสบการณ์ควรมีแผนช่วยเด็กที่มีพัฒนาการจากเพื่อนในกลุ่ม โดยคำนึงถึงช่วงความแตกต่างของเด็กห่างกัน 12 เดือนถึงสูงสุด 2 ปี ความสลับซับซ้อนของวัสดุอุปกรณ์และการใช้งาน สอดคล้องกับช่วงอายุของเด็ก เช่น ถ้าเด็กอายุ 3 ถึง 5 ปี อยู่รวมกัน ควรจัดวัสดุอุปกรณ์ที่มีความยากง่ายและสลับซับซ้อนกันแตกต่างกันไป การจัดกิจกรรมและสื่อการเรียน เน้นรูปจริง เป็นรูปธรรมและสัมผัสกับชีวิตจริงของเด็ก โดยเด็กเรียนรู้จากของจริง ความรู้จะเกิดได้ในขณะเด็กสัมผัส ทดลองกับสิ่งของต่าง ๆ เกิดการพัฒนาเรียนรู้สัญลักษณ์ ภาษา ความเข้าใจในเรื่องรูปธรรมทางด้านสัญลักษณ์ ผู้จัดประสบการณ์ควรเล่านิทานนำภาพมาใช้ในการสอนบ่อย ๆ ใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับเด็ก ได้แก่ ทราย น้ำ ดินเหนียว ภาพตัดต่อ บล็อกไม้ อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ หนังสือ การศึกษานอกสถานที่ การแก้ปัญหาและการมีปฏิสัมพันธ์กับวัสดุทางศิลปะ ผู้ใหญ่และเพื่อน ๆ

สำหรับการจัดประสบการณ์ทั่วไปภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือสถานรับเลี้ยงเด็ก ที่ผู้ดูแลเด็กจะต้องจัดกิจกรรมสำหรับส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ผู้ใหญ่ ซึ่งหมายถึง พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก ควรที่จะมีการจัดเตรียมประสบการณ์ต่าง ๆ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเครื่องมือต่าง ๆ ให้กับเด็กทุกกลุ่มอายุทุกวัฒนธรรม โดยไม่แบ่งแยกเพศ ให้รู้จักยอมรับความแตกต่างและความเหมือน กับบุคคลอื่น โดยมีจุดประสงค์ ให้เด็กพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ให้เด็กได้เรียนรู้จักตนเอง ครอบครัวยุ ชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่าง บ้านกับโรงเรียน อีกทั้งขยายประสบการณ์การของเด็กจากครอบครัวสู่ชุมชน จัดเตรียมสถานที่สำหรับการ พักผ่อนและการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมในวันหนึ่ง เช่น การฟังนิทาน ฟังบทร้อยกรอง ฟังดนตรี กิจกรรม ก่อนรับประทานอาหารและการนอนหลับพักผ่อน และสุดท้ายคือการจัดกิจกรรมกลางแจ้งให้เด็กทุกกลุ่ม อายุ โดยยึดหลักในการจัดกิจกรรมเพื่อบริหารกล้ามเนื้อใหญ่ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ภายนอกห้องเรียนที่อยู่รอบตัว การวางแผนจัดประสบการณ์นั้น ๆ การเรียนรู้ไม่เพียงเพื่อมุ่งให้เด็กใช้พลังงานอย่างเดียว

2.2.7 แนวคิดพื้นฐานการจัดการศึกษาปฐมวัย

การเรียนรู้เป็นกระบวนการหลักที่สำคัญ ที่จะทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาที่มีความเจริญออกมาซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต การเรียนรู้มีความหมายที่กว้างขวางและมีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงวัย การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมีความละเอียดอ่อน มีความเป็นลักษณะเฉพาะและมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกล่าวคือ การเรียนรู้ของเด็กส่วนใหญ่เกิดจากการเล่น การฟัง การเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา ความหมาย กระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

Kimble (1964) การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างถาวรในพฤติกรรมอันเป็นผล มาจากการฝึกที่ได้รับการเสริมแรง

Piaget (1960) เชื่อว่าการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำงานของโครงสร้างทางปัญญา (Schemata) เป็นวิธีที่เด็กจะเริ่มต้นด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา มีการขยายจากประสบการณ์เดิม ความคิดและความเข้าใจให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น

Bruner (1969: 85) เชื่อว่า การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากกระบวนการภายในเน้น ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมเด็ก

Hilgard & Bower (1981) การเรียนรู้ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็น ผลมาจากประสบการณ์และการฝึก ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดจากการ ตอบสนองตามสัญชาตญาณ ฤทธิ์ของยา หรือสารเคมี หรือปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติของมนุษย์

Cronbach (1990) การเรียนรู้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลประสบมา

ประดินันท์ อุปรมัย (2540: 121) การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงของบุคคลอันมีผลเนื่องมา จากการได้รับประสบการณ์ โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเหตุทำให้บุคคลเผชิญสถานการณ์เดิมแตกต่าง ไปจากเดิม ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหมายถึงทั้งประสบการณ์ทางตรงและ ประสบ การณ์ทางอ้อม

สุรางค์ ไคว้ตะกุล (2548: 185) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้ง การเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน

จากความหมายดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ได้รับประสบ การณ์ต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวแล้วแสดงออกมาเป็นในลักษณะทางพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป และสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา แล้วสามารถเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการส่งเสริมพัฒนาการในระดับสูง เด็กมีการเรียนรู้ตามธรรมชาติตั้งแต่เกิด ซึ่งกระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่มีการพัฒนาของสมองมากที่สุด สิ่งแวดล้อม ผู้เลี้ยงดู ผู้คนรอบ ๆ ตัวล้วน มีผลให้เกิดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้มีบุคลิกภาพ อุปนิสัย และการเจริญเติบโตของสมองที่จะ ส่งผลต่อสติปัญญา ความรู้สึก นึกคิด ทักษะชีวิต สมรรถนะและความสามารถของเด็ก

มาซารุ อิบูกะ (วรานุษ กาญจนวนิช และคณะ, 2557 อ้างอิงจาก มาซารุ อิบูกะ, 2550: 39) ได้กล่าวว่า “ประสบการณ์หรือสภาพแวดล้อมในวัยเด็กนั้นถูกฝังอยู่ในสมองอย่างแนบแน่น”

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (วรานุษ กาญจนวนิช และคณะ, 2557 อ้างอิง จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. อาหาร อาหารมีความสำคัญต่อชีวิตตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ เด็กจำนวนมากขาด สารอาหารตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ทำให้มีน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่า 2500 กรัม ระยะหลังคลอดถึง 6 เดือน เป็นระยะที่เด็กควรได้รับอาหารที่เหมาะสมที่สุด คือ นมแม่ ซึ่งมีคุณค่าทุกอย่างพร้อม เมื่อเด็กอายุ 6 เดือน ควรเริ่มให้อาหารเสริมโดยเริ่มทีละอย่างและทีละน้อยจนเด็กได้รับอาหารเสริมครบ 5 หมู่ เด็กต้องการ อาหารในปริมาณและคุณภาพที่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย

2. ความรักและความเอาใจใส่ มนุษย์ทุกคนต้องการความรัก ความอบอุ่น ความรู้สึก ปลอดภัยและความไว้วางใจกัน สิ่งเหล่านี้เป็นอาหารใจและเป็นรากฐานที่สำคัญมาก ถ้าพ่อแม่และครู เข้าใจเด็กรู้จักตอบสนองความต้องการเด็กอย่างเหมาะสมและสามารถสร้างความผูกพันทางใจกับเด็กได้ อย่างดีแล้วเด็กจะมีอารมณ์แจ่มใส เจริญเติบโตไว ร่าเริง น่ารัก เมื่อโตขึ้นจะมีความมั่นใจในตัวเองและ มองโลกในแง่ดี รู้จักปรับตัวอยู่กับผู้อื่นได้อย่างดีด้วย ตรงข้ามกับเด็กที่ไม่มีพ่อแม่ผู้ดูแลเอาใจใส่มักจะ

เป็นเด็กหงอยเหงาและอาจมีลักษณะที่เป็นปัญหาในการปรับตัวซึ่งแก้ไขได้ยาก ฉะนั้นถ้าเราต้องการให้เด็กสมองดี เรียนดี มีน้ำใจงาม เราต้องปูพื้นฐานทางจิตใจให้กับเด็กด้วยการอยู่ใกล้ชิดดูแลเด็ก รู้จักชื่นชมกับความสามารถต่าง ๆ ที่เด็กทำได้ ทารกที่กินนมแม่ จะได้รับสัมผัสทางกายและความอบอุ่นทางจิตใจในขณะที่อุ้มลูกมองหน้าลูก ยิ้มกับลูก ความใกล้ชิดสนิทสนมนี้มีส่วนช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กอีกทางหนึ่ง เมื่อเด็กโตขึ้นควรให้โอกาสเด็กทำอะไรด้วยตัวเองบ้าง เช่น ให้เด็กเดินเอง ให้รู้จักรับประทานอาหารเอง แม้จะหกเลอะเทอะบ้างในระยะแรกการให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตัวเองในเรื่องต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านดีขึ้น ซึ่งทำให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ ต่อไปได้ดีด้วย

3. การเล่น การเล่นเป็นกิจกรรมพัฒนาการเด็กในทุกด้าน ขณะที่เด็กเล่น เด็กจะใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ฝึกการใช้ภาษา ฝึกการแก้ปัญหา เรียนรู้การปรับตัว และได้ผ่อนคลายความตึงเครียด พ่อแม่และครูจึงต้องเข้าใจในคุณค่าของการเล่น เตรียมอุปกรณ์และกิจกรรมการเล่นให้เหมาะสมเพื่อให้การเล่นเกิดประโยชน์แก่เด็กมากที่สุด

4. การฝึกทางภาษา ประสบการณ์ทางภาษา โดยเฉพาะการฟัง และการพูดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคมของเด็กมาก การที่พ่อแม่พูดคุยกับลูกตั้งแต่ลูกยังพูดไม่ได้ ดูผิวเผินเหมือนเป็นสิ่งเหลวไหล แต่ที่จริงแล้วเป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กควรได้รับประสบการณ์ทางภาษาจากการรู้จัก ชื่อ สิ่งของ บุคคล สิ่งที่ทำในชีวิตประจำวัน เช่น ฟังเพลง ร้องเพลง ฟังนิทาน และเรื่องราวต่าง ๆ เมื่อเด็กอยู่ในวัย 3 ถึง 6 ปี เด็กจะมีความสนใจในการฟังและพูดมากขึ้น ฉะนั้นผู้ใหญ่ควรฟังเด็กเล่าเรื่องที่เขาสงสัย ตอบคำถามของเด็ก รับฟังความคิดเห็นของเด็กเสมอ ควรหาหนังสือมาอ่านให้เด็กฟัง หากภาพให้เด็กดูและชวนเด็กพูดคุย การตอบและถามคำถามเด็ก การเล่นเกมที่เด็กต้องใช้ภาษา เป็นสิ่งที่พ่อแม่และครูควรนำมาใช้กับเด็กในวัยนี้มากที่สุดการที่เด็กได้มีพัฒนาการด้านภาษาเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเด็กจะสามารถบอกความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของตนได้ผู้ใหญ่ก็จะสามารถสอนสิ่งต่าง ๆ ให้เด็กเข้าใจการกระทำต่าง ๆ ตามเหตุและผลเป็นการวางพื้นฐานของการใช้ภาษาและความคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กในด้านอื่น ๆ อย่างยิ่ง

5. สภาวะแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อเด็กอย่างยิ่งคือตัวบุคคลซึ่ง ได้แก่ พ่อแม่ ครอบครัวที่สัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกอบอุ่นราบรื่น พ่อแม่ยอมรับสภาพและความสามารถของลูกมีความขัดแย้งในการอบรมลูกน้อยที่สุด สุขภาพจิตและกายของพ่อแม่เป็นปกติ จะช่วยให้พัฒนาการของเด็กดำเนินไปได้ดี

เราจะเห็นได้ว่า อาหารและโภชนาการมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของร่างกายและสมอง เมื่อเซลล์สมองมีการเจริญเติบโตดี บวกกับการได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ก็จะทำให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ พัฒนาการประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน คือ

1. พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง ความสามารถของร่างกายในการเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนที่โดยการชักกล้ามเนื้อใหญ่ (gross motor) เช่น การนั่ง ยืน เดิน เป็นต้น การใช้กล้ามเนื้อเล็ก (fine motor-adaptive) การใช้ตาและมือประสานกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การหยิบจับของ การขีดเขียน ซึ่งการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายก็เพื่อให้เด็กได้พัฒนาการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ (กล้ามเนื้อแขน - ขา - ลำตัว) กล้ามเนื้อเล็ก (กล้ามเนื้อมือ - นิ้วมือ) รวมถึงการทำงานประสานกันระหว่างแขนกับขา มือกับปาก มือกับตาเป็นต้น

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมและแสดงความรู้สึก เช่น พอใจ ไม่พอใจ รัก ชอบ โกรธ กลัว ความสามารถในการควบคุมการแสดงอารมณ์อย่างเหมาะสม เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการสร้างความรู้สึกที่ดีและนับถือตนเอง (self-esteem) การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เด็กสามารถรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์และการแสดงออก สำหรับพัฒนาการในด้านนี้ พ่อแม่ ผู้ดูแลมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่น รู้สึกว่าตนเป็นที่รัก ได้รับการยอมรับ มีความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งจะส่งผลให้เด็กสร้างความรู้สึที่ดีต่อตนเอง และมีความสุขร่าเริงแจ่มใส และเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

3. พัฒนาการด้านสติปัญญาและการใช้ภาษา หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ การรับรู้ การสังเกตจดจำ การวิเคราะห์ ความรู้คิดเหตุผล และความสามารถในการแก้ปัญหา การใช้ภาษาสื่อในการสื่อความหมาย ความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษา เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้ การส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาสามารถทำได้โดยส่งเสริมให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 การพัฒนาการใช้ภาษาสื่อความหมาย การสัมผัสรูปร่างรูปทรงพื้นผิวต่าง ๆ เช่น สี ขนาด รูปร่าง รูปทรง ผิวสัมผัส การรู้จัก และสามารถเรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

4. พัฒนาการด้านสังคม หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น มีทักษะ การปรับตัว สามารถทำตามบทบาทหน้าที่ของตน ร่วมมือกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบ เป็นตัวของตัวเองและรู้จักกาลเทศะ สามารถช่วยตนเองตามความสามารถของช่วงวัย รวมถึงความสามารถในการปรับตัว การใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น การดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมสามารถทำได้โดยสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาส มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม รอบตัว การได้เล่นอย่างอิสระ การเล่นกับเด็กวัยเดียวกัน รู้จักแบ่งปัน รู้จักการรอคอย การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม สามารถทำได้โดยสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีโอกาสเล่นอย่างอิสระ เล่นกับผู้อื่นรู้จักแบ่งปัน รู้จักการให้ รู้จักการรอคอย

พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กวัยแรกเกิดถึง 1 ปี เด็กวัยนี้เป็นวัยที่มีการเรียนรู้ผ่านการเล่น และการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง ซึ่งในช่วงปีแรกของชีวิตเป็นช่วงที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และเป็นช่วงเวลาสำคัญของชีวิตที่ควรส่งเสริมให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ โดยพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูต้องเป็นแบบที่ดี ดูแลเอาใจใส่ ให้ความรัก ความเข้าใจ ให้โอกาสเด็กได้เรียนรู้และฝึกทำ หาของเล่นหรือกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็ก ที่สำคัญควรสังเกตและส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสมกับความสามารถและช่วงวัยของเด็ก

1. วัยแรกเกิดถึง 1 เดือน เด็กวัยนี้สามารถมองเห็น สบตา มีการตอบสนองเสียงพูดในลำคอ สามารถเคลื่อนไหวแขนขาทั้ง 2 ข้าง วิธีการส่งเสริมพัฒนาการ ให้ความสนใจเมื่อเด็กร้องและอุ้มเด็กไว้ เพื่อให้เกิดความอบอุ่นและเชื่อมั่น ลูบไล้สัมผัส โอบอุ้มเด็กบ่อย ๆ อุ้มเด็กให้มองสบตา พยายามยิ้มทำสีหน้า แลบลิ้น ทำปากจู๋ พูดคุย ร้องเพลงระหว่างให้ลูกดูดนมแม่ เปลี่ยนผ้าอ้อม อาบน้ำ แสดงความดีใจและชมเชยเมื่อเด็กมีการตอบสนองต่อการกระตุ้นต่าง ๆ เช่น การเลียนแบบ หาของสีสดใส่ให้มองดู พูดบอกเวลาทำอะไรกับตัวเขา ใส่โน้มน้าวมือเด็กให้เด็กทำ ไม่ควรให้เด็กใส่ถุงมือตลอดเวลาให้เด็กนอนหงายเพื่อออกกำลังกายแขนขา โดยจับขาขาขึ้นลง งอเหยียด

2. วัย 1 ถึง 2 เดือน เด็กสามารถยิ้มทักทาย แสดงท่าดีใจเมื่อแม่อุ้ม ทำเสียง อืออามองตามเสียงและสิ่งเคลื่อนไหว สามารถชันคอได้ในท่าคว่ำประมาณ 45 องศา เด็กจะมองเห็นสีและสิ่งของที่อยู่ใกล้ได้ชัดขึ้น เริ่มจำหน้าคนคุ้นเคยได้ เริ่มยิ้ม เริ่มส่งเสียง สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวได้ดีขึ้น ฟังและจำเสียงแม่ได้ เด็กวัยนี้สามารถกระตุ้นพัฒนาการได้ ด้วยการพูดคุยกับลูกทำเสียงโต้ตอบกับลูก สบตาลูกบ่อย ๆ เอียงหน้าไปมาช้า ๆ ให้ลูกมองตาม แขนวโมบายที่มีสีสั่น หรือเอาของเล่นโบกผ่านหน้าเด็ก ให้เด็กได้มองตาม เขย่าของให้เด็กมองหาที่มาของเสียง

3. วัย 3 ถึง 4 เดือน เด็กเริ่มทักทายคนคุ้นเคย หันหาเสียงหัวเราะส่งเสียงอ้อแอ้ เพื่อโต้ตอบ สามารถเอามือจับกันได้ มองตามจากด้านหนึ่งไปจนสุดอีกด้านหนึ่งนอนคว่ำจะใช้แขนยันเพื่อชูคอ 90 องศาวัยนี้เริ่มมองตามสิ่งของเคลื่อนไหวเริ่มไขว่คว้าสิ่งของ ถีบขาเหมือนปั่นจักรยาน แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการทำได้ด้วยการ ทักทายเรียกชื่อเด็กเมื่อพบกัน พูดคุยสัมผัส ร้องเพลง ส่งเสียงโต้ตอบกับเด็ก เขย่า ของเล่นให้เด็ก สนใจแล้วเคลื่อนไหวให้มองตาม กระตุ้นให้หยิบจับ หรือเอื้อมมือคว้า ให้นอนคว่ำแล้วนำของเล่นมีเสียงหรือสีสดใส เขย่าเหนือศีรษะ ให้เด็กสนใจเงยหน้ามอง หรือลองให้ส่องกระจกเงา ให้เห็นเวลายิ้มหัวเราะ ให้เล่นของเล่นที่มีพื้นผิวต่างกันเพื่อกระตุ้นให้เรียนรู้สัมผัสที่แตกต่าง

4. วัย 5 ถึง 6 เดือน เด็กวัยนี้สามารถมองตามสิ่งที่เคลื่อนไหวได้ดี ชอบฟังเพลง เริ่มส่งเสียงพูดคุย และเริ่มเข้าใจภาษาจากคนรอบข้าง นั่งฟังได้นานขึ้น เวลาอยู่ในท่ายืน ชอบเอาเท้ายันพื้น และกระโดดไปมา เริ่มถ่ายของจากมือหนึ่งไปยังอีกมือหนึ่งได้ แสดงอารมณ์ท่าทางดีใจ ชัดใจ จำหน้าพ่อแม่ได้ หันตามเสียงเรียกชื่อ ส่งเสียงสูงต่ำ คำว่าของมือเดียว ถือของสลับมือได้ เริ่มพลิกคว่ำหงาย เริ่มคืบ พูดคุยโต้ตอบกับลูกเรียกชื่อลูกฝึกให้เขาตอบสนองต่อเสียง พูดบอกหรือเรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่กำลังทำกับลูก หาของเล่นให้ลูกไขว่ คว้า จัดพื้นที่ปลอดภัยให้ลูกได้พลิกคว่ำหงายและคืบได้อย่างอิสระ โดยพ่อแม่อาจใช้ของเล่นหรือเสียงเรียกเพื่อกระตุ้นให้ลูกสนใจพลิกคว่ำหงาย ชีวชนให้มองตามสิ่งของที่เคลื่อนไหว ให้ลากของเล่นมีล้อที่ผูกเชือกเพื่อดึงของเล่นเข้าหาตัว หัดให้เด็กพลิกคว่ำหรือหงาย ร้องเพลง พูดคุย ทักทายเด็กด้วยชื่อของเขา หัดให้หยิบจับสิ่งของขนาดต่าง ๆ กันให้เด็กเล่นกับกระจกมองตามของตก เล่นหาของที่มีผ้าคลุมไว้บางส่วน หัดให้เปลี่ยนมือถือนิ้ว จับนิ้วฟังเบา ๆ หรือให้นั่งโดยใช้มียัน และหัดคืบไปหาสิ่งของที่วางล่อไว้ข้างหน้า

5. วัย 7 ถึง 8 เดือน เป็นวัยที่เด็กเริ่มนั่งและสามารถคลานได้ เด็กในวัยนี้จึงตื่นเต้นกับความ สามารถใหม่ของตนและชอบสำรวจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวด้วยความอยากรู้อยากลอง เริ่มกลัวคนแปลกหน้าติดพ่อแม่ผู้เลี้ยงดู เริ่มออกเสียงพยางค์เดียว เช่น แม่ ป๊ะ หม่ำ หันตามเสียงเรียกได้ถูกต้อง มองตามของตกถือนิ้วของมือละชิ้น นั่งทรงตัวได้โดยไม่ใช้มียัน การส่งเสริมพัฒนาการในวัยนี้ ควรอุ้มเด็กเมื่อพบปะผู้อื่นเพื่อให้รู้สึกอุ่นใจและไม่กลัวคนแปลกหน้า บอกสิ่งที่กำลังทำให้เด็กรับรู้ พูดคุยเรียกชื่อเด็กเพื่อให้รู้จักชื่อตนเอง สอนให้รู้จัก พ่อ แม่ และบอกชื่อสิ่งของต่าง ๆ การพูดให้เด็กฟังต้องพูดช้า ๆ ชัดเจน และบ่อย ๆ โดยกระตุ้นให้เด็กมองปากเสริมพัฒนาการของกล้ามเนื้อและความคิดสร้างสรรค์ ให้เด็กหัดนั่งรวมถึงคลานไปหาสิ่งของต่าง ๆ เล่นจ๊ะเอ๋ ตบแฉะ หัดให้หยิบจับสิ่งของเล็ก ๆ ด้วยนิ้วโป้งและนิ้วชี้ ให้เล่น บล็อกไม้ รูปทรงต่าง ๆ หรือตัวต่อขนาดใหญ่แบบง่าย ๆ อ่านหนังสือนิทานให้เด็กฟัง เลือกรูปที่มีรูปสวยงาม เล่มใหญ่ ๆ ให้เด็กได้ฝึกพลิกเปิดหน้าหนังสือเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมือในการจับและเปิดหน้าหนังสือทั้งยังช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ด้วย

6. วัย 9 ถึง 10 เดือนเด็กวัยนี้สามารถหยิบอาหารกินเองด้วยมือใช้ท่าทางหรือบอกความต้องการ เข้าใจในสิ่งที่ฟัง รวมถึงสีหน้า ท่าทาง ออกเสียง 2 พยางค์ เช่น หม่ำ ๆ จะจำ หม่ำ หม่ำ สามารถใช้นิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือหยิบของ คลานได้คล่อง เริ่มเกาะยืนและเหินยตัวขึ้นยืนจากท่านั่ง การส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยนี้ ให้เด็กได้เลียนแบบกิจกรรมง่าย ๆ เช่น หวีลม ใส่เสื้อให้ลูกช่วยหยิบของ ให้ สอนให้เด็กหยิบจับของด้วยนิ้วโป้งและนิ้วชี้บ่อย ๆ จนคล่อง ให้เด็กหัดหยิบอาหารเข้าปาก ชี้บอกให้ รู้จักอวัยวะต่าง ๆ บนใบหน้าและร่างกาย บอกชื่อสิ่งของในบ้าน ทำท่าทางต่าง ๆ ให้เด็กเลียนแบบให้ โอกาสหยิบจับดินสอขีดเขียน ให้เด็กได้หยิบจับของเล่นหรือสิ่งของที่มีรูปร่างและผิวสัมผัสที่ต่างกัน ให้เด็กหยิบของใส่กล่องและเก็บเข้ากล่องจัดสถานที่โล่งและปลอดภัยเพื่อให้เด็กหัดเดิน

7. วัย 11 ถึง 12 เดือน เป็นวัยที่เริ่มสนใจจับไม่อยู่ เพราะเริ่มสนุกกับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และเริ่มที่จะพยายามก้าวเดินด้วยตนเอง แม้ยังไม่คล่องนัก หัดดื่มจากแก้ว รวมถึงให้เด็กฝึกหัดจับช้อนเล็ก ๆ ตักอาหาร เข้าปาก สามารถพูดได้ 1 คำที่มีความหมาย เข้าใจเสียงห้าม ถือสิ่งของ 2 อันเคาะกันได้ เริ่มตั้งไข่สามารถยืนเองได้ชั่วคราว แนวทางส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยนี้ทำได้โดยเป็นตัวอย่างสอนให้เด็กเลียนแบบท่าทางต่าง ๆ เช่น โหว้ โบกมือบายบาย ให้เด็กร้องเพลง เดินตามจังหวะ หัดให้เด็กกินอาหารด้วยตนเอง และกินอาหารร่วมโต๊ะกับผู้ใหญ่ หัดเรื่องการช่วยตนเองในเรื่องการแปรงฟัน ถอดเสื้อผ้าบอกเด็กทุกครั้งเมื่อทำหรือเล่นในสิ่งที่ไม่ควร ให้ถือนิ้วของสองมือกระตุ้นให้นามาคะกัน จัดสถานที่ปลอดภัยให้หัดยืนและก้าวเดิน หาของเล่นที่มีล้อวิ่งได้สามารถดึงหรือลากก็จะช่วยหลอกล่อให้ลูกสนุกกับการเคลื่อนไหวและพัฒนาการเดินของลูกน้อยได้เป็นอย่างดี การเล่นจะช่วยให้เกิดความสุข สนุกสนานได้ประสบการณ์ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อและสติปัญญา การเล่นจะช่วยพัฒนาการอย่างเต็มที่หากมีพ่อแม่คนดูแล้วร่วมเล่นด้วย

8. วัย 1 ถึง 2 ปี พัฒนาการเด็กจำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดู และการเรียนรู้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับวัย ด้วยการจัดประสบการณ์และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เด็กมีพัฒนาการตามศักยภาพของตน เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข และเติบโตเป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจยุคใหม่ได้อย่างรู้เท่าทัน พ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก ควรส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่สมวัย แต่พัฒนาการของเด็กแต่ละคนอาจเร็วช้าแตกต่างกัน หากถึงอายุที่ควรทำได้แต่เด็กยังไม่สามารถทำได้ควรใช้เวลาและส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็กอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญควรให้โอกาส และกำลังใจเมื่อเด็กไม่สามารถทำได้ในระยะแรก และควรชื่นชม เมื่อเด็กสามารถทำได้แม้เพียงเล็กน้อย แต่หากเด็กมีพัฒนาการที่ล่าช้ามาก เช่น อายุ 3 เดือนไม่สบตา ไม่ยิ้มตอบ ไม่ชูคอ ในท่านอนคว่ำ อายุ 6 เดือน ไม่มองตาม ไม่หันตามเสียง ไม่พลิกคว่ำหงาย อายุ 1 ปี ไม่เกาะเดิน ใช้นิ้วหยิบของไม่ได้ ไม่เลียนแบบท่าทางและคำพูด ก็ควรปรึกษาแพทย์เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมกับเด็กต่อไป

9. วัย 2 ถึง 3 ปี ส่งเสริมกิจกรรมกลางแจ้ง การวิ่งเล่น การเข้ากลุ่มกับเด็กอื่น ฝึกหัดการขีดเขียน ฝึกหัดการช่วยเหลือตนเองในเรื่องที่เกี่ยวกับกิจวัตรของตนเอง ฝึกหัดการขับถ่ายฝึกหัดให้ควบคุมตนเองเวลาโกรธ โมโห สอนให้รักการอ่าน โดยการทำเป็นตัวอย่าง มีหนังสือที่เหมาะสมและสอนให้รู้จักการแบ่งปัน ให้เด็กได้เลือกกิจกรรมเองว่าอยากทำอะไร เช่น ระบายสี เล่นโยนบอล และวิ่งเล่นกลางแจ้ง

10. วัย 4 ปี เป็นวัยที่ใช้พลังงานไปกับการเล่น ผู้ปกครองต้องให้โอกาสเด็กได้มีส่วนร่วมในกิจวัตรประจำวันและช่วยทำงานบ้านง่าย ๆ ให้ได้ช่วยเหลือตัวเองหัดรับผิดชอบงานส่วนเล็ก ๆ น้อย ๆ ของตัวเอง เช่น แปรงฟัน เก็บที่นอน พับผ้าห่ม เก็บจานข้าว และเรียนรู้การอ่านกับผู้ปกครอง พ่อแม่

11. วัย 5 ปี วัยนี้มีทักษะทางสังคมที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด พ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างในการปลูกฝังมารยาทที่ดีงามทางสังคมที่ถูกต้องเหมาะสมให้เด็กอย่างสม่ำเสมอ ทำเป็นแบบอย่างลูกจะได้มีต้นแบบที่ดีทำตามจนติดเป็นนิสัย ให้ขีดเขียน วาดรูประบายสี พลักระดาษ และปั้นดินน้ำมันบ่อย ๆ และอ่านหนังสือให้ลูกฟัง ฟังอ่าน เขียนตัวอักษร ตัวเลข ให้ลูกมีส่วนร่วมในการทำงานบ้าน เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน ฝึกช่วย เหลืองานบ้าน ฝึกให้รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2.3 มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.3.1 มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแห่งชาติ

มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติเกิดขึ้นมาจากเหตุผลที่สืบต่อเนื่องเป็นลำดับหลายประการ ประการแรก คือ ความตื่นตัวของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กเล็ก และได้จัดตั้งศูนย์เด็กเล็ก เพื่อให้การดูแลและส่งเสริมพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน เพราะเห็นความสำคัญของการพัฒนาในช่วงวัยนี้ รวมทั้งความจำเป็น จากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมที่พ่อแม่ ครอบครัว ไม่มีเวลาอยู่ดูแลให้การพัฒนาเด็กได้อย่างเพียงพอ ประการที่สอง สภาพสังคมที่แบ่งงานกันทำตามความสามารถ เชี่ยวชาญ ที่ทำให้เชื่อมั่นว่าความรู้ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญได้ถูกรวบรวมไว้ในที่บางแห่ง บางคนที่ได้รับการศึกษา และพัฒนาความสามารถเฉพาะทางเป็นพิเศษ ที่ทำให้การส่งลูกหลานเข้ารับการดูแลจากศูนย์เด็กเล็กมากยิ่งขึ้น ประการที่สาม หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ที่ได้จัดตั้งศูนย์เด็กเล็กขึ้นมา มีบทบาท หน้าที่ ความชำนาญ แตกต่างกัน ให้มีความสำคัญกับเด็กในแง่มุมที่ต่างกัน กำหนด กรอบมาตรฐานการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็ก จากความรู้ ความชำนาญแตกต่างกัน ที่ทำให้เด็กเล็กของไทย ในภูมิภาคต่าง ๆ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมต่าง ๆ ได้รับการดูแลจาก มาตรฐานที่หลากหลาย จากการที่รัฐบาลไทยได้ลงนามรับรองอนุสัญญาสิทธิเด็ก หรือภาคยานุวัติอนุสัญญาสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ที่มีผลให้ประเทศไทยต้องจัดทำ รายงานการดูแลพัฒนาเด็กของประเทศไทย ต่อคณะอนุกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ข้อมูลที่ รายงานถึงความทั่วถึงของการพัฒนาเด็กเล็กว่ามีอยู่ทั่วทุกภูมิภาค ทั้งเขตเมือง เขตชนบท ตลอดจนถึง เขตชายแดนที่ห่างไกลก็มีโรงเรียน หรือศูนย์เด็กเล็กของตำรวจตระเวนชายแดน ที่จะให้การพัฒนาเด็ก ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับมาตรฐานกลางของชาติ ที่จะเป็นเครื่องประกันว่าเด็กเล็กของไทย ทุกภูมิภาคจะ ได้รับการดูแลโดยมีมาตรฐานขั้นต่ำเท่าเทียมกันจากแง่มุมของอนุสัญญาที่กล่าวว่า เด็กจะต้องไม่ถูก แบ่งแยกด้วยผิวพรรณ พื้นที่ ศาสนา เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การขาดมาตรฐานกลางของชาติ จึงเปรียบเสมือน การละเลยการปฏิบัติตามอนุสัญญาข้อนี้ หรือปล่อยให้เด็กถูกแบ่งแยกด้วยสภาพ เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม จากข้อสังเกตดังกล่าว ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2552 จึงได้มีมติมอบหมายให้กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เร่งรัดดำเนินการ ยกย่องศูนย์เด็กเล็กในชุมชนให้บรรลุผลเป็นรูปธรรมโดยเร็ว เนื่องจากเป็นนโยบายสำคัญเรื่องหนึ่งของ รัฐบาล และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มอบหมายให้ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิ ภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ดำเนินการ สำนัก งานส่งเสริมสวัสดิภาพและ

พิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ มีภารกิจเกี่ยวกับ การส่งเสริมสวัสดิภาพ การคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิเด็กโดยพัฒนามาตรการ กลไก ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน ของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต จึงได้เร่งรัดให้มีการจัดทำ มาตรฐานกลางที่จะเป็นมาตรฐานของชาติ เพื่อให้เด็กได้รับการดูแล พัฒนาที่เท่าเทียมกันในระดับหนึ่ง โดยร่วมมือกับ สถาบันการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตจัดทำ (ร่าง) มาตรฐานศูนย์พัฒนา เด็กเล็กขึ้น และได้มีการทดลอง นำไปใช้ประเมิน ซึ่งได้ผลที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2555 สถานศึกษาทุกแห่งทั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งถือว่าเป็น สถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จะต้องได้รับการประเมินและรับรองคุณภาพตาม พระราช บัญญัติดังกล่าว สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และ ผู้สูงอายุ จึงได้นำ (ร่าง) มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดังกล่าว มาปรับปรุงให้สอดคล้องกับระบบการ ประเมินของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นอีกกลไกหนึ่งที่สำคัญใน กระบวนการรับรอง/ประกันคุณภาพการศึกษาของชาติ โดยเชิญผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัด การศึกษาให้กับเด็กเล็ก โดยแต่ละหน่วยมีจุดเด่นเฉพาะ ทั้งด้านองค์ความรู้และแนวทางการปฏิบัติเข้า ร่วมพิจารณาปรับปรุง อันประกอบด้วย กรมอนามัย (กระทรวงสาธารณสุข) กรมส่งเสริมการปกครอง ส่วนท้องถิ่น (กระทรวงมหาดไทย) กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์) สำนักพัฒนาสังคม (กรุงเทพมหานคร) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนา เด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้ จุดเด่นที่ปรากฏอยู่ใน มาตรฐานของหน่วยงานต่าง ๆ เกิดประโยชน์ต่อเด็กไทยโดยทั่วถึงเท่าเทียมกันทั่ว ทุกภูมิภาค โดยไม่จำกัดว่าอยู่ภายใต้สังกัดใดเกณฑ์มาตรฐาน ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐาน 3 ประการ คือ (1) การบริหารจัดการที่ดี (2) กระบวนการบริการ หรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กที่มี คุณภาพและ (3) ประสิทธิภาพจากการดำเนินงาน คือ เด็กต้องได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ โดยคณะรัฐมนตรี ในคราวประชุมเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2554 ได้มีมติให้ความเห็นชอบ ร่างมาตรฐาน ศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ ให้ใช้เป็นมาตรฐานกลางของประเทศ และมอบหมายให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน สำนักพัฒนา สังคม กรุงเทพมหานคร กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ นำมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติไปใช้เป็น แนวทางในการประเมินผลการดำเนินงานศูนย์และยกระดับ คุณภาพของศูนย์เด็กเล็ก

มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ กับ ระบบประกันคุณภาพ มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ เป็นเครื่องมือพื้นฐานในระบบการประกันคุณภาพ คือ การประกันคุณภาพภายใน ที่หน่วยปฏิบัติหรือ ศูนย์เด็กเล็กจะได้นำไปใช้ในการประเมินการดำเนินงานของหน่วยงานเอง (Self-Assessment) กำหนด แนวทางปรับปรุงการดำเนินการของตนเอง (Self-Improvement) และดำเนินการปรับปรุงด้วยความ ร่วมมือ ของบุคลากรในศูนย์ฯ เพื่อให้ศูนย์ฯ พร้อมรับการประเมินจาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา ที่จะต้องดำเนินการประเมินให้ทั่วถึงภายใน พ.ศ. 2559 จึงได้เร่งรัดจัดทำ คู่มือการใช้มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติเพื่ออธิบาย ขยายความสาระ แง่มุมต่าง ๆ ในมาตรฐานฯ

ให้เกิดความชัดเจนแก่ผู้ปฏิบัติมากที่สุด โดยเชิญผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมจัดทำในฐานะ
คณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการยกระดับคุณภาพเด็กเล็กของประเทศไทย
1) ศูนย์เด็กเล็กจะต้องปรับปรุงยกระดับคุณภาพตัวเองให้สอดคล้องมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ
ซึ่งถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ 2) หน่วยงานกำกับดูแล จะต้องสนับสนุนการ
ยกระดับคุณภาพของศูนย์ และดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพ โดยดำเนินการประกันคุณภาพ
ภายในพร้อมกันไปด้วย 3) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาและหน่วยงานที่
ได้รับการรับรอง/กำกับดูแลของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาจะต้อง
ประเมินการประกันคุณภาพภายใน อีกครั้งหนึ่งถือเป็นการประกันคุณภาพภายนอก ที่ทำให้ครบตาม
ระบบประกันคุณภาพ 4) สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ
สนับสนุนการใช้มาตรฐาน หรือทำให้ศูนย์ฯ และหน่วยงานกำกับดูแลศูนย์ฯ เข้าใจเกณฑ์มาตรฐาน และ
นำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์
มาตรฐานและผลต่อคณะรัฐมนตรี มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติประกอบไปด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน คือ
(1) การบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็ก (2) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และ
(3) คุณภาพเด็ก

2.3.1.1 มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็ก

หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ
การบริหารศูนย์ เช่น นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาพิเศษ นักวิชาการศึกษา
กรรมการศูนย์ การวางแผน การปฏิบัติงานและการควบคุมการประเมินผลเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและ
ผู้รับบริการมั่นใจว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการดำเนินงานที่มีคุณภาพประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 5 ด้าน คือ
1) ด้านการบริหารอย่างเป็นระบบ 2) ด้านการบริหารงานบุคคล 3) ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมของ
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4) การจัดการด้านความปลอดภัย 5) ด้านการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม

2.3.1.2 มาตรฐานการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กของครูผู้ดูแลเด็ก/ครูพี่เลี้ยง
หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยของเด็ก โดยให้ครบ 4 สาระตาม
หลักสูตร คือ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคลและ สถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว สิ่งต่าง ๆ
รอบตัวเด็ก โดยให้ สอดคล้องกับบริบทของศูนย์เด็กเล็กเพื่อพัฒนา ความสามารถตามวัยของเด็กปฐมวัย
4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความ แตกต่างระหว่างบุคคล
ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ 5 ด้าน คือ 1) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย 2) การจัด
กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย 3) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาการ
ด้านจิตใจ อารมณ์ 4) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาการด้านสังคม 5) การจัดกระบวนการ
เรียนรู้เพื่อการพัฒนาการด้านสติปัญญา

2.3.1.3 มาตรฐานคุณภาพเด็ก

คุณภาพเด็ก หมายถึง เด็กมีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เหมาะสม กับวัย ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้หลัก 4 ตัว คือ 1) เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายและสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพของตน 2) เด็กมีพัฒนาการทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม 3) เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา 4) เด็กได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์

2.3.2 มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานที่ดูแลและให้การศึกษาเด็ก อายุระหว่าง 3 ถึง 5 ปี มีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเอง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของส่วนราชการต่าง ๆ ที่ถ่ายโอนให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด/มัสยิด กรรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรรมการพัฒนาชุมชน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (เด็ก 3 ขวบ) รับถ่ายโอนจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งต่อไปนี้ เรียกว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เด็กเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต การพัฒนาเด็กให้ได้รับความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงนับเป็นภารกิจสำคัญที่หน่วยงานซึ่งรับผิดชอบจะต้องตระหนัก และให้ความสนใจ เพื่อให้การพัฒนาเด็กเป็นไปอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานเหมาะสมกับวัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานซึ่งมีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาเด็ก ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดก็ตาม ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล หรือเมืองพัทยา ก็ล้วนแต่มีบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งสิ้น ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้ง และดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พร้อมทั้งรับถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเดิมอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของส่วนราชการต่าง ๆ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ และได้มาตรฐาน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดทำมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินงานเพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างมีคุณภาพ และเหมาะสม ซึ่งจะเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ต่อไป สำหรับมาตรฐานดังกล่าว ได้รวบรวม และจัดทำขึ้นจำแนกออกเป็นมาตรฐานการดำเนินงาน 6 ด้าน ประกอบด้วย

2.3.2.1 มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การบริหารงานทั่วไปของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้สามารถดำเนินการตามนโยบายการศึกษา แห่งชาติ นโยบายการศึกษาของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น นโยบายของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งานบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล ให้เป็นไปตามความพร้อมและความต้องการของ ท้องถิ่น สอดคล้องกับการจัดการศึกษาแห่งชาติ การให้บริการและสนับสนุนการจัดการศึกษาท้องถิ่นในปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมวัย เรียกชื่อว่า “ศูนย์พัฒนา เด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”

2.3.2.2 มาตรฐานการบริหารงานบุคคลของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

เป็นการบริหารงานบุคลากร ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกฯ และปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนบุคลากร ซึ่งทำหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาทิ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบ อาหารและผู้ทำความสะอาด เป็นต้น โดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีคุณสมบัติ บทบาทหน้าที่และ ความ รับผิดชอบในการบริหารจัดการเพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานให้การศึกษาและพัฒนาการสำหรับเด็กได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการด้วยความเหมาะสม และเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นและสามารถจัดประสบการณ์สำหรับเด็กได้อย่างเหมาะสมตามช่วงวัยและเป็นไปตามธรรมชาติและความต้องการสำหรับเด็กปฐมวัย

2.3.2.3 มาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็ก

การศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาไปพร้อม ๆ กัน เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามช่วงวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐาน ดังนี้

1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์

- 1.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
- 1.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรงใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและ

ประสานสัมพันธ์กัน

- 1.3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
- 1.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
- 1.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรีการเคลื่อนไหวและรักการออกกำลังกาย
- 1.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 1.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
- 1.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
- 1.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
- 1.10 มีความสามารถในการคิด และการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
- 1.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 1.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

2) คุณลักษณะตามวัย

เป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ ซึ่งคุณ ลักษณะตามช่วงวัยที่สำคัญของเด็ก มีดังนี้

2.1 พัฒนาการด้านร่างกาย

2.1.1 อายุ 3 ปี ได้แก่ กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้ รับลูกบอลด้วยมือและลำตัว ได้เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้ เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้ใช้กรรไกรมือเดียวได้ เป็นต้น

2.1.2 อายุ 4 ปี ได้แก่ กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ รับลูกบอลด้วยมือและลำตัวได้เดิน ขึ้น-ลงบันไดสลับเท้าได้ ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้ เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ กระฉับกระเฉงไม่ชอบอยู่เฉย เป็นต้น

2.1.3 อายุ 5 ปี ได้แก่ กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้ รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง ขื่น-ลงบันได สลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ

2.2 พัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจ

2.2.1 อายุ 3 ปี ได้แก่ แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก ชอบที่จะให้ผู้ใหญ่พอใจ และได้รับคำชม กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยง เป็นต้น

2.2.2 อายุ 4 ปี ได้แก่ แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์ เริ่ม รู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเอง และผู้อื่น ชอบท้าทายผู้ใหญ่ ต้องการให้มีคนฟังคนสนใจ

2.2.3 อายุ 5 ปี ได้แก่ แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเอง และผู้อื่น ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง เป็นต้น

2.3 พัฒนาการด้านสังคม

2.3.1 อายุ 3 ปี ได้แก่ รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง ชอบเล่นแบบคู่ขนาด (เล่น ของชนิดเดียวกัน แต่ต่างคนต่างเล่น) เล่นสมมติได้รู้จักรอคอย เป็นต้น

2.3.2 อายุ 4 ปี ได้แก่ แต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง เล่นร่วมกับคนอื่นได้ รอคอยตามลำดับก่อน - หลัง แบ่งของให้คนอื่น เก็บของเล่นเข้าที่ได้ เป็นต้น

2.3.3 อายุ 5 ปี ได้แก่ ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เล่นหรือทำงาน โดยมี จุดมุ่งหมาย ร่วมกับผู้อื่นได้พบผู้ใหญ่รู้จักไหว้ทำความเคารพรู้จักขอบคุณเมื่อรับของจากผู้ใหญ่ รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น

2.4 พัฒนาการด้านสติปัญญา

2.4.1 อายุ 3 ปี ได้แก่ สำหรับสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกัน และต่างกันได้ บอกชื่อของตนเองได้ ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ ได้ สนใจนิทาน และเรื่องราวต่าง ๆ ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจองต่าง ๆ และแสดงท่าเลียนแบบได้รู้จักใช้คำถาม “อะไร” สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างง่าย ๆ เป็นต้น

2.4.2 อายุ 4 ปี ได้แก่ จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้ พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเองหลังจากได้รับคำชี้แนะ สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องใช้คำถาม “ทำไม” เป็นต้น

2.4.3 อายุ 5 ปี ได้แก่ บอกความแตกต่างของกลิน สี เสียง รส รูปร่าง จัดหมวดหมู่สิ่งของได้ บอกชื่อ - สกุล อายุ ตนเองได้ พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง สนทนาโต้ตอบ เล่าเรื่องได้ สร้างผลงานตามความคิดตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น เริ่มเข้าใจสิ่งเป็นนามธรรม นับปากเปล่าได้ถึง 20 เป็นต้น

2.3.2.4 มาตรฐานด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก มีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา จัดประสบการณ์และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน การออกแบบและการก่อสร้างอาคาร สถานที่ และการจัดภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกอาคาร ต้องคำนึงถึงความมั่นคง ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ มีความเหมาะสมและปลอดภัยแก่เด็ก กรมส่งเสริม

การปกครองท้องถิ่นได้มีการกำหนดมาตรฐานการจัดอาคารสถานที่สำหรับการจัดประสบการณ์ไว้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดพื้นที่การใช้สอยภายในอาคารให้มีความสะอาด ปลอดภัยเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมของเด็ก ในการเล่น การเรียนรู้ การรับประทานอาหารและการนอน โดยจัดการอย่างเป็นสัดส่วนออกจากห้องประกอบอาหาร ห้องน้ำห้องส้วม โดยเฉลี่ยพื้นที่ใช้สอย 2 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน ขอบหน้าต่างต้องสูงจากพื้น 0.80 เมตร ความมีแสงสว่างที่เพียงพอ ความสามารถในการถ่ายเทอากาศ ปลั๊กไฟฟ้าจะต้องสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร และด้านอื่นๆ อีกมากมาย ที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดให้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องปฏิบัติตามและให้ได้มาตรฐานที่กำหนด

2.3.2.5 มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากชุมชนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ

แนวทางการดำเนินงานด้านมาตรฐานการมีส่วนร่วม และสนับสนุนจากชุมชนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรดำเนินการตามแนวทางต่าง ๆ ดังนี้

1) จัดให้มีการประชุมชี้แจงให้ชุมชนทราบ ชี้้นำให้เห็นประโยชน์และความจำเป็นของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาเตรียมความพร้อมของเด็ก และชักชวนให้ชุมชนมีส่วนร่วมบริหารและช่วยเหลือในระหว่างดำเนินการ

2) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นระยะ ๆ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯ กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น ศิลปะพื้นบ้าน ร่วมจัดกิจกรรมนันทนาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจและความผูกพันที่ดีต่อกันระหว่างศูนย์ฯ และชุมชน

3) มีการประสานงานและประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ รับทราบ เพื่อที่จะมีผู้เข้ามาช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ได้โดยการประชาสัมพันธ์อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น จัดทำเอกสาร คู่มือแผ่นพับ การออกไปเยี่ยมบ้านเด็ก ฯลฯ

4) มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น การให้ข้อมูลข่าวสารด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สถาบันต่าง ๆ ของชุมชน เช่น สถาบันทางศาสนา สถาบันครอบครัว เป็นต้น

5) จัดให้มีกองทุนส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อมาสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งอาจขอรับการอุดหนุนจากงบประมาณต่าง ๆ ของหน่วยงานดังนี้

5.1 การสมทบหรือการอุดหนุนงบประมาณกองทุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.2 การสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐบาล

5.3 การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรการภาครัฐอื่น

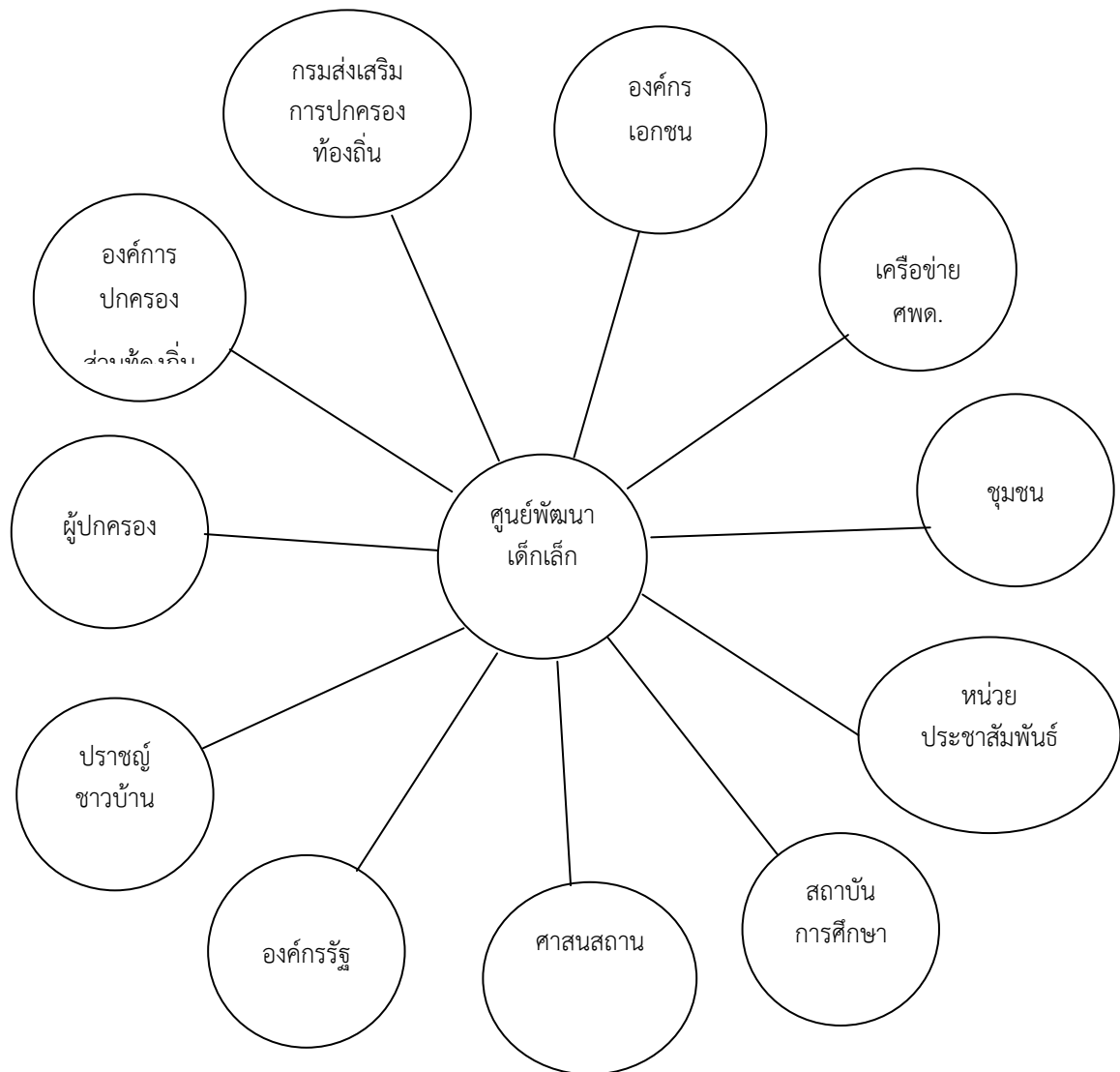
5.4 การสนับสนุนงบประมาณจากภาคเอกชน องค์กรการกุศล มูลนิธิ หรือมีผู้อุทิศให้

6) จัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานทิศทาง ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองของเด็กเล็กที่จะเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

7) จัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในลักษณะไตรภาคี 3 ฝ่าย จากภาคส่วนต่าง ๆ คือ ภาคประชาชน หรือผู้แทนชุมชนในท้องถิ่น หน่วยงานผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ และผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8) แผนผังกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน และแนวทางการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน

ภาพประกอบ 2.1 แผนผังกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน

2.3.2.6 มาตรฐานด้านการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานในการอบรมเลี้ยงดู การจัดประสบการณ์และส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กปฐมวัย อย่างครอบคลุม กว้างขวาง เป็นพื้นฐานของการศึกษา เพื่อพัฒนาคนอย่างมีคุณภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยในระดับองค์กร ระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทาง ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีศักยภาพในการพัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย ระหว่าง หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก ผู้บริหารท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

2.3.3 การจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย (ไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น) เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

2.3.3.1 หลักการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- 1) จัดประสบการณ์การเล่น และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมและอย่างต่อเนื่อง
- 2) เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 3) จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 4) จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 5) ให้ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2.3.3.2 แนวทางการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- 1) จัดประสบการณ์สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 2) จัดประสบการณ์สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง
- 3) จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้
- 4) จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำและนำเสนอ คิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

5) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นกับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ บรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

6) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีของเด็ก

7) จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

8) จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่วางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริง โดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

9) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน สนับสนุน สื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

10) จัดทำสารนิทัศน์ ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก เป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรอง และใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก และการวิจัยในชั้นเรียน

2.3.3.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน เด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น

กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมประจำวัน ที่สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบซึ่งเป็นการช่วยให้ ผู้สอนและเด็ก ทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

1) หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40 - 60 นาที

1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้ กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

2) ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวันการเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน มีครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็กเพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกม ต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว

2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

2.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมายกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

2.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่ง ข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ศึกษาออกสถานที่ หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

2.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่านและบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ

2.3.4 โภชนาการสำหรับเด็กปฐมวัย

เพื่อให้เด็กได้รับอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กตามพัฒนาการ ควรส่งเสริมให้เด็กได้รับสารอาหารครบ 5 หมู่ ได้แก่

ตาราง 2.1 ตารางโภชนาการสำหรับเด็กปฐมวัย

หมู่อาหาร	อาหาร	ประโยชน์
หมู่ที่ 1 เนื้อสัตว์	ได้แก่ เนื้อสัตว์ต่าง ๆ เช่น หมู วัว เป็ด ไก่ กุ้ง ปลา เครื่องใน เช่น ตับ ปอด หัวใจ ไข่ต่าง ๆ ถั่วเมล็ดแห้งต่าง ๆ เช่น ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง และอาหารที่ทำจากถั่ว นม และผลิตภัณฑ์จากนม	ช่วยเสริมสร้างและซ่อมแซมร่างกาย ส่วนที่สึกหรอ เครื่องในช่วยสร้างและบำรุงโลหิต นมช่วยสร้างกระดูกและฟัน เนื้อสัตว์ ประเภทอาหารทะเล ช่วยป้องกันโรคคอพอกเด็กที่อยู่ในวัยเจริญเติบโตต้องการอาหารหมู่นี้มาก
หมู่ที่ 2 ข้าว แป้ง	ได้แก่ ข้าวต่าง ๆ เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว แป้งต่าง ๆ เช่น แป้งข้าวเจ้า แป้งมันสำปะหลังและอาหารที่ทำจากแป้ง เช่น ก๋วยเตี๋ยว บะหมี่ ขนมจีน ขนมปัง หัวเผือก มันต่าง ๆ	ให้พลังงานและความอบอุ่นแก่ร่างกาย ทำให้มีแรงเคลื่อนไหว ทำงานได้
หมู่ที่ 3 ผักใบเขียวเหลือง	ได้แก่ ผักใบเขียวเหลืองและผักเป็นหัวต่าง ๆ เช่น ผักบุ้ง คื่นหีบน้ำ ตำลึง ฟักทอง กะหล่ำปลี มะเขือต่าง ๆ	บำรุงสุขภาพทั่วไปให้แข็งแรง บำรุงสุขภาพของผิวหนัง นัยน์ตา เหงือก และฟัน สร้างและบำรุงโลหิต ช่วยให้ร่างกายใช้ประโยชน์จากอาหารอื่นได้เต็มที่ และมีเส้นใยเป็นกาก ช่วยให้การขับถ่ายสะดวก
หมู่ที่ 4 ผลไม้ต่าง ๆ	ได้แก่ ผลไม้สดต่าง ๆ เช่น มะละกอ กล้วย ส้ม มะม่วง ฝรั่ง	ช่วยบำรุงสุขภาพ และป้องกันโรคต่าง ๆ ช่วยให้ร่างกายสดชื่น บำรุงสุขภาพของผิวหนัง นัยน์ตา เหงือก และฟัน
หมู่ที่ 5 ไขมันจากสัตว์ และพืช	ได้แก่ ไขมันจากสัตว์ เช่น มันหมู มันไก่ ไขมันจากพืช เช่น น้ำมันถั่ว น้ำมันงา กะทิ	อาหารหมู่นี้ให้พลังงานสูงและให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย ทำให้มีกำลังเคลื่อนไหวทำงานได้ เป็นตัวช่วยละลายวิตามินหลายชนิด เพื่อการดูดซึมและนำไปใช้ประโยชน์

2.3.4 มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ กระทรวงสาธารณสุข

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ หมายถึง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่กระบวนการจัดบริการที่ได้มาตรฐานทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านการเจริญเติบโต อนามัยในช่องปากและการจัดอาหารถูกหลักสุขาภิบาล 2) ด้านพัฒนาการและการเรียนรู้ตามช่วงวัย 3) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก 4) ด้านการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ 5) ด้านบุคลากรมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่มีความรู้ในด้านการเลี้ยงดูเด็ก 6) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ 4 ข้อ คือ 1) เด็กมีพัฒนาการที่สมวัยไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 (อนามัย 55) 2) เด็กมีส่วนสูงระดับดีและรูปร่างสมส่วนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 70 3) เด็กมีฟัน

น้ำนมผู้ไม่เก็บร้อยละ 57 และ 4) การส่งต่อเด็กที่พัฒนาไม่สมวัยเข้ารับการประเมินและแก้ไขพัฒนาการ ณ สถานบริการสาธารณสุขทุกคน

2.3.4.1 ประโยชน์ของการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กคุณภาพ

การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เพื่อให้มีการพัฒนาทั้งเด็ก บุคลากรและสิ่งแวดล้อมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งการดำเนินการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพจะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้รับการบริการส่งเสริมสุขภาพครอบคลุมทุกด้านอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย เอื้อต่อการมีสุขภาพดีและจะช่วยให้เด็ก ได้รับการปลูกฝังพฤติกรรมสุขภาพ ทั้งด้านการดูแลสุขภาพตนเองและดูแลสุขภาพของสิ่งแวดล้อม เด็กได้เรียนรู้ตามช่วงวัย ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการแบบองค์รวม ครูผู้ดูแลเด็ก ได้รับการฝึกอบรมและเพิ่มพูนความรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ผู้ปกครองและชุมชน ให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กและการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็ก ครอบครัวและชุมชน และสุดท้าย เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก

2.3.4.2 ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมรับการประเมินศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ

แนวทางการปฏิบัติในการประเมินมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ แนวแรกแนวทางปฏิบัติของผู้ประเมิน จะต้องทำการศึกษาเกณฑ์มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ การประสานพื้นที่ แจ้งกำหนดการประเมินและหน่วยงานจะเข้าประเมินให้ผู้รับการประเมินทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์ จัดเตรียมเอกสารและอุปกรณ์ต่าง ๆ พบผู้บริหารหน่วยงานที่เข้ารับการประเมิน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ รูปแบบการประเมิน ประเมินโดยตรวจสอบและพิจารณาการปฏิบัติและผลงานตามสภาพจริง บันทึกลงในแบบประเมิน สรุปผลการประเมินลงในโปรแกรมประเมินมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ สรุปและชี้แจงผลการประเมินให้ผู้รับการประเมินทราบ รวมถึงให้คำแนะนำแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ดียิ่งขึ้นไป และแนวทางที่สอง แนวทางปฏิบัติของผู้รับการประเมิน ผู้รับการประเมินจะต้องศึกษาเกณฑ์มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กคุณภาพแล้วประเมินตนเอง พัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ และรวบรวมผลการดำเนินงาน หลักฐานอย่างมีระบบตามแนวทางการดำเนินการเพื่อเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ

2.3.4.3 การสรุปผลและแจ้งผลการประเมิน

เมื่อคณะกรรมการตรวจประเมินได้ดำเนินการตรวจประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ จากนั้นบันทึกข้อมูลและคะแนนการประเมินในโปรแกรมประเมินมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ แจ้งผลการประเมินให้ผู้รับการประเมินและผู้บริหารทราบ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.3.4.4 การประกาศรับรอง

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะผ่านเกณฑ์การประเมินและได้รับการรับรองเป็น “ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ” เมื่อผลการประเมินในแต่ละด้านมีคะแนนรวมร้อยละ 80 ขึ้นไปทุกด้าน และมีอายุการรับรอง 3 ปี นับจากวันประกาศรับรองเป็น “ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ”

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานการจัดการศึกษาและประสบการณ์เด็กปฐมวัย ผู้วิจัย เห็นว่า ประเทศไทยของเราก็ได้มีการกำหนดมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไว้อย่างชัดเจนตลอดจนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นก็ได้ กำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไว้เป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติอย่างชัดเจน ตลอดจนมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กคุณภาพ กระทรวงสาธารณสุข ก็ได้มีการกำหนดมาตรฐานเอาไว้และทุกมาตรฐานมีความสัมพันธ์กันในเชิงเนื้อหาและหลักเกณฑ์ แต่เพราะเหตุใดเด็กปฐมวัยจึงมีพัฒนาไม่สมวัย ผู้วิจัยเห็นว่าหากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยสามารถนำหลัก เกณฑ์และมาตรฐานมาใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก็น่าจะเป็นปัจจัยที่สำคัญส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพ่อแม่ผู้ปกครองในการเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยมีเป้าหมายให้พ่อแม่ สมาชิกในครอบครัวจะต้องมีความรู้ความเข้าใจทักษะในการดูแลเด็ก พัฒนาการเด็ก จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็วในปัจจุบันพ่อแม่ และครอบครัวมุ่งสร้างเศรษฐกิจของครอบครัวจนบางครั้งถึงกับละทิ้งลูกน้อยให้อยู่การดูแลของผู้อื่น ทำให้เกิดปัญหาในด้านการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้สมวัยและมีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ พ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องให้ความสำคัญกับการเลี้ยงดูลูกในยุคปัจจุบัน ให้มีภูมิคุ้มกันในการเติบโตในสังคมที่เปลี่ยนแปลง พ่อแม่ ผู้ปกครองควรที่จะเลี้ยงดูลูก โดยการมีการตั้งกติกา ระเบียบข้อปฏิบัติต่าง ๆ ภายในบ้านเพื่อฝึกให้มีวินัย การไม่ตามใจเด็ก มอบความรักและดูแลเด็กเป็นรายบุคคล แสดงความชื่นชมเด็กเมื่อเด็กทำความดี หรือให้รางวัลเมื่อเด็กทำความดี เช่น ปรบมือแสดงความชื่นชม กอด หรือหอมแก้ม ไม่ควรลงโทษเด็กด้วยวิธีการตีเด็ก แต่ควรใช้วิธีการสอบถามพูดคุยกับเด็ก ให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น แต่งตัว อาบน้ำ แปรงฟัน เปิดโอกาสให้เด็กมีโอกาสในการตัดสินใจ รู้จักแยกแยะเลือกปฏิบัติ ให้เด็กได้รับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการเจริญเติบโต แม่จะต้องรับประทานอาหารที่มีคุณค่าตั้งแต่ตั้งครรภ์ แม่และเด็กต้องไม่ขาดสารไอโอดีน ซึ่งสารไอโอดีนช่วยให้เด็กไม่ขาดสารอาหาร ไม่เป็นโรค มีความจำเป็นตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์มารดา พ่อแม่ ควรอ่านหนังสือให้ลูกฟังตั้งแต่อยู่ในท้อง เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ร้องเพลงกล่อมลูกก่อนนอนทุกวัน การให้รางวัลควรเป็นคำพูดง่าย ๆ เช่น น่ารัก เก่งจัง เมื่อเด็กเข้าร่วมกิจกรรมหากเด็กผิดพลาดไม่ควรตำหนิเด็กเพราะจะทำให้เด็กเกิดปมด้อย ควรแนะนำและให้กำลังใจทำใหม่ การให้รางวัลมีความจำเป็นมากในการเลี้ยงดูเด็ก แต่จะต้องอธิบายว่ารางวัลที่เด็กได้นั้นเขาได้เพราะอะไร ทำดีเรื่องอะไร ได้มาอย่างไรและควรเสริมแรงในโอกาสที่เหมาะสม

การเลี้ยงดูเด็กต้องเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ เด็กอยู่ในครรภ์ พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องดูแลให้ความรักความอบอุ่นกับเด็ก แสดงความรักความชื่นชมเมื่อเด็กทำความดี ไม่ลงโทษเด็กโดยไม่มีเหตุผล ไม่ควรใช้วิธีการตีหรือทำร้ายเด็ก เมื่อเด็กทำความผิดต้องสอบถามเด็กให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหา และต้องฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันให้ได้มากที่สุด ที่สำคัญควรส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับเด็กตั้งแต่อายุในครรภ์ พร้อมทั้งจะต้องได้สารอาหารครบถ้วนเพื่อช่วยในการพัฒนาสมองและการเจริญเติบโต มีพลังที่จะเรียนรู้โดยเฉพาะ อย่างยิ่งต้องไม่ขาดสารไอโอดีน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

จากข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครอบครัวเป็นต้นทุนที่สำคัญจะต้องมีความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อการเลี้ยงลูกด้วยตนเองอย่างเหมาะสม ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่นับ ตั้งแต่การตั้งครรภ์จนคลอดและการเลี้ยงดูลูกอย่างอบอุ่น ซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยจึงคิดว่าจะอย่างไรให้ผู้เลี้ยงดูเด็กมีความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาเด็ก เมื่อเด็กอยู่ในการเลี้ยงดูของครอบครัว

2.5 คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

พัฒนาการเด็กไทย สํารวจที่ไรล่าช้ากว่าที่ควร คิดเป็นร้อยละ 30 และยังมีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งทำให้เด็กไทยจำนวนไม่น้อยเมื่อเข้าเรียนแล้วอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้และคิดไม่เป็น เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาต่างคนต่างทำอยู่ พ.ศ. 2555 กระทรวงสาธารณสุขได้ระดมผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยกันดูแลปัญหาสำคัญนี้ และใน พ.ศ. 2558 ได้เริ่มดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศ ภายใต้โครงการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558 โดยเน้นความสำคัญของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการเฝ้าระวังและส่งเสริมให้ลูกมีพัฒนาการสมวัย หากมีความผิดปกติก็สามารถค้นพบและแก้ไขได้ทันท่วงที ส่วนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะให้คำแนะนำและช่วยคัดกรองว่าเด็กมีพัฒนาการสมวัยหรือไม่ เมื่อเด็กอายุ 9, 18, 30 และ 42 เดือนตามลำดับ คู่มือเล่มนี้ทำให้เข้าใจง่าย เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าใจและใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5.1 มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ใช้สำหรับประเมินพัฒนาการเด็ก ในช่วงอายุน้อยกว่า 2 ปี คือเด็กที่คลินิกสุขภาพเด็กดี (Well Child Clinic) และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนช่วงอายุมากกว่า 2 ปี ใช้สำหรับเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาล ทั้งนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่หน่วยบริการตั้งแต่ปฐมภูมิ (รพ.สต./รพช./รพท./รพศ.) จะประเมินพัฒนาการเด็กด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) เล่มขาว ในช่องวิธีประเมิน

2.5.1.1 กรณีมีพัฒนาการสมวัย แนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมพัฒนาการตามวัยตามช่วงวิธีฝึกทักษะ ในช่วงอายุต่อไป

2.5.1.2 กรณีมีพัฒนาการไม่สมวัย แนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ฝึกทักษะเด็กเรื่องนั้นบ่อย ๆ เป็นเวลา 1 เดือน แล้วนัดมาพบผู้ประเมิน

2.5.2 หลังจาก 1 เดือน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่หน่วยบริการตั้งแต่ปฐมภูมิ (รพ.สต./รพช./รพท./รพศ.) ประเมินพัฒนาการเด็กซ้ำด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) เล่มขาว ในช่องวิธีประเมินโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ของทักษะที่ไม่ผ่าน และทักษะอื่น ๆ ตามช่วงอายุ

2.5.3 หากเด็กผ่านทักษะที่เคยล่าช้าและทักษะอื่น ๆ ตามช่วงอายุ แสดงว่ามีพัฒนาการสมวัย ให้เฝ้าระวังพัฒนาการตามวัยต่อเนื่องตามปกติ

2.5.4 หากเด็กผ่านทักษะที่เคยล่าช้า แต่พบทักษะอื่นมีพัฒนาการไม่สมวัยผู้ประเมินแนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ฝึกพัฒนาเด็กในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เป็นเวลา 1 เดือนแล้วนัดมาพบผู้ประเมิน

2.5.5 หากเด็กยังไม่ผ่านทักษะที่เคยล่าช้าให้ส่งต่อไปยังหน่วยบริการทุติยภูมิ ที่มีแพทย์หรือกุมารแพทย์ (รพช./รพท./รพศ./รพ.จิตเวช) ที่มีคลินิกกระตุ้นพัฒนาการ

2.5.6 หน่วยบริการทุติยภูมิ มีแพทย์ หรือกุมารแพทย์ (รพช./รพท./รพศ./รพ.จิตเวช) ที่มีคลินิกกระตุ้นพัฒนาการใช้คู่มือประเมินเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการ (TEDA4I) โดยบุคลากรที่ผ่านการอบรม โดยใช้โปรแกรมกระตุ้นพัฒนาการของสถานบริการเป็นระยะเวลา 3 เดือน

2.5.7 หลังจาก 3 เดือน สถานบริการที่มีคลินิกกระตุ้นพัฒนาการ ประเมินพัฒนาการซ้ำด้วยคู่มือประเมินเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการ (TEDA4I) โดยบุคลากรที่ผ่านการอบรมการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย

2.5.7.1 กรณีเด็กพัฒนาการสมวัย ให้ส่งเสริมพัฒนาการตามวัย ในระบบปกติ

2.5.7.2 กรณีเด็กมีพัฒนาการไม่สมวัย หรือมีปัญหาซ้ำซ้อน ส่งต่อหน่วยบริการทุติยภูมิที่มีแพทย์ หรือกุมารแพทย์ (รพช./รพท./รพศ./รพ.จิตเวช)

2.5.8 สำหรับเด็กที่มีพัฒนาการไม่สมวัย หน่วยบริการที่มีแพทย์ กุมารแพทย์หรือหน่วยบริการตาม Service Plan ของแต่ละเขตบริการสุขภาพประเมินพัฒนาการด้วยคู่มือประเมินและแก้ไข/ฟื้นฟูพัฒนาการเด็กวัยแรกเกิด – 5 ปี สำหรับบุคลากรสาธารณสุข (TDSI III) หากยังพบปัญหาอยู่ให้แก้ไขหรือส่งต่อ และหรือ CPG รายโรค ให้การดูแลรักษาแก้ไขตามรายโรคและติดตามป็นระยะ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของเด็กและครอบครัว

การใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยผู้ใช้ต้องปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันจึงจะทำให้ผลการประเมินมีความถูกต้องน่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

2.5.8.1 ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม

1) การเตรียมตัวผู้ประเมินและส่งเสริมพัฒนาการ ศึกษาทบทวนความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย ความสำคัญของการประเมินและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในประเทศไทย สถานการณ์ของเด็กและภูมิหลังครอบครัวในเขตความรับผิดชอบ จำเป็นจะต้องศึกษาเอกสารคู่มือเฝ้าระวังฯ ตั้งแต่ คำนำ ความนำ แผนภูมิ คำอธิบายแผนภูมิ แนวทางการใช้คู่มือฯ 4 ขั้นตอน การใช้ทักษะ วิธีการเฝ้าระวัง วิธีการประเมิน เกณฑ์การตัดสิน และรายละเอียดของอุปกรณ์ การใช้อุปกรณ์ และควรเตรียมคำพูดที่จะใช้ในข้อคำถาม ไว้ล่วงหน้า ในกรณีที่ต้องใช้คำสั่ง เพื่อความรวดเร็ว ทดลองทำหรือฝึกก่อนการประเมินจริง เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและมีความมั่นใจก่อนปฏิบัติจริง ซึ่งรวมถึงแนวทางการแนะนำส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยพ่อแม่ ผู้ปกครองด้วย

2) การเตรียมอุปกรณ์

(1) จัดเตรียมและตรวจสอบอุปกรณ์ให้ครบตามหมวดหมู่และเรียงตามลำดับ
การใช้อีกครั้ง

(2) อุปกรณ์เปิดใช้ครั้งละ 1 ชุด ใช้เสร็จแล้วเก็บทันที แล้วจึงเปิดชุดใหม่เพื่อความสะดวกในการจัดเก็บและให้เด็กมีสมาธิหรือสนใจในอุปกรณ์เฉพาะที่ต้องการ จะใช้ประเมินเท่านั้น

(3) เมื่อประเมินเด็กในท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่าง ผู้ประเมินสามารถดัดแปลงใช้วัสดุในท้องถิ่นที่มี ทดแทนได้อย่างเหมาะสมในการประเมินเด็ก

(4) ต้องทำความสะอาดอุปกรณ์และตรวจสอบความปลอดภัยของอุปกรณ์
หลังนำไปใช้ทุกครั้ง

3) การเตรียมสถานที่สำหรับประเมินพัฒนาการเด็ก ควรเป็นห้องหรือมุมที่เป็นสัดส่วน ไม่คับแคบเกินไป อากาศถ่ายเทสะดวก เพื่อให้เด็กรู้สึกสุขสบาย ไม่หงุดหงิด และให้ความร่วมมือในการประเมิน ไม่มีสิ่งอื่นที่กระตุ้นหรือรบกวนความสนใจของเด็ก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ รูปหรือวัตถุที่มีสีสันฉูดฉาด ควรเป็นห้องที่ไม่มีเสียงดังรบกวน หรือ มีคนอื่นผ่านไปมา พื้นห้องสะอาด ปลอดภัย ไม่ลื่น ไม่มีสิ่งของที่ไม่น่าเป็นอยู่ในห้อง อุปกรณ์ต่างๆ ภายในห้องต้องมีความปลอดภัย ไม่แหลมคม ไม่มีเหลี่ยมหรือมุมที่อาจก่อให้เกิดอันตราย ควรมีการจัดเบาะ โต๊ะ หรือ เก้าอี้ต่างๆ ที่ใช้ในการประเมินในแต่ละช่วงวัยให้เหมาะสม

4) การเตรียมเด็ก เด็กต้องไม่ป่วยทางกาย ไม่หิว ไม่ง่วง อึดเกินไป หรือ หงุดหงิด งอแง เนื่องจากจะทำให้เด็กไม่ให้ความร่วมมือในการประเมินพาเด็กเข้าห้องน้ำ ขับถ่ายให้เรียบร้อยก่อนการประเมิน เพื่อไม่ให้ขาดความต่อเนื่องในการประเมินให้เด็กเล่น พูดคุย ทำความคุ้นเคยกับผู้ประเมิน และอุปกรณ์บางส่วน

2.5.8.2 ขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ประเมินกับเด็กและพ่อแม่ ผู้ปกครอง: เด็กแต่ละวัยจะมีพัฒนาการทางร่างกาย ความคิดและอารมณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้ประเมินควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเด็กก่อนที่จะทำการประเมินพัฒนาการ โดยแบ่งตามช่วงอายุได้ดังนี้

1) ช่วงวัยแรกเกิด – 9 เดือน

(1) ผู้ประเมินยิ้มแย้มแจ่มใส พูดคุย ทักทายกับพ่อแม่ ผู้ปกครองก่อน แล้วจึงพูดคุย เล่นเสียงกับเด็กด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล

(2) ถ้าเด็กร้องไห้ ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองอุ้มปลอบให้เด็กสงบจึงเริ่มประเมิน

(3) ช่วงอายุ 6-9 เดือน เด็กเริ่มมีความกังวล เมื่อพบคนแปลกหน้า ควรให้เวลากับเด็กทำความคุ้นเคยก่อนประเมิน

2) ช่วงอายุ 10 เดือน – 2 ปี

(1) ผู้ประเมินควรเริ่มด้วยการพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน พฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เวลาเด็กปรับตัวคุ้นเคยกับผู้ประเมิน และได้สังเกตพฤติกรรมเด็ก

(2) เมื่อเด็กเริ่มสนใจและคุ้นเคยกับผู้ประเมินให้พูดคุยกับเด็กด้วยน้ำเสียงนุ่มนวลและนำอุปกรณ์ประเมินพัฒนาการบางส่วนชวนให้เด็กเล่นหรืออาจสาธิตให้เด็กดู

(3) หากเด็กร้องไห้ไม่ให้ความร่วมมือ ผู้ประเมินควรเปลี่ยนไปประเมินข้อทักษะที่ใช้การสังเกตหรือสอบถามจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ก่อนแล้วจึงกลับมาทำเมื่อเด็กพร้อม

3) ช่วงอายุ 3 – 5 ปี

(1) ช่วงวัยนี้เด็กสามารถสื่อสารโต้ตอบและทำตามคำสั่งได้ดี ดังนั้นผู้ประเมินสามารถที่จะพูดคุยกับเด็กได้โดยตรง

(2) การพูดคุยกับเด็กควรใช้น้ำเสียงนุ่มนวล ระดับเสียงปกติ แต่เมื่อเด็กเริ่มคุ้นเคยกับผู้ประเมินแล้วควรปรับสีหน้าและน้ำเสียงให้ดูน่าสนใจ เช่น พูดเสียงสูงต่ำเพื่อสร้างความสนใจหรือทำสีหน้าดีใจ ตื่นเต้น ให้ชัดเจนขึ้น เพื่อให้เด็กมีความสนใจในกิจกรรมที่จะเริ่มประเมิน โดยคำพูดที่เหมาะสมในการสร้างสัมพันธภาพกับเด็กวัยนี้ ได้แก่ การชวนคุยทั่ว ๆ ไป หรือการชม เช่น ผมเป่ยนุสสวยจังเลย ใครเป็นคนถักให้หนูคะ วันนี้ใครเป็นคนมาส่งหนูที่โรงเรียนคะ วันนี้หนูกินข้าวกับอะไรเอ่ย เป็นต้น

(3) เมื่อเด็กให้ความร่วมมือในการประเมินหรือสามารถเริ่มประเมินได้ ควรพูดชมเชยเด็กทุกครั้ง

(4) ผู้ประเมินแนะนำตัวเอง “ชื่อ ... เป็น ... นี่ประเมินพัฒนาการน้อง ... ระยะเวลาที่ใช้ทั้งหมด ประมาณ 10-20 นาที จะทำโดยสังเกตถามจากผู้ปกครอง และให้เด็กเล่นของเล่นหรืออุปกรณ์ที่เตรียมมาให้เด็กเล่นในขณะที่กำลังประเมินเด็ก ผู้ปกครองอยู่กับเด็กได้ตลอดเวลา แต่ไม่ต้องช่วยเด็กทำกิจกรรม บอก แนะนำ หรือทำแทนเด็ก เพราะจะทำให้ผลการประเมินไม่ตรงกับความเป็นจริง ถ้าเด็กและผู้ปกครองพร้อมแล้วเราจะเริ่มกันเลยนะคะ”

2.5.8.3 ขั้นตอนการประเมิน

1) สอบถาม วันเดือนปีเกิดเด็กจากผู้ปกครองแล้วคำนวณอายุเด็กวิธีการคำนวณ : เริ่มจาก วัน เดือน และปีที่ทำการประเมินเป็นตัวตั้ง วัน เดือน และปีเกิดเด็กเป็นตัวลบ ถ้าวันตัวตั้งจำนวนน้อยกว่าให้ยืมที่เดือนมา 1 เดือน (30 วัน) ถ้าตัวตั้งเดือนน้อยกว่าตัวลบให้ยืมที่ปี 1 ปี (12 เดือน)

2) เริ่มประเมินพัฒนาการจากด้านใดก่อนก็ได้ที่ตรงกับช่วงอายุจริงของเด็ก

(1) ใส่เครื่องหมาย Π ในช่อง $\leq$ ผ่าน เมื่อเด็กประเมินผ่าน

(2) ในกรณีที่เด็กประเมินไม่ผ่าน ให้ใส่เครื่องหมาย Π ลงในช่อง $\leq$ ไม่ผ่าน

(3) ในช่วงอายุใดที่มีข้อประเมิน 2 หรือ 3 ข้อ หากเด็กไม่ผ่านข้อใดข้อหนึ่งให้ถือว่าไม่ผ่านในช่วงอายุนั้น

3) ในกรณีที่มีการประเมินเพื่อติดตามพัฒนาการในครั้งต่อไป ให้เริ่มต้นประเมินข้อที่เด็กประเมินไม่ผ่าน ในครั้งที่ผ่านมา หมายเหตุ

(1) เมื่อประเมินเด็กในห้องที่ใช้นิยามหรือวัฒนธรรมที่แตกต่าง ผู้ประเมินจะต้องทำความเข้าใจ ใช้คำพูด และ/หรือวัสดุทดแทนที่เหมาะสม ในการประเมินเด็ก

(2) ข้อทดสอบทุกข้อได้มีการทดสอบเพื่อหาค่าเฉลี่ยความสามารถของเด็กไทยอย่างน้อยร้อยละ 75 สามารถทำได้

(3) ข้อทดสอบที่มีเกณฑ์ผ่านเป็นจำนวนครั้ง เช่น ... อย่างน้อย 1 ใน 3 ครั้ง หมายถึง ให้โอกาสเด็กได้ทดสอบ 3 ครั้ง หากผ่านแล้วครั้งต่อไป ไม่ต้องทดสอบ

2.5.8.4 ขั้นตอนสรุป: เมื่อประเมินพัฒนาการเด็กเสร็จแล้วทุกครั้ง ผู้ประเมินจะต้องสรุปผลการประเมินและให้ข้อมูลแก่พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก ดังนี้

1) กรณีประเมินแล้วพบว่าสมวัย ให้แนะนำพ่อแม่ ผู้ปกครองส่งเสริมพัฒนาการเด็กในช่วงอายุต่อไปตามคู่มือฯ

2) กรณีที่เด็กประเมินแล้วพบว่าไม่สมวัย ผู้ประเมินให้คำแนะนำพ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามคู่มือฯ ในข้อทักษะที่เด็กไม่ผ่านการประเมินบ่อยๆ หลังจากนั้นอีก 1 เดือน กลับมาประเมินซ้ำ

3) กรณีประเมินซ้ำหลังจากการกระตุ้นแล้วยังไม่สมวัย ต้องให้ข้อมูลแก่พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กในการส่งต่อ เพื่อตรวจและวินิจฉัยเพิ่มเติมที่โรงพยาบาล (รพช./รพท./รพศ./รพ.จิตเวช) พร้อมใบส่งตัว

บุญแก่ความสำเร็จ รักลูกแสดงออกอย่างสม่ำเสมอในการดูแลเด็กทุก ๆ วันตั้งแต่การกิน นอน เล่น ออกกำลังกาย และเรียนรู้ที่เหมาะสมถูกสุขอนามัยและปลอดภัย ไม่เปรียบเทียบกันระหว่าง เด็ก เพราะเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การเรียนรู้ของเด็กเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ เป็นแบบค่อยเป็นค่อย ไปและต่อเนื่อง เด็กเรียนรู้ผ่านการฟัง การดู การจับต้อง การเล่น การทำตามแบบอย่าง และลองทำ พ่อ แม่ ผู้ปกครองจึงควรคุยกับลูกตั้งแต่วัยทารก เล่น เล่าเรื่องสิ่งที่กำลังทำกับเด็ก เล่านิทาน อ่านหนังสือให้ ฟัง ชื่นชมดูสิ่งต่างๆ รอบตัว ดูรูป การมีกิจกรรมศิลปะและดนตรี กิจกรรมในบ้าน และประสบการณ์ตรง อื่นๆ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องฟังเด็ก ส่งเสริมให้เด็กถามและสังเกต ชื่นชมกันสนทนาและให้เด็กมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น ไม่ใช้วิธีบังคับฝืนใจ ไม่กดดันหรือเร่งรัดเด็ก ไม่ก้าวร้าวหรือทำร้ายเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ และวาจา เด็กต้องได้รับโอกาสฝึกการมีวินัยในตนเอง เช่น การกิน การนอนเป็นเวลา การเก็บของ เล่น การทิ้งขยะในที่ทิ้งขยะ การล้างมือ การไม่แย่งของของคนอื่น การไม่ทุบตีทำร้าย คนอื่น เป็นต้น โทรศัพท์หรือสื่อออนไลน์เดียวกันอาจขัดขวางพัฒนาการรอบด้านของเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี และรบกวนการ นอนหลับของเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องเป็นตัวอย่างพฤติกรรมที่ดีสำหรับเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึก ทำ และควรชี้แจงเมื่อเด็กทำผิดพลาด เปลี่ยนเป็นให้กำลังใจ เมื่อเด็กพยายาม ทำสิ่งที่พึงปรารถนา และ ชมเชย เมื่อเด็กทำได้ เด็กจะค่อยๆ รู้จักใช้เหตุผลและรักษา พูตามแบบที่พ่อแม่ปฏิบัติ

ข้อควรคำนึงในการฝึกทักษะเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การฝึกทักษะเด็กมีเป้าหมายส่งเสริม พัฒนาการเด็กให้ก้าวหน้าเป็นไปตามวัย สามารถใช้ในชีวิตจริงและในสภาพแวดล้อมจริง โดยควร คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ 1) คำพูดที่ใช้ควรง่าย สั้น ชัดเจน และคงเส้นคงวา 2) ปล่อยให้เด็กปฏิบัติตาม 3-5 วินาที ถ้าเด็กยังไม่ได้ทำให้พูดซ้ำ (ข้อความเหมือนเดิม) พร้อมให้การช่วยเหลือเด็กทำจนเสร็จ ให้ความ ช่วยเหลือเด็กเท่าที่จำเป็นลดการช่วยเหลือลงเมื่อเด็กทำได้ ซึ่งอาจช่วยเหลือโดย

1. ทางกาย : จับมือทำ และข้อศอกกระตุ้น
 2. ทางวาจา : บอกให้เด็กลองทำดู หากจำเป็นอาจจะบอกให้เด็กทราบวิธี ทีละขั้น
 3. ทางท่าทาง : ชี้ ผงกศีรษะ สายหน้า ขัดขวางไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ เช่น เมื่อบอกให้เด็กชี้แปรงสีฟัน แต่เด็กจะชี้แก้วน้ำ ให้ใช้มือปิดแก้วความรู้ เพื่อให้เด็กรู้ว่าจะต้องชี้แปรงสีฟัน
- เมื่อเด็กเกิดการเรียนรู้แล้ว ให้เปลี่ยนข้อความแบบต่างๆ แต่มีความหมายเหมือนกัน เพื่อให้เด็กรู้จักสิ่งที่แตกต่างกัน การให้แรงเสริมควรให้ทันทีเมื่อเด็กทำได้ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นการช่วย เพื่อให้เด็กทำได้หรือเด็กทำได้เอง เช่น ชมเชย ยิ้ม ประบมือ สัมผัส ให้ขนม แต่ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. แรงเสริมควรเหมาะสมกับวัย เป็นสิ่งที่เด็กชอบแต่แต่ละคนไม่เหมือนกัน
2. ควรให้แรงเสริมบ่อย ๆ เมื่อต้องการให้เกิดทักษะหรือพฤติกรรมใหม่
3. การลดแรงเสริมลงเมื่อเด็กทำได้ สังเกตว่าเด็กมีความพอใจรู้สึกดีในสิ่งที่ตนทำได้ จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยแรงเสริมจากภายนอก
4. การให้รางวัล เช่น การแสดงความเอาใจใส่ ยิ้ม กอด ตบมือให้หรือให้ของ เมื่อเด็กตั้งใจทำหรือทำสำเร็จจะเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กในระยะยาว ต่างกับ การให้สินบน และการขู่ขู่บังคับให้ทำ

2.6 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

2.6.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

เป็นระเบียบวิธีวิจัยสำหรับการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยมาจากรากฐานแนวความคิดของ เลวิน (Lewin, 1964) ได้ศึกษาปัญหาของชนกลุ่มน้อยในอเมริกากระยะเพ็งยุคสงครามโลกครั้งที่สอง โดยใช้กระบวนการศึกษาในระดับกลุ่ม ร่วมกันทำงานและตัดสินใจ อย่างมีพันธะต่อกันเพื่อมุ่งมั่นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (a group Activities Group decision and commitment to improvement) โดยใช้แนวทางการปฏิบัติงาน 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติการและการสะท้อนผลการปฏิบัติการ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การวิจัยที่ใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบโดยผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติ จากการใช้วงจร 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือกระทำ การสังเกตและการสะท้อนการปฏิบัติ ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไป ผลที่ได้นำไปปรับแผนเข้าสู่วงจรใหม่จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือพัฒนาสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมนึก ปฏิพานนท์ (2551) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่มุ่งจะนำหลักการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาในสภาพการณ์เฉพาะ เน้นการวิจัยที่ง่ายไม่สลับซับซ้อน และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในการทำงานจริง ๆ

กิตติพร ปัญญาวิญญูผล (2549) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบถึงการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเอง เพื่อเข้าใจดีขึ้น หรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งได้จากการรวบรวมการร่วมมือ การสะท้อนตนเองและการใช้วิจารณ์ญาณประกอบภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

Lewin (1964) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การวิจัยที่ใช้กระบวนการศึกษาในลักษณะกลุ่มรวมกันทำงานและตัดสินใจ อย่างมีพันธะต่อกันเพื่อมุ่งมั่นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และใช้การปฏิบัติการ 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติการ และการสะท้อนผลการปฏิบัติ

Johnson และ Kromann-Kelly (1995) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และตีความหมายโดยมีแผนงานกำหนดและแลกเปลี่ยนผลกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ กระบวนการวิจัยปฏิบัติการต้องตอบคำถาม 5 ข้อ ดังต่อไปนี้ (1) คำถามที่ต้องการศึกษาคืออะไร (2) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีอะไรบ้าง (3) ข้อมูลที่ต้องจัดเก็บคืออะไร (4) จะวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร และ (5) จะแปลความหมายนั้นว่าอย่างไร การตอบคำถามเหล่านี้ต้องใช้เวลาวางแผน และในทุกขั้นตอนต้องอภิปรายกับเพื่อนร่วมงาน

Zuber-Skerritt (1991) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผนกลยุทธ์ (2) การปฏิบัติ (นำแผนไปปฏิบัติ) (3) การสังเกต (โดยมีการประเมินตนเอง) และ (4) การสะท้อนผลเชิงวิพากษ์จากตนเองและเพื่อนร่วมงานในผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1-3 จากนั้นมีการทำงานในวงจรรอบที่ 2 โดยมีการปรับแผนการทำงาน แล้วนำไปปฏิบัติ ทำการสังเกตผลที่เกิดขึ้นและสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงต่อไป

Dick (สุวิมล ว่องวาณิช, 2551 อ้างอิงจาก Dick, 2000) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยปฏิบัติการประกอบด้วยวิธีวิทยาการศึกษาวิจัยที่ทำให้เกิดผลของการปฏิบัติ และผลของการวิจัย ในเวลาเดียวกัน โดยมีขั้นตอนการวิจัยที่เป็นวงจรต่อเนื่อง ประกอบด้วย ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการ ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นข้อความที่เป็นภาษามากกว่าตัวเลข นอกจากนี้ยังมีการสะท้อนผลซึ่งครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นกระบวนการและผลลัพธ์ การวิจัยปฏิบัติการจึงเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ Dick มีความเห็นว่าการวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่มีการสร้างสมมติฐานการวิจัยจากข้อมูลที่รวบรวมได้ระหว่างการทําวิจัย และสามารถใช้กระบวนการดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยนําร่อง การนำไปใช้เป็นเครื่องมือวินิจฉัยจุดบกพร่องต่าง ๆ หรือใช้เพื่อการประเมินผล อย่างไรก็ตาม Dick เห็นว่าการมีส่วนร่วมไม่จำเป็นต้องมีตลอดการวิจัย อาจให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมเพียงแค่ผู้ให้ข้อมูลลักษณะสำคัญ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ กระบวนการวิจัยที่มีแบบแผน มีขั้นตอนเป็นวงจร มีการรวมกลุ่มกันทำงานและตัดสินใจ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลที่เกิดจากกระบวนการสามารถสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงต่อไป

2.6.2 ประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงประเภทของวิจัยเชิงปฏิบัติการ อาทิ Crundy, Holter และ Schwartz Barcott, McKerman และ McCutcheon และ Jurg ต่างก็ให้แนวคิดเกี่ยวกับวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าแบ่งเป็น 3 ประเภท (กิตติพร ปัญญาภิบาล, 2549) ได้แก่

ประเภทที่ 1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิค หรือทฤษฎี หรือเชิงวิพากษ์ (technical action research)

ประเภทที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติ (practical action research)

ประเภทที่ 3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่อิสระปลดปล่อยจากพันธการทั้งปวง (emancipatory action research) หรือการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory action research)

2.6.2.1 ประเภทที่ 1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิค (Technical Action Research)

การใช้วิธีของวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิคนั้น ดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีประสบการณ์สูงหรือมีคุณสมบัติที่จัดว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ งานวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้งานที่ปฏิบัติมีทั้งประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากขึ้น การปฏิบัติมุ่งโดยตรงไปที่ผลการวิจัย แต่ในขณะเดียวกัน ผู้ปฏิบัติการวิจัยเองเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมแบบเป็นกันเองในกระบวนการของการปรับปรุง การวิจัยแบบนี้ผลทำให้เกิดการสะสมของการทำนายความรู้ ความสำคัญอยู่ที่การตรวจสอบความตรง และการทำให้ทฤษฎีที่มีอยู่ละเอียดมากขึ้น และให้ความสำคัญของการพิจารณาจากทฤษฎีนำไปสู่เรื่องเฉพาะของการปฏิบัติงาน พุดง่าย ๆ คือ นำทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

2.6.2.2 ประเภทที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติ (Practical Action Research)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการประเภทนี้ ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานกับผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้วิจัยกับผู้ปฏิบัติงานช่วยกันกำหนดปัญหาและเป็นเหตุให้เกิดการลองใช้วิธีการต่าง ๆ เข้าไปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง การกำหนดปัญหาเกิดหลังจากการสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้เกี่ยวข้อง

หรือผู้วิจัยกับผู้ปฏิบัติงานต่างก็เข้าใจกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการประเภทนี้แสวงหาหนทางเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติ โดยใช้สติปัญญาของผู้ร่วมปฏิบัติงานเป็นสำคัญ ทำไปแก้ไขไปแล้วแต่สถานการณ์ เป้าหมายสำคัญของนัก วิจัยแบบ Practical Action Research คือ เข้าใจการปฏิบัติงานและแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (กิตติพร ปัญญาภิบาล, 2549 อ้างอิงจาก McKernan, 1991) วิจัยเชิงปฏิบัติการประเภทนี้ช่วยพัฒนาการทางวิชาชีพ โดยเน้นที่การตัดสินใจของผู้วิจัยเองที่มุ่งเพื่อให้เกิดสิ่งดี ๆ กับงานของตนและผู้เกี่ยวข้อง

2.6.2.3 ประเภทที่ 3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่อิสระปลดปล่อยจากพันธการทั้งปวง (Emancipatory Action Research) หรือวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

การวิจัยประเภทนี้ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติเป็นไปอย่างอิสระเสรี โดยผู้ ปฏิบัติงานทุกคนต่างมีความสามารถ มีจิตสำนึก มีวิจารณญาณส่วนตนในตัวเองที่จะผลักดันให้ไปสู่การเปลี่ยนแปลง เป้าหมายสำคัญ 2 ประการของวิธีการประเภทนี้ คือ ประการแรก การทำให้เกิดความใกล้ชิด เคียงกันมากขึ้นระหว่างปัญหาที่เกิดขึ้นจริง (กับผู้ปฏิบัติงานในเฉพาะแห่งเฉพาะที่) กับทฤษฎีที่ใช้อธิบายและใช้แก้ปัญหา ประการที่สองซึ่งมีเป้าหมายเหนือกว่าวิจัย 2 ประเภทแรก คือ เพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถกำหนดและสามารถตั้งฐานเบื้องต้นของปัญหาออกมาได้โดยใช้ความสามารถรู้คิดที่มีอยู่ในตัวผู้ปฏิบัติงานเอง วิธีการวิจัยรูปแบบนี้ จะต้องผ่านกระบวนการของการพัฒนาการวิพากษ์วิจารณ์ที่ทำให้เกิดการใกล้เคียงและมีความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ ดังนั้นการกระทำที่นำโดยการ วิพากษ์วิจารณ์ก่อนจึงประกอบด้วยหลักการ 3 อย่าง คือ ทฤษฎี การทำความเข้าใจกระแ้างแ่งในทฤษฎี และลงมือทำ (Grundy, 1982) ไม่ได้หมายความว่า การวิจัยประเภทนี้จะต้องเริ่มต้นด้วยทฤษฎี และจบลงด้วยการปฏิบัติแต่เป็นการได้คำบอกกล่าวจากทฤษฎีก่อน ดังนั้น ทฤษฎีจึงเป็นแนวทางเริ่มต้นของการปฏิบัติ ความสัมพันธ์ที่เป็นพลวัตระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ การวิจัยเชิงปฏิบัตินี้จะนำไปสู่การขยายผลทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ ในขณะที่การทำงานยังคงดำเนินการอยู่

สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติคือ การจัดการกระบวนการของการทำความเข้าใจให้เข้ากับการนำทฤษฎีมาใช้และการทดสอบในลักษณะที่เฉพาะสิ่ง โดยใช้กระบวนการ สะท้อน (process of reflection) กับกลุ่มคนเฉพาะกลุ่ม กระบวนการของการสะท้อนเหล่านี้จะทำให้เกิดความกระแ้างแ่งในรูปของการรู้แ่งเห็นจริง (authentic insights) ภายในตัวผู้ร่วมปฏิบัติงานและตามด้วยสื่อสารเกี่ยวกับการรู้แ่งเห็นจริงเป็นลำดับถัดไป

นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงก็คือ การจัดทำแผนเพื่อการปฏิบัติหลังจากกระบวนการทำความเข้าใจชัดในทฤษฎีแล้ว จากนั้นก็ไปสู่การประยุกต์ใช้โดยการลงมือทำซึ่งจะทำให้เกิดการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติ ซึ่งอิสระจากข้อจำกัดหรือข้อขัดข้องทั้งปวงจากสิ่งแวดล้อม

ความแตกต่างของวิจัยเชิงปฏิบัติการทั้ง 3 ประเภท ไม่ใช้อยู่ที่วิธีวิทยาการแห่งการวิจัยแต่เป็นเรื่องของ ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) และทัศนคติการมองโลกของผู้ปฏิบัติงานที่เป็นสาเหตุของความหลากหลายในการนำวิธีวิทยาการวิจัยไปใช้ (Grundy, 1982)

ความแตกต่างที่เด่นชัดตามที่ Grundy (1982) ตั้งข้อสังเกตว่าเป็นเรื่องของอำนาจ กล่าวคือ วิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิค ผู้มีอำนาจควบคุม คือ ตัวผู้วิจัยหลักที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ และผู้อำนวยความสะดวก ในขณะที่วิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติ อำนาจเฉลี่ยอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วม เน้นไปที่แต่ละคนมีอำนาจในการลงมือกระทำ ส่วนอำนาจของวิจัยเชิงปฏิบัติการที่อิสระปลดปล่อยเป็นอำนาจทั้งหมดภายในของทั้งกลุ่ม

2.6.3 เป้าหมายการวิจัยปฏิบัติการ

2.6.3.1 เพื่อพัฒนาบุคลากร

การวิจัยปฏิบัติการเป็นการส่งเสริมให้ผู้ทำวิจัยได้ฝึกทักษะใหม่ ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง การจดบันทึก เป็นต้น ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น การวิจัยปฏิบัติการเป็นแนว ทางส่งเสริม และพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง นักวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

2.6.3.2 เพื่อพัฒนางาน

โดยค้นหาปัญหา แสวงหาทางเลือก หรือวิธีการที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในการทำงานเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยประเมินสิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย นำไปปรับแผน แล้วลงมือทำ

2.6.3.3 จุดเน้นของวิจัยเชิงปฏิบัติการ

Kemmis และ McTaggart (1988: 22 – 25) กล่าวถึงจุดเน้นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 17 ข้อ ดังต่อไปนี้

1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีการที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และอาศัยการเรียนรู้จากผลสืบเนื่องของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่ต้องนำตัวเองเข้าไปร่วมในกิจกรรมเป็นการวิจัยที่บุคคลจะต้องดำเนินการเพื่อที่จะปรับปรุงงานที่ตนปฏิบัติอยู่ (และสามารถใช้แนวทางปฏิบัติของบุคคลอื่นเป็นข้อมูลหตุยภูมิ)

3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการดำเนินการผ่านขั้นตอนของการสะท้อนภาพตนเองในลักษณะ เกลียวสว่าน ซึ่งมีวัฏจักรของการวางแผน การดำเนินงาน (การใช้แผนดำเนินงาน) การสังเกต (อย่างมีระบบ) การสะท้อนข้อมูล และหลังจากนั้นก็ย้อนกลับไปวางแผน การดำเนินการ การสังเกต และการสะท้อนข้อมูลเพื่อ การวางแผนต่อไปใหม่ จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนและมีระบบ โดยผ่านการกลั่นกรองวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มผู้ดำเนินงานร่วมกัน

4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการร่วมมือกันทำงาน การวิจัยประเภทนี้ต้องมีความรับผิดชอบในการกระทำเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น ขยายขอบเขตของความร่วมมือระหว่างกลุ่มที่ทำงานด้วยกัน โดยตรงให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อผลของการปฏิบัติที่จะตามมา

5) การวิจัยเชิงปฏิบัติการก่อให้เกิดชุมชนแบบพัฒนาตนเอง โดยสมาชิกจะเข้าร่วมกิจกรรม และให้ความร่วมมือทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย (การวางแผน การปฏิบัติงานตามแผน การสังเกตและการสะท้อนข้อมูล) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างชุมชนให้พึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองในด้านความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ การปฏิบัติ และผลสืบเนื่องที่ตามมา มีความเป็นอิสระในการที่จะคิดเกี่ยวกับสถาบันและตนเอง เพื่อที่จะสร้างกฎระเบียบ และคุณค่าทางสังคมของตนเองขึ้น

6) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีระบบ ที่บุคคลปฏิบัติการตามเจตนาที่ไตร่ตรองดีแล้ว ซึ่งไม่ใช่การกระทำโดยบังเอิญ หรือไม่มีแผนงาน แต่เป็นกระบวนการของการใช้สติปัญญาอย่างรอบคอบ เพื่อที่จะดำเนินการใด ๆ ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับ (มีข้อมูลพร้อมเพียงที่จะยอมรับในการปฏิบัติ) โดยผ่านแนวทางของชีวิตที่แน่นอน มีคุณค่าทางการศึกษา

7) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวข้องกับบุคคล ในการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติ สอบถามถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องระหว่างเหตุการณ์ การกระทำ และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นทำให้เข้าใจสภาพความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และผลของการกระทำที่กระทบต่อชีวิตของเขา ซึ่งทฤษฎีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้พัฒนาตามแนวหลักการนี้ กล่าวคือ ใช้ผลของการกระทำเป็นแนวทางพินิจพิเคราะห์ เพื่อพัฒนาการกระทำที่ผ่านกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

8) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการเปิดให้บุคคลทำการปฏิบัติตามแนวคิดของข้อสมมติเกี่ยวกับสถาบันที่ไม่ทดสอบ โดยเก็บรวบรวมกิจกรรมจากแนวปฏิบัติที่ผ่านมา ซึ่งมีความผิดพลาดมาตรวจสอบเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติในครั้งต่อไป

9) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการเปิดใจกว้างในการรวบรวมเหตุการณ์ (หรือข้อมูล) โดยไม่เพียงแต่เก็บรายละเอียดที่จะอธิบายสิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างชัดเจนถูกต้องที่สุดเท่านั้น (โดยกำหนดคำถามที่จะหาคำตอบและการเก็บข้อมูลจากชีวิตจริง) แต่จะรวบรวมและวิเคราะห์ด้วยตนเอง พร้อมทั้งการตัดสินใจขาด ปฏิบัติได้ตอบ และความประทับใจกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้นด้วย

10) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการเก็บเรื่องราวส่วนตัว ซึ่งสามารถจะบันทึกความก้าวหน้าและสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ 2 ชุดคู่ขนานกัน คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่กำลังศึกษาอยู่ (การปฏิบัติของเรากำลังพัฒนาไปอย่างไร) และการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการ (การปฏิบัติการ) ของการศึกษา (โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการของเราดำเนินไปอย่างไร)

11) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการทางการเมือง เพราะการวิจัยนี้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อผู้อื่น ด้วยเหตุนี้การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะทำให้เกิดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ทั้งในตัวเองของผู้วิจัยและผู้อื่นอีกด้วย

12) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวข้องกับคน ในการวิเคราะห์ชั้นวิกฤติเกี่ยวกับสถานการณ์ (ชั้นเรียน โรงเรียน ระบบ) ที่เขาดำเนินการอยู่ สภาพการณ์เหล่านี้เป็นระบบของสถาบัน หรือแบบของการต่อต้านที่นักวิจัยเชิงปฏิบัติการพบก็คือ การเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างแนวทางใหม่กับแนวเดิมที่ได้รับการยอมรับในสถาบันอยู่แล้ว (การยอมรับในแง่ของการสื่อสาร การปฏิบัติ การตัดสินใจ และงานด้านการศึกษา) ด้วยการวิเคราะห์ในสถาบันนั้น นักวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถจะเข้าใจถึงรากฐานของการต่อต้านและความขัดแย้ง โดยมีการแข่งขันระหว่างการปฏิบัติ แนวคิดด้านการศึกษา และคุณค่าด้านองค์การ และการตัดสินใจ ซึ่งความเข้าใจนี้จะช่วยให้นักวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถผ่านพ้นอุปสรรคและการต่อต้านนี้ไปได้ (ดังตัวอย่างเช่น การขอความร่วมมือกับผู้อื่นในกระบวนการวิจัย ชักชวนให้ผู้อื่นตรวจสอบการกระทำหรือการปฏิบัติงาน หรือโดยการทำงานร่วมกันในบริบทของโรงเรียนที่กว้างออกไป เพื่อที่จะเข้าใจระบบการศึกษาดีขึ้น เข้าใจระบบการตัดสินใจ และงานการศึกษาด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง)

13) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเริ่มต้นด้วยงานเล็ก ๆ โดยการทำงานผ่านกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะเป็นเพียงบุคคลเดียว (ตัวฉันเอง) ก็สามารถจะลองทำได้ และขยายงานต่อไปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดหรือสถาบัน ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิรูปนโยบายหรือแนวปฏิบัติในชั้นเรียน โรงเรียน หรือระบบในวงกว้างออกไป

14) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเริ่มจากวัฏจักรเล็ก ๆ ของ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตและการสะท้อนภาพ ซึ่งจะช่วยให้นิยามประเด็นปัญหา แนวคิดและข้อตกลงเบื้องต้นได้ชัดเจนขึ้น อันจะนำไปสู่การนิยามปัญหาที่มีความยากและซับซ้อนมากขึ้น เมื่อการดำเนินงานก้าวหน้าต่อไป

15) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเริ่มจากผู้ทำงานร่วมมือกันในกลุ่มเล็ก ๆ แล้วขยายวงกว้างสู่การปฏิบัติการในชุมชน

16) การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะช่วยให้เราสามารถรวบรวมบันทึกความก้าวหน้าต่าง ๆ (ก) บันทึกเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมและการปฏิบัติ (ข) บันทึกความเปลี่ยนแปลงด้านสื่อภาษาคำอธิบายและวิจักษ์ญาณเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน (ค) บันทึกการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบขององค์กร ที่อธิบายคุณลักษณะของการปฏิบัติของเรา และ (ง) บันทึกพัฒนาการให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการของเรา

17) การวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้สามารถแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ และการตรวจสอบเหตุผลว่ากำลังทำอะไร ในการพัฒนาเหตุผลเหล่านี้ ซึ่งอาจจะขอให้ผู้อื่นพิจารณาการปฏิบัติงานในแง่ของทฤษฎีและหลักฐาน เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติที่ได้จากผู้อื่นร่วมเป็นส่วนของตนเองด้วย

2.6.4 การถอดบทเรียน

ปัจจุบันหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสนใจกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาไปสู่การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพราะเป็นกลวิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาองค์กร และกิจกรรมหรือวิธีการในการพัฒนาการเรียนรู้ ได้แก่ การสรุปบทเรียน และ การถอดบทเรียน (Lesson distilled)

2.6.4.1 ความหมายของการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน คือ การทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกซึ่งทำให้เกิดผลอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว หรืออาจกล่าวได้ว่า เราถอดบทเรียน เพื่อสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงานโดยใช้วิธีการสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน และความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย และสามารถเผยแพร่ศึกษาเรียนรู้ได้

นอกจากนี้การถอดบทเรียน หมายถึง กระบวนการดึงเอาบางสิ่งบางอย่างออกมาจากบทเรียนที่มีอยู่จากสิ่งที่เราทำ เพื่อให้ได้งานที่เป็นความสำเร็จ (Best Practice) รวมทั้งความล้มเหลวที่เกิดขึ้น (Bad Practice)

ดังนั้น การถอดบทเรียน จึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นความรู้ จากการปฏิบัติงาน ซึ่งได้จากรายละเอียดขั้นตอนหรือบันทึกผลการปฏิบัติ รวมถึงความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น บรรลุเป้าหมาย สามารถเผยแพร่ได้ เน้นการระดมสมอง พูดคุย เล่าเรื่อง สังเคราะห์ จับประเด็น กระบวนการวิธีทำงานเชิงบทเรียนหรือประสบการณ์ ไม่เน้นรูปแบบวิจัย

บทเรียนมีหลายประเภท ทั้งบทเรียนของปัจเจกบุคคล บทเรียนของกลุ่มงานหรือทีมงาน บทเรียน ของโครงการ โดยเฉพาะหากเป็นบทเรียนของโครงการ อาจเป็นบทเรียนตามวงโคจรโครงการตั้งแต่ เริ่มดำเนินการโครงการ ระหว่างการดำเนินโครงการ และสิ้นสุดโครงการ ซึ่งมีกระบวนการถอดบทเรียนแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

1) เมื่อเริ่มต้นกิจกรรม/โครงการ ถอดบทเรียนเพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าใช้วิธีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน

2) ระหว่างดำเนินกิจกรรม/โครงการ ถอดบทเรียนเพื่อสะท้อนการทำงาน และสร้างความ เข้มแข็งในกิจกรรมต่อไปใช้วิธีบทวนสะท้อนกลับ (After Action Review: AAR)

3) หลังสิ้นสุดโครงการ ถอดบทเรียนเพื่อการสังเคราะห์ความรู้ ค้นหาปัจจัยและกระบวนการหนุนเสริมที่ดี (Best Practice) ใช้วิธีเรียนรู้หลังการดำเนินงาน (Retrospect) จะเห็น ได้ว่าการถอดบทเรียนระหว่างดำเนินกิจกรรม/โครงการ (After Action Review : AAR) และเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect) เป็นวิธีการที่นิยมมากที่สุดในการถอดบทเรียน (ศุภวัณณ์ พลายน้อย และเนาวรัตน์ พลายน้อย, 2552: 10) และวิธีการดังกล่าวได้ใช้ในการประชุมถอดบทเรียนของโครงการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีและเครือข่ายในการพัฒนานามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่น โดยเป็นการสกัดความรู้และประสบการณ์การปฏิบัติงานโครงการจากกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมปฏิบัติงานให้เห็นภาพของขั้นตอน กระบวนการ วิธีการปฏิบัติงานในโครงการ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จ รวมถึงแนวทางปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสำเร็จ และแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

2.6.4.2 ทฤษฎีการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review : AAR) และเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect) (ศุภวัณณ์ พลายน้อย และเนาวรัตน์ พลายน้อย, 2552: 10 - 13) การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (AAR) และเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect) หลักคิดในการถอดบทเรียนปัจจุบัน “มุ่งเน้นการมองอนาคต ทำสิ่งที่ดีขึ้นในอนาคต” มากกว่า “แสวงหาความล้มเหลวของผลงานในอดีต” การถอดบทเรียนควรมุ่งเน้นประเด็นที่สำคัญที่จำเป็นสำหรับการวางแผนเพื่อความสำเร็จในอนาคต จะไม่ถอดบทเรียนของโครงการในทุกเรื่อง แต่จะให้ความสำคัญเฉพาะประเด็นที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ หรือจุดคานงัด (จุดที่มีพลังต่อความเปลี่ยนแปลง) ดังนั้น ไม่ว่าจะถอดบทเรียนด้วยวิธีใด การตั้งโจทย์หรือตั้งประเด็นที่มีคุณค่า จึงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในกระบวนการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ โดยหลักการแล้วเป็นการถอดบทเรียนภายหลังการสิ้นสุดกิจกรรม เพื่อช่วยให้การดำเนินกิจกรรมในครั้งต่อไปดีขึ้น และลดข้อผิดพลาด การถอดบทเรียนลักษณะนี้จะมีประโยชน์ ถ้าต้องดำเนินกิจกรรมนั้นหลาย ๆ ครั้ง และถอดบทเรียนในช่วงแรก ๆ ของการทากิจกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพการทำงานในครั้งต่อ ๆ ไปให้ดีขึ้น และดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการมีพื้นฐานมาจากการโจมตีข้อบกพร่องของกองทัพ ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งพลทหาร แม่ทัพนายกอง ประชุมพูดคุยถึงผลการปฏิบัติการโจมตีข้อบกพร่องในวันแรก

เพื่อการปฏิบัติการที่ดีขึ้นในวันต่อ ๆ ไป การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ มีกระบวนการขั้นตอน คล้ายคลึงกับการถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect) ซึ่งเป็นการถอดบทเรียนทั้งโครงการ ไม่ใช่เฉพาะกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

“AAR เปรียบเสมือนการถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดการรบในแต่ละวัน”

“Retrospect เปรียบเสมือนการถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดสงคราม”

2.6.4.3 ข้อเสนอแนะต่อกระบวนการถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review: AAR) และเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect)

1) ผู้บริหารต้องการใช้ประโยชน์จากการถอดบทเรียนในการตัดสินใจ การตั้งโจทย์ การถอดบทเรียน จึงควรเป็นโจทย์ที่มีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

2) กระบวนการถอดบทเรียนแบบ AAR ดำเนินการในช่วงสั้น ๆ ให้ได้ข้อมูลจำนวนมาก ดังนั้นจึงควรใช้แหล่งข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งในกระบวนการถอดบทเรียน และมีข้อพิจารณา คือ

(1) แหล่งข้อมูลของผู้ที่เกี่ยวข้องที่เป็นผู้บริหารโดยตรง (ไม่ค่อยมีประโยชน์ ถ้าในการถอดบทเรียนนำคนที่ไม่ได้ปฏิบัติจริง มาร่วมกระบวนการถอดบทเรียน)

(2) มีผู้อำนวยการความสะดวกที่มีทักษะ ในการควบคุมให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อยู่ในประเด็น

(3) เครื่องมืออื่น ๆ เช่น เทปบันทึกเสียง ภาพถ่าย

3) การถอดบทเรียนใช้การสนทนา (dialogues) มิใช่การบรรยายหรือโต้เถียง (debate)

4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาต้องเปิดใจกว้างและมีทัศนคติที่ดีว่า AAR จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและองค์กร การไม่เห็นด้วย ไม่ได้หมายความว่า ไม่เคารพ (disagreement is not disrespect)

5) การถอดบทเรียนเป็น “การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ของผู้ร่วมกระบวนการ” ผู้อำนวยการความสะดวกในกระบวนการถอดบทเรียนควรยึดมั่นในหลักการนี้อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการถอดบทเรียนมีความสำคัญพอ ๆ กับผลลัพธ์ของการถอดบทเรียน

6) ผู้อำนวยการความสะดวก ควรมีสมรรถนะ (Competency) จะนำมาซึ่งความสำเร็จ ในการถอดบทเรียน ทักษะที่จำเป็น ได้แก่ การเป็นนักสังเกต ทั้งภาษาพูด และภาษากาย เป็นผู้นำ การสนทนาที่มีศิลป์ มีความรู้ในเรื่องที่จะนำมาถอดบทเรียน เป็นผู้ที่เป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้อำนวยการความสะดวกจะไม่ใช้วิธีการตำหนิหรือแสวงหาผู้กระทำผิด

7) การถอดบทเรียน สามารถทำได้ทั้งบทเรียนเชิงบวกและเชิงลบ แต่การแสวงหาบทเรียนเชิงบวก สิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้นต่อไป

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิรัชยา ทองจันทร์ (2550) ได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนโดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัวและชุมชน : กรณีศึกษาตำบลมูโนะ อำเภอสุไหงโกทิง จังหวัดนราธิวาส พบว่า การสร้างรูปแบบมี 6 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศการยอมรับของชุมชนและคัดเลือกแกนนำชุมชน 2) การสร้างความตระหนักและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การทำงานร่วมกัน 3) การระดมความ

คิดเห็นเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา สำนวความต้องการและหาแนวทางร่วมกัน 4) การวางแผนการดำเนินงาน 5) การดำเนินงานตามแผนงาน และ 6) สรุป ประเมินผลรูปแบบ ผลจากกระบวนการส่งผลให้ครอบครัวเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีระดับความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในระดับสูง มีการปฏิบัติในระดับดี และเด็กอายุ 1-3 ปี ร้อยละ 92.68 มีพัฒนาการโดยรวมสมวัย เกือบไขและปัจจัยสนับสนุนการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนครั้งนี้ คือ ภาวะผู้นำของกลุ่มแกนนำ วิสัยทัศน์ของชุมชน ความสนใจและความร่วมมือของชุมชน และกระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วม เกือบไขและปัจจัยอุปสรรค คือ ภาระงานของกลุ่มแกนนำ ความขัดแย้งของกลุ่มแกนนำ การจัดสรรงบประมาณ และสถานการณ์ความไม่สงบ

สมจิต แซ่ลิ้ม (2556) ได้ศึกษาผลของการประยุกต์ใช้ของเล่นพื้นบ้านตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร พบว่า ภายหลังการทดลองผู้เลี้ยงดูเด็กในกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ พฤติกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นมากกว่าการทดลองและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) และพบว่าเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าที่อยู่ในความดูแลของผู้เลี้ยงดูกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการตามปกติได้ถึงร้อยละ 97.5 ในขณะที่เด็กอยู่ในความดูแลของผู้เลี้ยงดูกลุ่มเปรียบเทียบมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการตามปกติได้เพียงร้อยละ 7.5

ชญาดา เนตร์กระจ่าง และคณะ (2557) ได้ศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) โดยชุมชน พบว่า ชุมชนให้ความหมายการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย คือ 1) ความรัก ความเอาใจใส่ 2) การปกป้องดูแล 3) การพ่่าสอนให้เป็นคนดี 4) การดูแลให้แข็งแรง มีภูมิคุ้มกัน การจัดการการเลี้ยงดูเด็กมี 2 เรื่อง คือ 1) การจัดระบบ และ 2) การจัดการนำใช้ข้อมูลระบบการเลี้ยงดูเด็ก ด้านปัจจัยเงื่อนไข ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยชุมชน คือ ปัจจัยเงื่อนไขด้านกลุ่มทุนทางสังคม และด้านวัฒนธรรมชุมชน

สุตาภรณ์ พยัคเรือง และพรรณรัตน์ แสงเพิ่ม (2557) ได้ศึกษามุมมองของผู้ดูแลเด็กต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า การรับรู้ของผู้ดูแลเด็กต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แบ่งได้ 3 ประเด็นหลัก คือ 1) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเดิม 2) การสร้างเสริมพฤติกรรมใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ประเด็นย่อย คือ การช่วยเหลือตนเอง การอยู่ในสังคม การกล้าแสดงออกและการมีจินตนาการ และ 3) การให้ผู้ดูแลเด็กได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเห็นว่า ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรเปิดโอกาสให้ผู้ดูแลเด็กและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้น บุคลากรทางด้านสุขภาพควรมีการประเมินพัฒนาการเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและวางแผนร่วมกับครูและผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแต่ละคนอย่างเหมาะสมกับวัย

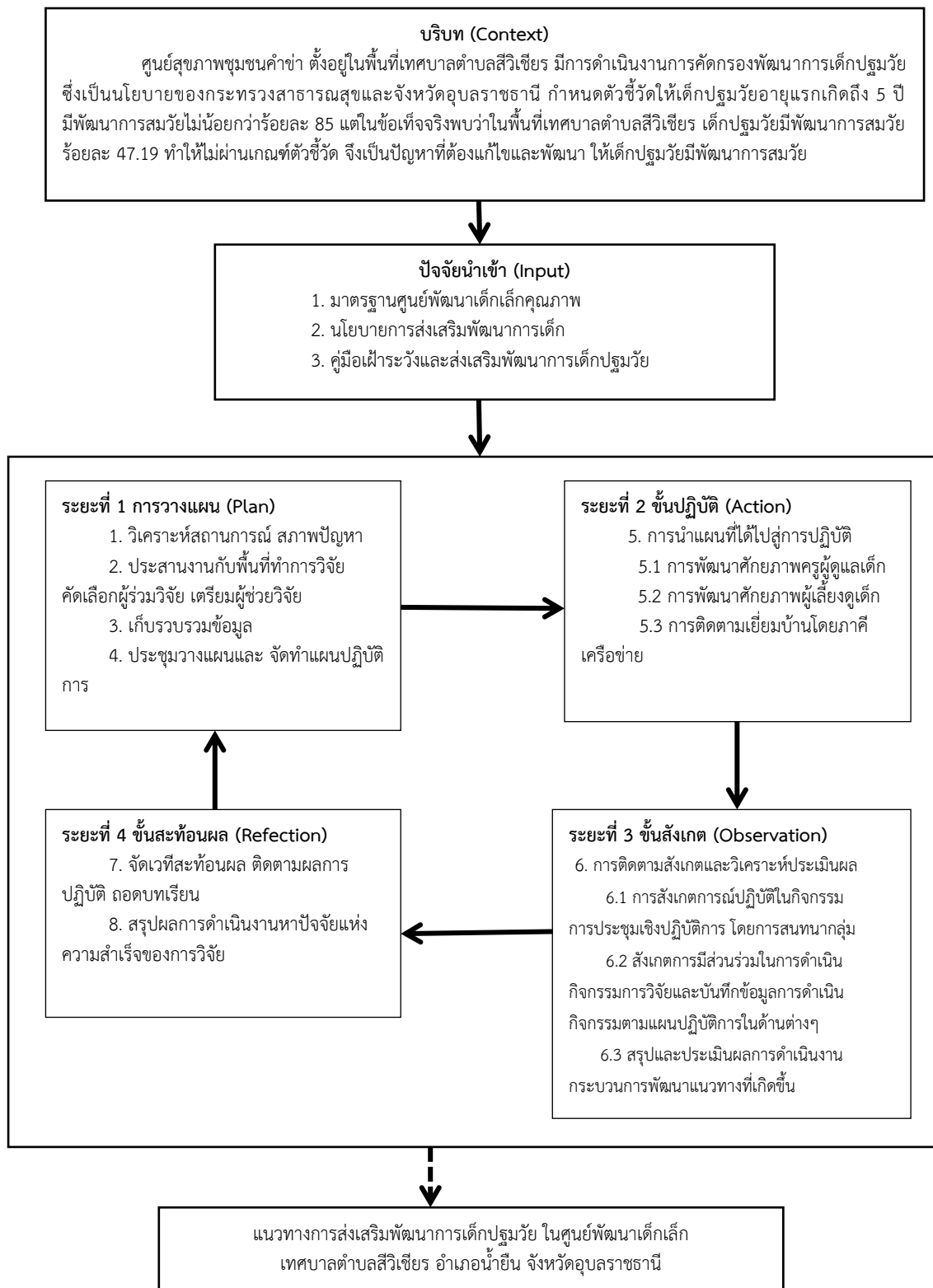
จากการศึกษา ทบทวนทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจและสรุปได้ว่า การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและบูรณาการทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง โดยเน้นที่เด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องเปิดพื้นที่ให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ภายใต้การใช้นาตรฐานการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการที่สมวัย มีการเรียนรู้ตามช่วงวัย ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์

ด้านสังคมและสติปัญญา ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีพัฒนาการและความต้องการทางเพศและบุคลิก ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม ทฤษฎีทางพัฒนาทางเชาว์ปัญญา ทฤษฎีทางจริยธรรม ตลอดจนหลักเกณฑ์หรือมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นกรอบแนวคิด ในการวิจัยเพื่อจะค้นหาคำตอบและแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร ให้เป็นเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยทุกด้าน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่จะเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติต่อไปในอนาคต

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และเชิงปริมาณ (Quantitative Method) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม มีวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์รายบุคคล การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การบันทึก (Record) ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเป็นการเก็บโดยแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 จริยธรรมในการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้ร่วมวิจัย ในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมสังเกตผลและร่วมสะท้อนผลตามแนวคิด P-A-O-R spiral Cycle ได้แก่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) เพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร (Population)

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย ในครั้งนี้ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียรจำนวน 37 คน ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษาเทศบาลตำบลสีวิเชียร เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตัวแทนภาคประชาชนและผู้ปกครองหรือผู้แทนผู้ปกครอง

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 37 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

3.2.2.1 กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษาและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 คน ได้แก่

- 1) นายกเทศมนตรีตำบลสีวิเชียร จำนวน 1 คน
- 2) ปลัดเทศบาลตำบลสีวิเชียร จำนวน 1 คน
- 3) ผู้อำนวยการกองการศึกษา จำนวน 1 คน
- 4) นักวิชาการศึกษา จำนวน 1 คน
- 5) หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 คน
- 6) ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 3 คน
- 7) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 1 คน

3.2.2.2 กลุ่มตัวแทนประชาชนและตัวแทนผู้ประกอบการ จำนวนทั้งสิ้น 28 คน ได้แก่

- 1) คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 6 คน
- 2) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน
- 3) ผู้แทนผู้ประกอบการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 20 คน

3.2.3 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

มีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกเฉพาะผู้ที่มีความพร้อมเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจึงใช้หลักเกณฑ์คัดเข้าและหลักเกณฑ์คัดออกของผู้ร่วมวิจัย ดังนี้

3.2.3.1 หลักเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion Criteria) ได้แก่

- 1) เป็นผู้ที่สมัครใจและสามารถเข้าร่วมการทำวิจัยครั้งนี้
- 2) ผู้ปกครองเด็ก ที่เข้ารับการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาสามัคคี

3.2.3.2 หลักเกณฑ์คัดออก (Exclusion Criteria) ได้แก่

1) ผู้ที่มีความผิดปกติทางการสื่อสารหรืออยู่ในสภาพที่ไม่สามารถรับรู้ เข้าใจหรือให้ข้อมูลต่างๆ ได้

2) มีร่างกายไม่แข็งแรง เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง มีโรคแทรกซ้อน ในระดับที่รุนแรงที่จะทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มได้

- 3) ผู้ปกครองเด็กที่อยู่ระหว่างการย้ายไปเข้าศึกษาที่อื่น

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย แบ่งได้ดังนี้

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสัมภาษณ์รายบุคคล ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลแบ่งได้เป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แบ่งได้เป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง เป็นข้อคำถามลักษณะทางประชากร จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และ บทบาทหน้าที่ในชุมชน

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยพัฒนามาจากคู่มือ การเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual: DSPM) กระทรวงสาธารณสุข (2558) จำนวน 35 ข้อเป็นลักษณะให้เลือกตอบข้อคำถามที่คิดว่าถูกต้อง ซึ่งการให้คะแนนคำตอบที่ตอบถูก จะได้ 1 คะแนน ตอบผิด จะได้ 0 คะแนน คะแนนความรู้เป็นคะแนนรวมมีค่าต่ำสุดเท่ากับ 0 คะแนนและมีค่าสูงสุด 35 คะแนน เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยทั้ง 5 ด้าน ได้แก่

- 1) พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว จำนวน 7 ข้อ
- 2) พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา จำนวน 7 ข้อ
- 3) พัฒนาการด้านการเข้าใจภาษา จำนวน 7 ข้อ
- 4) พัฒนาการด้านการใช้ภาษา จำนวน 7 ข้อ
- 5) พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม จำนวน 7 ข้อ

เกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนนระดับความรู้ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้เกณฑ์การแบ่งระดับความรู้ เป็น 3 ระดับ ดังนี้ (สมัทนา กลางคาร และวรพจน์ พรหมสัตยพรต, 2553)

ระดับความรู้สูง	หมายถึง	ได้คะแนนร้อยละ 80.0 ขึ้นไป (28 ข้อขึ้นไป)
ระดับความปานกลาง	หมายถึง	ได้คะแนนระหว่างร้อยละ 60.0 -79.9 (21 -27 ข้อ)
ระดับความรู้ต่ำ	หมายถึง	ได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60.0 ลงมา (20 ข้อลงมา)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนที่มีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง มีจำนวน 15 ข้อ เป็นคำถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) เป็น 5 ระดับ สร้างตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) ประเมินคำตอบ โดยให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว กำหนดให้แต่ละข้อมี 5 ตัวเลือก ดังต่อไปนี้ คือ

เห็นด้วยมากที่สุด	5	คะแนน
เห็นด้วยมาก	4	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1	คะแนน

สำหรับการแปลผลคะแนนเฉลี่ยของชุมชนที่มีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้หลักการแบบแจกแจงปกติเป็นเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสส์

(Best, 1977: 174) โดยผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จะต้องเลือกตอบคำถามแต่ละข้อ เพียง 1 คำตอบเท่านั้น คะแนนเฉลี่ยของชุมชนที่มีต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จะแบ่งออกเป็น 5 ช่วงเท่าๆ กัน ดังนี้ ตามลำดับ

$$\text{พิสัยของช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับที่แบ่ง}} = \frac{5 - 1}{5} = 4$$

$$\text{เฉลี่ยแต่ละช่วงห่างกัน } 4/5 = 0.8$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวผู้วิจัยนำมาแบ่งระดับความถี่ของชุมชนที่มีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง ชุมชนมีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการ
น้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ชุมชนมีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการ
น้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง ชุมชนมีผลต่อการส่งเสริมพัฒนา
ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง ชุมชนมีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการ
มาก

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ชุมชนมีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการ
มากที่สุด

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ปฐมวัย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยพัฒนามาจากมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ กระทรวง
สาธารณสุข (2556) มีจำนวน 10 ข้อ เป็นคำถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) เป็น 5 ระดับ สร้าง
ตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) ประเมินคำตอบ โดยให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว
กำหนดให้ แต่ละข้อมี 5 ตัวเลือก ดังต่อไปนี้ คือ

เห็นด้วยมากที่สุด	5	คะแนน
เห็นด้วยมาก	4	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1	คะแนน

สำหรับการแปลผลคะแนนเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
ปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้หลักการแบบแจกแจงปกติเป็นเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสส์ (Best,
1977: 174) โดยผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จะต้องเลือกตอบคำถามแต่ละข้อ เพียง 1 คำตอบเท่านั้น คะแนน
เฉลี่ยของชุมชนที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จะแบ่งออกเป็น 5 ช่วงเท่าๆ กัน ดังนี้

$$\text{พิสัยของช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับที่แบ่ง}} = \frac{5 - 1}{5} = 4$$

เฉลี่ยแต่ละช่วงห่างกัน $4/5 = 0.8$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวผู้วิจัยนำมาแบ่งระดับความถี่ของชุมชนที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80	หมายถึง	ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60	หมายถึง	ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการน้อย
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40	หมายถึง	ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20	หมายถึง	ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการมาก
คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00	หมายถึง	ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการมากที่สุด

ตอนที่ 3 การดำเนินงานการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่ผ่านมา ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยพัฒนามาจากมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ กระทรวงสาธารณสุข (2556) มีจำนวน 10 ข้อ เป็นคำถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) เป็น 5 ระดับ สร้างตามมาตรวัดของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) ประเมินคำตอบ โดยให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว กำหนดให้ แต่ละข้อมี 5 ตัวเลือกดังต่อไปนี้ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด

เห็นด้วยมากที่สุด	5	คะแนน
เห็นด้วยมาก	4	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1	คะแนน

สำหรับการแปลผลคะแนนเฉลี่ยของผลการดำเนินงาน การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่ผ่านมา โดยใช้หลักการแบบแจกแจงปกติเป็นเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสส์ (Best, 1977: 174) โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องเลือกตอบคำถามแต่ละข้อ เพียง 1 คำตอบเท่านั้น คะแนนเฉลี่ยของการดำเนินงานที่ผ่านมาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จะแบ่งออกเป็น 5 ช่วงเท่าๆ กัน ดังนี้

$$\text{พิสัยของช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับที่แบ่ง}} = \frac{5 - 1}{5} = 4$$

เฉลี่ยแต่ละช่วงห่างกัน $4/5 = 0.8$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวผู้วิจัยนำมาวัดระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่ผ่าน
มาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง	การมีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง	การมีส่วนร่วมระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง	การมีส่วนร่วมระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง	การมีส่วนร่วมระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง	การมีส่วนร่วมระดับมากที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยใน
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยพัฒนามาจากมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ
กระทรวงสาธารณสุข (2556) มีจำนวน 7 ข้อ เป็นคำถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) เป็น 5
ระดับ สร้างตามมาตรวัดของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) ประเมินคำตอบ โดยให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว
กำหนดให้ แต่ละข้อมี 5 ตัวเลือก ดังต่อไปนี้ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง
เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด

เห็นด้วยมากที่สุด	5	คะแนน
เห็นด้วยมาก	4	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1	คะแนน

สำหรับการแปลผลคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริม
พัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนการศึกษา โดยใช้หลักการแบบแจกแจงปกติเป็นเกณฑ์
ตามแนวคิดของเบสส์ (Best, 1977: 174) โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องเลือกตอบคำถามแต่ละข้อ
เพียง 1 คำตอบเท่านั้น คะแนนเฉลี่ยชุมชนที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จะแบ่งออกเป็น 5
ช่วงเท่าๆ กัน ดังนี้

$$\text{พิสัยของช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับที่แบ่ง}} = \frac{5 - 1}{5} = 4$$

$$\text{เฉลี่ยแต่ละช่วงห่างกัน } 4/5 = 0.8$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวผู้วิจัยนำมาแบ่งระดับความสำเร็จในการส่งเสริม
พัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง	ความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการ น้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง	ความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการ น้อย
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง	ความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการ ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง ความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการ
มาก

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการ
มากที่สุด

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

3.3.2.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมวิจัยสนทนากลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ การออกแบบแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แล้วบันทึกด้วยแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยการสนทนากลุ่ม ตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้แทนประชาชนและผู้ปกครองหรือผู้แทนผู้ปกครอง จำนวนทั้งสิ้น 37 คน โดยการแบ่งกลุ่มย่อยเป็น 3 กลุ่ม

3.3.2.2 แบบสังเกตการณ์มีส่วนร่วม (Observation) ผู้วิจัยจะทำการสังเกตการณ์มีส่วนร่วมโดยใช้แบบสังเกตการณ์มีส่วนร่วม แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหา ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ และด้านการประเมินผล โดยจะใช้แบบสังเกตกับทุกกลุ่มและทุกกิจกรรม

3.3.2.3 การบันทึก (Record) ผู้วิจัยจะทำการบันทึกการดำเนินการทุกขั้นตอนทุกกิจกรรม ได้แก่ การจดบันทึก การบันทึกภาพ และบันทึกเสียง

3.3.2.4 การสัมภาษณ์รายบุคคล ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ ทั้งก่อนและหลังดำเนินการวิจัย

3.4 การหาคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ในการตรวจสอบความตรงของแบบสอบถามด้านความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบโดยนำแบบสอบถามให้กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ทำการพิจารณา จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความตรงของเนื้อหา เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) และนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและมีความเหมาะสมนำไปใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านดังนี้

3.4.1.1 อาจารย์ ดร.อรุณ บุญสร้าง วุฒิศึกษาสูงสุด สาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต ตำแหน่ง เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงาน สถานที่ทำงาน กลุ่มงานสนับสนุนบริการสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี

3.4.1.2 อาจารย์ ดร.วิจิต พุ่มจันทร์ วุฒิศึกษาสูงสุด สาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สถานที่ทำงาน หัวหน้ากลุ่มงานสาธารณสุขมูลฐานและระบบสุขภาพประชาชน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี

3.4.1.3 อาจารย์ ดร.เสฐียรพงษ์ ศิวินา วุฒิศึกษาสูงสุด ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สถานที่ทำงาน หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาระบบปฐมภูมิ (รับผิดชอบประเมินศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ) โรงพยาบาลเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

3.4.1.4 อาจารย์ พรณภัส ประเสริฐไทยเจริญ วุฒิการศึกษาสูงสุด พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ สถานที่ทำงาน หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี

3.4.1.5 อาจารย์ กิตติลักษณ์ ตั้งตรงศักดิ์ วุฒิการศึกษาสูงสุดพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช) ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ สถานที่ทำงาน โรงพยาบาลน้ำยืน อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

3.4.2 การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขตรวจสอบ แก้ไขปรับปรุง ไปทดลองใช้ (Try out) กับพื้นที่ใกล้เคียงและมีลักษณะของชุมชนที่คล้ายคลึงกัน โดยแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการมีลักษณะเป็นข้อคำถามถูก ผิด นำมาวิเคราะห์ความเที่ยงด้วยวิธี Kuder-Richardson (KR-20) และผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถามในส่วนของการวัดการมีส่วนร่วม ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้ประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

3.4.3 นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในเขตตำบลยาง อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 30 ราย และนำแบบสอบถาม มาหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาความสอดคล้องภายในด้วยสูตร สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Coefficient Alpha) ผลการทดลองใช้แบบสอบถามได้ค่าความเชื่อมั่นดังนี้

ส่วนที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.827

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา เท่ากับ 0.913

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.924

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.967

ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.874

3.4.4 การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการประชุมกลุ่ม การสัมภาษณ์รายบุคคล การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้อามาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน แยกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นปัญหา จากนั้นทำการตีความหมายของข้อมูล (Content Analysis) ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล เพื่อสรุปความเชื่อโยงความสัมพันธ์ และเหตุผลในแต่ละประเด็นปัญหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกเหตุการณ์ การบันทึกการประชุม และการบันทึกภาพถ่ายทำการตรวจสอบความถูกต้องโดยยึดหลักสามเส้า (Triangulation) ทั้งด้านข้อมูล (Data Triangulation) แหล่งที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งบุคคล และแหล่งสถานที่ ด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ควรตรวจสอบว่าผู้วิจัยได้ข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยเปลี่ยนผู้สังเกต และด้านวิธีการ (Methodology Triangulation) ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบของการเก็บข้อมูล จากแหล่งข้อ 2 แหล่ง ดังนี้

3.5.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยจะต้องจัดเก็บเอง โดยใช้แบบสอบถาม วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual Indepth) เป็นการสื่อสารสองทาง (Two way Communications) เป็นการสนทนาระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างนำข้อมูลที่ได้จากจดบันทึก การสังเกต การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม การอภิปรายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประเมินคัดกรองโดยใช้แบบประเมินมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วจัดระบบข้อมูลในแต่ละประเด็นให้เป็นชุดข้อมูลที่สามารถตอบคำถามการวิจัย ตรงตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย โดยวิเคราะห์ควบคู่ไปพร้อมกับบริบทของชุมชน เพื่อสร้างข้อสรุปและแนวทางตามกรอบแนวความคิดของการวิจัย

3.5.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นการศึกษาข้อมูลที่มีผู้เก็บรวบรวมไว้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางสถิติ นโยบายกระทรวงสาธารณสุข แผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีเทศบาลตำบลสีวิเชียร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาบริบทพื้นที่ เป็นต้น

3.6 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลา 17 สัปดาห์ ห้วงระยะเวลา เดือน กรกฎาคม 2560 ถึง เดือน ตุลาคม 2560 ในการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนไว้ 2 ระยะ ดังนี้

3.6.1 ขั้นตอนที่ 1 ระยะเตรียมการ

3.6.1.1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้แก่ แนวคิดด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย แนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยและแนวคิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

3.6.1.2 การเลือกพื้นที่ทำการวิจัย ผู้วิจัยเลือกพื้นที่วิจัยโดยแบบเจาะจง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านนาสามัคคี เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากผู้วิจัย ได้ดำเนินการคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในพื้นที่บริการศูนย์สุขภาพชุมชนคำข่า ในเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี พบว่าเด็กในพื้นที่บริการศูนย์สุขภาพชุมชนคำข่า ตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี มีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ 47.19 ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดของกระทรวงสาธารณสุขที่กำหนดให้เด็กปฐมวัยต้องมีพัฒนาการที่สมวัยร้อยละ 85 เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงคิดว่าจะทำอย่างไรให้เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร มีพัฒนาการผ่านเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัด

3.6.1.3 การสำรวจบริบทของพื้นที่เทศบาลตำบลสีวิเชียร ชุมชน โดยการศึกษาข้อมูลทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร ประชากร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โดยการสังเกต การพูดคุยกับประชาชน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องศึกษา

บริบทของชุมชน ครอบครัว โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น สภาพครอบครัว ลักษณะการเลี้ยงดูเด็ก ฐานทางเศรษฐกิจของครอบครัว อาชีพ การศึกษา เป็นต้น

3.6.1.4 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เทศบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง โดยการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เทศบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อสังเกตพฤติกรรม มุมในด้านของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นข้อมูลในการทำงานวิจัย

3.6.1.5 การแต่งตั้งคณะทำงานวิจัยและผู้ช่วยวิจัย เพื่อช่วยในการดำเนินงานวิจัยในขั้นตอนต่อไป

3.6.2 ขั้นตอนที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาสามัคคี เทศบาลตำบลสีเขียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.6.2.1 ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (ระยะเวลาดำเนินการ ช่วงเดือน สิงหาคม 2560) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ โดยร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องค้นหาสาเหตุของปัญหาพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องออกเป็น 2 กลุ่ม ซึ่งมีวิธีการดังต่อไปนี้

(1) การสนทนากลุ่มกับผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษาเทศบาลตำบลสีเขียร ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีตำบลสีเขียร ปลัดเทศบาลตำบลสีเขียร ผู้อำนวยการกองการศึกษา นักวิชาการศึกษา หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวนทั้งสิ้น 9 คน โดยการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาโดยใช้แผนภูมิแก้มปลา ว่าอะไรคือสาเหตุสำคัญ ที่ทำให้เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีพัฒนาการไม่สมวัย แล้วนำปัญหาดังกล่าวมาหาแนวทางและร่วมกันวางแผนแก้ไข แล้วเรียงลำดับของปัญหาที่รุนแรงมาแก้ไขก่อน เพื่อทำเป็นแผนปฏิบัติการ

(2) การสนทนากลุ่มกับตัวแทนประชาชนและตัวแทนผู้ปกครองในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วย คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครองเด็ก จำนวน 37 คน โดยมีการทำกลุ่มย่อยซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม โดยได้มีผู้ช่วยวิจัย มาช่วยดำเนินงานในการทำกิจกรรมกลุ่มย่อย โดยการให้แต่ละกลุ่มได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันว่าสาเหตุของเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีปัญหาอะไรบ้างที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการไม่สมวัย โดยใช้แผนภูมิแก้มปลา เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติการของแต่ละกลุ่ม แล้วนำแผนปฏิบัติการนั้นมารวมกันวิเคราะห์ในกลุ่มใหญ่เพื่อนำมาเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อจะได้นำแผนนั้นไปจัดทำแผนงาน โครงการมาแก้ไขปัญหา

2) ศึกษาพัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ด้วยการคัดกรองพัฒนาการเด็กตามมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ การจัดเวทีชุมชน การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษาเทศบาลตำบลสีเขียร เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตัวแทนประชาชน และตัวแทนผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องเพื่อทราบถึงสถานการณ์เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยและแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในพื้นที่ในอดีตและปัจจุบัน ที่จะมีผลกระทบต่อเด็กและสังคม

3) ศึกษาความรู้ ความเข้าใจ บทบาท หน้าที่ เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของ ผู้บริหารท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษาเทศบาลตำบลสีวิเชียร เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตัวแทนประชาชนและ และ เชิญผู้ที่มีภูมิความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย นักจิตเวชเด็ก นักโภชนาการ ครูผู้ดูแลเด็ก ปราชญ์ชาวบ้าน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปรับใช้กับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4) จัดประชุมคณะทำงานวิจัยเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการวิจัย

3.6.2.2 ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ

ระยะเวลาดำเนินการเดือน กันยายน 2560 - ตุลาคม 2560 โดยดำเนินการตามแนวทางและแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 1 มีกิจกรรมในการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการที่ได้จากขั้นตอนการวางแผน และผู้วิจัยนำไปใช้ในการวิจัยเพื่อหาคำตอบ

3.6.2.3 ขั้นตอนที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ

ระยะเวลาดำเนินการ เดือน เดือน กันยายน 2560 ตุลาคม 2560 โดยการสังเกตจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการวิจัย และบันทึกข้อมูลการดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การวัดระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง วัดระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.6.2.4 ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนกลับการปฏิบัติ

ระยะเวลาดำเนินการ เดือน ตุลาคม 2560 เป็นการสะท้อนผลการดำเนินงานวิจัยที่เกิดขึ้นทั้งหมด ในทุกขั้นตอน นำเนื้อหาหรือชุดข้อมูลที่ได้มาประมวลผลหรือวิเคราะห์เนื้อหาว่า กิจกรรมที่ได้ดำเนินมานั้น เป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้หรือไม่ นำปัญหา อุปสรรคข้อเสนอแนะต่าง ๆ นำเข้าสู่เวทีผู้บริหาร เพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นให้ได้มากที่สุดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ รวมทั้งการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มในการประเมินผล

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนและวิธีการดังต่อไปนี้

การตรวจสอบข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์และตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความเพียงพอของข้อมูลที่ได้โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งเวลา คือ การตรวจสอบ ข้อมูลเรื่องเดียวกันในเวลาต่างกัน แหล่งสถานที่ คือ การตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันในสถานที่ต่างกัน แหล่งบุคคล คือ การตรวจสอบข้อมูลเดียวกันในต่างบุคคลกัน การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity)

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นมีได้แยกส่วนออกมาจากกระบวนการเก็บข้อมูล โดยวิเคราะห์ข้อมูลใช้ทั้งการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลจริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นเหตุเป็นผลภายใต้บริบทของ สังคมนั้น และวิเคราะห์ตามแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดดังนี้

3.7.1 ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น

3.7.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม การสังเกต การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การถอดบทเรียนและสรุปประเด็นสำคัญ ที่เป็นข้อค้นพบจากการศึกษา และเพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความประมวลสรุป เป็นผลการวิจัย ในการดำเนินการถอดบทเรียนหลังจากการลงพื้นที่ของนักวิจัย นำข้อมูลมาสรุปผลการ ดำเนิน การภาพรวมสำหรับการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและ เชิงปริมาณควบคู่กันไป เพื่อให้เห็นภาพของการดำเนินงานการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ในส่วนที่เป็นผลโดยตรงและผล โดยทางอ้อม แล้วนำมาประมวลผล

3.8. จริยธรรมในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงสิทธิของผู้เข้าร่วมการวิจัยได้คำนึงถึงศักดิ์ศรีและ ความเป็นคุณค่าของผู้เข้าร่วมวิจัยทุกขั้นตอนของการวิจัย การดำเนินการงานการวิจัยจะไม่ก่อให้เกิดอันตราย หรือความท้อร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณของผู้เข้าร่วมวิจัยโดยผู้วิจัยได้ให้ข้อมูลที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วม วิจัย เป็นผู้ตัดสินใจในการเข้าร่วมการศึกษาวิจัยด้วยความสมัครใจผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน วิธีการ และระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้ให้แก่ผู้เข้าร่วมศึกษาวิจัยทราบล่วงหน้า กิจกรรมการดำเนินการ วิจัยเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้เข้าร่วมศึกษาวิจัย ข้อมูลที่ได้จะเป็นความลับ ในการวิเคราะห์และนำเสนอจะทำในภาพรวม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง วิชาการ หากผู้เข้าร่วมศึกษาวิจัย ไม่ประสงค์จะเข้าร่วมการศึกษาวิจัยก็ไม่ส่งผลกระทบใดๆทั้งสิ้น หรือ ในระหว่างการศึกษาวิจัยกลุ่มผู้เข้าร่วมศึกษาวิจัยสามารถจะขอยกเลิกได้ทันทีที่ผู้วิจัยมิได้บังคับตั้งขั้นตอน ต่อไปนี้

3.8.1 การใช้เอกสิทธิ์ (Autonomy) หมายถึง การคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวและความเป็น อิสระในการตัดสินใจของผู้เข้าร่วมศึกษาวิจัย การยินยอมร่วมวิจัยพร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ และ ขั้นตอนการศึกษาประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจะเกิดแก่ผู้เข้าร่วมวิจัย หลังจากนั้นเปิดโอกาสให้มีการซัก ถามข้อสงสัยต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจโดยขอความยินยอมด้วยวาจาและลงนามหนังสือยินยอม เข้าร่วมการวิจัย (Consent Form)

3.8.2 การป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดกับผู้เข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยให้ความเชื่อมั่นว่าการเข้า ร่วมการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือผลกระทบแก่ผู้เข้าร่วมวิจัยแต่ประการใดจะ ไม่คุกคามหรือทำร้ายความรู้สึกของผู้เข้าร่วมการศึกษาวิจัย ระหว่างการเก็บข้อมูล ผู้เข้าร่วมศึกษาวิจัย สามารถปฏิเสธไม่เข้าร่วมการศึกษาวิจัยในการให้ข้อมูลต่างๆ ได้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเก็บเป็น ความลับโดยไม่มีชื่อของกลุ่มตัวอย่างปรากฏในแบบสัมภาษณ์และการรายงานผลการศึกษาวิจัย

3.8.3 งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้รับอนุมัติ โดยคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เลขที่ PH 037/2560

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการสื่อสารความหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของสัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทนค่า	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทนค่า	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทนค่า	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
Min	แทนค่า	จำนวนค่าที่น้อยที่สุด
Max	แทนค่า	จำนวนค่าที่มากที่สุด

4.2 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและดำเนินกิจกรรมตามกรอบแนวคิดการวิจัยแล้วนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามลำดับดังนี้

- 4.2.1 บริบทการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและบริบทของชุมชน
 - ส่วนที่ 2 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2.2 กระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 4.2.3 ผลของกระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - ส่วนที่ 1 คะแนนเฉลี่ยความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รายชื่อก่อนและหลังการพัฒนา
 - ส่วนที่ 2 คะแนนเฉลี่ยความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการพัฒนา
 - ส่วนที่ 3 ผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนและหลังการพัฒนา

- ส่วนที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
- 4.2.5 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3.1 บริบทการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและบริบทของชุมชน

เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี มีหมู่บ้านในการปกครอง จำนวน 7 หมู่บ้าน อยู่ห่างจากที่ว่าการปกครองอำเภอน้ำเย็น ประมาณ 6 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดอุบลราชธานีประมาณ 118 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 109 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 68,131.25 ไร่ มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 4,514 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 1,198 ครัวเรือน มีอาณาเขตโดยสังเขป ดังนี้ ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดกับ องค์การบริหารส่วนตำบลบุเปือย อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี ทิศใต้ ติดกับเทือกเขาพนมดงรักและประเทศกัมพูชา ทิศตะวันออก ติดกับ องค์การบริหารส่วนตำบลโดมประดิษฐ์ อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี ทิศตะวันตก ติดกับ เทศบาลตำบลน้ำเย็น และ เทศบาลตำบลโขง อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 5 อุบลราชธานี จำนวน 3 โรงเรียน สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบลสีวิเชียร จำนวน 4 แห่ง ศูนย์สุขภาพชุมชน 1 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา การเดินทางคมนาคมสะดวก การสื่อสารในพื้นที่มีความเจริญทางเทคโนโลยี ในปัจจุบันมีความสะดวกสบาย มีโทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 90 ของจำนวนครัวเรือนประชากร

4.3.1.1 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ชุมชนในของเทศบาลตำบลสีวิเชียร เป็นชุมชนเมืองกึ่งชนบททอดยาวเรียบเชิงเขาพนมดงรัก มีทั้งเขตอุตสาหกรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงาน เช่น โรงโม่หิน โรงงานผลิตแป้งมันสำปะหลัง และเขตชุมชนดั้งเดิม ซึ่งพื้นที่สองส่วนนี้มีสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่ค่อนข้างแตกต่างกัน กล่าวคือ ในเขตพื้นที่ใกล้เขตอุตสาหกรรมจะมีประชากรแฝงซึ่งอพยพแรงงานมาจากท้องถิ่นอื่นจำนวนมาก มีวัฒนธรรมดูสมัยใหม่ ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมดั้งเดิม เมื่อมีปัญหาสุขภาพก็จะพึ่งพาการรักษาทางวิทยาศาสตร์ คือ เมื่อเจ็บป่วยจะเข้ารับการรักษาจากสถานพยาบาลหรือพบแพทย์ทันที ในทางตรงกันข้ามชุมชนดั้งเดิม จะยังคงรักษาจารีต ประเพณีและความเชื่อเอาไว้ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ดีในส่วนของผู้คนในประวัติศาสตร์ชุมชน ส่วนทางด้านปัญหาสุขภาพ ประชากรยังคงเชื่อและมีความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษา ที่ไม่เหมาะสม กล่าวคือ การซื้อยามากินเอง หมอพื้นเมือง หมอเป่า (การบริการมคาถา) หมอดู และสมุนไพร ที่มีในพื้นที่โดยอาศัยจากปราชญ์ชาวบ้าน ความเชื่อเหล่านี้ก็ยังคงมีอยู่ในชุมชนพื้นถิ่น แต่สิ่งที่ได้จากการความเชื่อและศรัทธาเหล่านี้ กลับเป็นความเข้มแข็งของชุมชน มีการติดตามเยี่ยมเมื่อเจ็บป่วย ไล่ถามอาการเจ็บป่วยของกันและกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชุมชน เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนในการแก้ไขปัญหาชุมชนให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ทำให้ชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคี มีความรัก ความผูกพันกัน มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมยังคง

สามารถดำรงอยู่ได้ เช่น การลงแขกทำนา การช่วยงานบุญต่าง ๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานแต่งงาน งานศพ และมีการร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาชุมชน มีการจัดกิจกรรมการประชุมหารือในหมู่บ้านทุกเดือน โดยใช้ศาลาประชาคมและศาลาวัดในหมู่บ้าน เป็นสถานที่ในการประชุมพบปะปรึกษาหารืออย่างเป็นทางการ

4.3.1.2 ลักษณะประชากรชีวิตและความเป็นอยู่

ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ทำไร่ สวนยางพารา และรับจ้างทั่วไป ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นบ้านตึกครึ่งไม้สองชั้น มีความมั่นคงแข็งแรง บริเวณรอบบ้านมีพื้นที่กว้างขวาง มีการปลูกต้นไม้ในบริเวณบ้าน ปลูกผักไว้กินเอง ประชาชนในชุมชนยังคงให้ความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ยังให้ความสำคัญกับประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมพื้นถิ่น แม้ว่าในพื้นที่จะมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในชุมชนอาจกระทบต่อวิถีชีวิตไปบ้าง

4.3.1.3 สภาพปัญหาการเลี้ยงดูเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

จากการศึกษาสภาพการณ์การเลี้ยงดูเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ภายหลังที่ผู้วิจัยได้ประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยในพื้นที่เทศบาลตำบลสิริเชียร พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการประเมินพัฒนาการส่วนใหญ่มีพัฒนาการสมวัยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งจากนโยบายกระทรวงสาธารณสุขมีเกณฑ์ตัวชี้วัดในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แรกเกิด ถึง 5 ปี ต้องมีพัฒนาการสมวัยร้อยละ 85 ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์สถานการณ์และหาสาเหตุ ศึกษาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาเพื่อให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ผู้วิจัยจึงได้มีการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยอย่างไม่เป็นทางการ ถึงวิธีการและลักษณะการเลี้ยงดู พบว่าปัจจุบันนี้เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ได้รับการเลี้ยงดูโดย ผู้ปกครองที่ไม่ใช่ พ่อแม่ แต่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า เนื่องจาก ความเจริญทางเทคโนโลยีและวิถีชีวิตเปลี่ยนไป ครอบครัวส่วนใหญ่มีการอพยพแรงงานไปต่างจังหวัด ส่วนลักษณะการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจึงเป็นเพียงการเลี้ยงให้โตตามสภาพทางกายภาพไม่ได้คำนึงหรือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแต่อย่างใด

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบลสิริเชียร ซึ่งเป็นที่พึ่งสำหรับชุมชนในการนำเด็กเข้าไปฝากเลี้ยงในช่วงกลางวัน ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการกิจในการสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีอายุตั้งแต่ 2-5 ปี ภายใต้งานกำกับดูแลของกองการศึกษาฯ และวัฒนธรรม เทศบาลตำบลสิริเชียร มีครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก มีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน จัดประสบการณ์เสริมพัฒนาการสำหรับเด็กปฐมวัย มีคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและหลักสูตรการจัดประสบการณ์ คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลสิริเชียร กำหนดนโยบายที่เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สนับสนุนงบประมาณ วิชาการ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มาตรฐานการศึกษา(ขั้นพัฒนา)ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ เป็นกรอบและแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ให้มีพัฒนาการสมวัย แต่จากการสังเกตกระบวนการในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเทศบาลตำบลสิริเชียร พบว่า เป็นการรับเด็กเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของผู้เลี้ยงดูที่ทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูช่วงกลางวัน ลักษณะการเลี้ยงดูที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กส่วนใหญ่ปล่อยให้เล่นตามธรรมชาติ โดยมีผู้ดูแลเด็กคอยเฝ้าระวังดูแลความปลอดภัย ผู้วิจัยจึงได้ สอบถามอย่างไม่

เป็นทางการ เกี่ยวกับกระบวนการในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย จาก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารท้องถิ่น เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยและปัญหาเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยในพื้นที่ ปัญหาเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการไม่สมวัย ว่ามาจากสาเหตุใดบ้าง จากการสำรวจ สัมภาษณ์ การสังเกต พบว่า

1) ผู้เลี้ยงดู ผู้ดูแลเด็กขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งเด็กส่วนใหญ่อยู่กับผู้เลี้ยงดูที่ไม่ใช่บิดามารดา ผู้เลี้ยงดูเด็กอายุมาก และมีปัญหาบิดามารดาหย่าร้างกัน มารดาอายุน้อย

2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ยังไม่ผ่านมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ

3) การดำเนินงานด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นการดำเนินงานทางสาธารณสุขเพียงฝ่ายเดียว โดยกระทรวงสาธารณสุขกำหนดตัวชี้วัดให้เด็กปฐมวัยต้องมีพัฒนาการสมวัย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 85

4) การดำเนินงานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ขาดการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ไม่มีการกำกับ ติดตามและประเมินผล

5) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ เปรียบเทียบกับงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด 3 ปี ย้อนหลัง ดังข้อมูลตามตาราง 4.1

ตาราง 4.1 เปรียบเทียบการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี 3 ปีย้อนหลัง

ปีงบประมาณ	งบประมาณทั้งหมด (บาท)	งบประมาณที่สนับสนุนด้านการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก(บาท)	คิดเป็น (ร้อยละ)
ปี 2558	26,000,000	265,000	1.01
ปี 2559	26,000,000	255,000	0.96
ปี 2560	26,000,000	240,000	0.92

ที่มา: เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558-2560

จากข้อมูลการเปรียบเทียบการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี มีอัตราเฉลี่ยร้อยละ 0.96 ซึ่งลดลงทุกปี จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้บริหารท้องถิ่น พบว่า ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่ก็พร้อมและยินดีที่จะให้การสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยทุกรูปแบบ

ส่วนที่ 2 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ดังตาราง 4.2

ตาราง 4.2 ความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคุณลักษณะของประชากร (n=37)

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย	จำนวน (n=37)	ร้อยละ (100)
เพศ		
ชาย	11	29.73
หญิง	26	70.27
อายุ		
น้อยกว่า 20	1	2.70
20-29	10	27.03
30-39	6	16.22
40-49	10	27.03
50-59	6	16.22
60-69	4	10.81
Min = 19 ปี , Max =68 ปี Mean =40 , SD = 14.913		
สถานภาพสมรส		
โสด	2	5.40
สมรส	30	81.10
หม้าย/หย่า	5	13.50
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	11	29.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	11	29.7
มัธยมศึกษาตอนปลาย	9	24.3
ปริญญาตรี	3	8.1
ปริญญาโท	2	5.4
ไม่ได้รับการศึกษา	1	2.7
อาชีพ		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ/ว่างงาน	7	18.9
เกษตรกรรม	13	35.1
รับจ้างทั่วไป	9	24.3
ค้าขาย	2	5.4
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	5	13.5
พนักงานส่วนท้องถิ่น	1	2.7

ตาราง 4.2 (ต่อ)

คุณลักษณะทางประชากร	จำนวน (n=37)	ร้อยละ (100)
รายได้ต่อเดือน (บาท)		
ต่ำกว่า 5,000	21	56.76
5,001-10,000	9	24.32
10,001-15,000	4	10.81
15,001-20,000	2	5.41
20,001 ขึ้นไป	1	2.70
Min =3,000 บาท, Max =24,000 บาท		
Mean =10,554.35, SD = 8,198.393		
บทบาท/หน้าที่ในชุมชน		
อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน	2	5.41
ผู้นำชุมชน/กรรมการ ศพด.	9	24.32
สมาชิกสภาเทศบาล	2	5.41
ครูผู้ดูแลเด็ก/หัวหน้า ศพด.	4	10.81
ผู้ปกครอง/ผู้เลี้ยงดูเด็ก	20	54.05

จากตาราง 4.2 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ร่วมวิจัยในครั้งนี้ เป็น เพศหญิง (ร้อยละ 70.27) มีอายุอยู่ระหว่าง 20-29 และ 40-49 ปี (ร้อยละ 27.03) โดยมีอายุเฉลี่ย 40 ปี อายุสูงสุด 68 ปี และอายุน้อยที่สุด 19 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 81.10) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับ ประถมศึกษาและมีมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 29.7) มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 35.1) รายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้เดือนละไม่เกิน 5,000 บาท (ร้อยละ 56.76) บทบาท/หน้าที่ในชุมชน ส่วนใหญ่ เป็นผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย (ร้อยละ 54.05) รองลงมาเป็นผู้นำชุมชนหรือกรรมการหมู่บ้าน (ร้อยละ 24.32)

4.3.2 กระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบล สี่วิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้วิจัยดำเนินการตามกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) มีรายละเอียดของกระบวนการดังนี้

4.3.2.1 ขั้นการวางแผน (Planning)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหาในพื้นที่ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ความรู้ พฤติกรรมการเลี้ยงดู มีการติดตาม ประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) และผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ อย่างไม่เป็นทางการ เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ในด้านความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในพื้นที่ เทศบาลตำบลสี่วิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานกับพื้นที่เพื่อทำการวิจัย มีการคัดเลือก ผู้ร่วมวิจัย เตรียมผู้ช่วยวิจัย โดยการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาลน้ำยืน สำนักงาน เทศบาลตำบลสี่วิเชียร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสี่วิเชียร กรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บ้านนาสามัคคี และศูนย์สุขภาพชุมชนคำข่า เมื่อได้กลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยแล้วผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเวที ประชุมกลุ่ม มีการนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวม ได้แก่ ผลการประเมินพัฒนาการเด็ก การสัมภาษณ์ การสอบถามอย่างไม่เป็นทางการกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ในด้านความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก นำข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการ สนทนากัน เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีการแสดง ความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ไขปัญหา แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมา วางแผน และจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกัน จากการวิเคราะห์สถานการณ์ สภาพปัญหาร่วมกันของผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีปัญหาดังนี้

1. ผู้เลี้ยงดู ผู้ดูแลเด็กขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย ขาดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เหมาะสม ขาดแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
2. เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับผู้เลี้ยงดูที่ไม่ใช่บิดามารดา ผู้เลี้ยงดูเด็กอายุ มาก และมีปัญหาบิดามารดาหย่าร้างกัน มารดาอายุน้อย
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ยังไม่ผ่านมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นการดำเนินงานทางสาธารณสุขเพียงฝ่ายเดียว
5. งบประมาณในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
6. การดำเนินงานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ขาดการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ไม่มีการกำกับ ติดตามและประเมินผล

ผลจากการดำเนินงานสนทนากลุ่มทำให้ได้แผนปฏิบัติการ 3 โครงการ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสำคัญและเห็นความจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขปัญหาก่อนได้แก่

โครงการที่ 1 โครงการอบรมเพิ่มศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

โครงการที่ 2 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

โครงการที่ 3 โครงการติดตามเยี่ยมบ้านเด็กปฐมวัย โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

4.3.2.2 ขั้นการการปฏิบัติ (Action)

ขั้นตอนที่ 3 การนำแผนที่ได้ไปสู่การลงมือปฏิบัติ ซึ่งได้แผนการดำเนินงาน 3 โครงการ ได้แก่

โครงการที่ 1 โครงการอบรมเพิ่มศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้ครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการประเมินและส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้
- 2) เพื่อให้ครูผู้ดูแลเด็กสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก จัดประสบการณ์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
- 3) เพื่อให้ครูผู้ดูแลเด็กสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นและให้การส่งต่อรายที่สงสัยพัฒนาการล่าช้าได้อย่างรวดเร็ว

กลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัย จำนวน 19 คน ใช้สถานที่ ห้องประชุม เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ในวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2560 เวลา 08.30 ถึง เวลา 16.00 น.

วิทยากร ได้แก่ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลน้ำยืน เจ้าหน้าที่กลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชน เจ้าหน้าที่กลุ่มงานสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น นักโภชนาการ โรงพยาบาลน้ำยืน รวม 4 ท่าน ซึ่งทุกท่านมีหน้าที่ความรับผิดชอบและมีประสบการณ์ในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีหน้าที่ในการคัดกรองและประเมินพัฒนาการเด็กด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) โดยมีกิจกรรมในการดำเนินโครงการดังนี้

1) บรรยายให้ความรู้ในหัวข้อพัฒนาการเด็กและภาวะโภชนาการอาหารที่เหมาะสมสำหรับเด็กในการช่วยให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยตามช่วงอายุ โดยใช้สื่อซึ่งเป็นแผนภาพโปสเตอร์ วิธีดีประกอบการบรรยาย

2) บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยการใช้แบบประเมินการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยคู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของกรมอนามัย (DSPM)

3) สาธิตการประเมินพัฒนาการเด็กตามช่วงวัยและให้ลองฝึกการประเมินพัฒนาการเด็ก โดยคัดเลือกเด็กมา 3 คน ตามช่วงอายุแตกต่างกัน แล้วทำการสาธิตวิธีการประเมินพัฒนาการให้ดูก่อน แล้วให้ครูผู้ดูแลเด็กลองฝึกปฏิบัติการประเมินพัฒนาการตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) เพื่อที่จะให้ครูผู้ดูแลเด็กสามารถใช้คู่มือ และสามารถจัดทำแผน

ประสบการณ์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ในรายที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า สามารถส่งต่อไปยังหน่วยงานสาธารณสุขได้หากในรายที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้าแล้วไม่สามารถแก้ไขได้ภายใน 1 เดือน

4) แจกคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

5) การซักถาม ตอบปัญหาสิ่งที่สงสัยและสรุปผล

6) ประเมินความรู้ก่อนและหลังการอบรม

หลังการอบรม พบว่า ครูผู้ดูแลเด็กมีความรู้มากกว่าร้อยละ 80 และประเมินผลจากการทำกิจกรรมการประเมินพัฒนาการเด็ก ครูสามารถประเมินพัฒนาการตามแบบประเมิน DSPM ได้ทุกคน คิดเป็น ร้อยละ 100 และเป็นโครงการที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของครูผู้ดูแลเด็ก ในกระบวนการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เชื่อมโยงการบริหารจัดการ การดำเนินงาน กับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประสานความร่วมมือ ร่วมเป็นเครือข่ายการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งการบริหารจัดการเน้นการผสมผสานระหว่างการให้บริการที่คลินิกสุขภาพเด็กดีกับที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต สอดคล้องกับวัฒนธรรมสภาพสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ครูผู้ดูแลเด็กมีความสนใจและให้ความร่วมมือในการเข้ารับการอบรมมาก มีความตรงต่อเวลา และในระหว่างการอบรมมีการซักถามข้อสงสัย กับวิทยากรเป็นระยะ ๆ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ร่วมกัน ตลอดการอบรม 1 วัน วิทยากรใช้ภาษาท้องถิ่น ที่ง่ายต่อการเข้าใจ หลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษ และให้ความเป็นกันเองกับกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม ทำให้บรรยากาศมีความเป็นกันเอง ไม่เครียด ผู้เข้ารับการอบรมตอบคำถามวิทยากร อย่างกระตือรือร้นแสดงถึงความสนใจต่อเนื้อหาในการอบรม ผลจากการสังเกตและบันทึกในการดำเนิน และประเมินการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ดิฉันคิดว่าการจัดทำโครงการนี้ดีค่ะ ทำให้ครูผู้ดูแลเด็กได้มีการพัฒนาความรู้ทำให้เราได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งร่วมคิด ร่วมปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามแบบประเมินที่มีมาตรฐาน”

(ครูผู้ดูแลเด็กคนที่ 4)

“ดิฉันทำงานกับเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กตั้งแต่ยังเป็นศูนย์เด็กวัดที่เป็นที่รับฝากเลี้ยงเด็ก เห็นพวกเราช่วยกันร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนาความรู้และฝึกทักษะต่างๆ ดิฉันเชื่อว่าพวกเราจะสามารถทำให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ดีขึ้นแน่นอน”

(หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)

โครงการที่ 2 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นกิจกรรมการให้ความรู้แก่คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์

1) เพื่อให้ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก มีความรู้ในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามช่วงวัย

2) เพื่อให้ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก สามารถสังเกตพัฒนาการเด็ก หากสงสัยพัฒนาการ ล่าช้าสามารถนำเด็กไปรับการส่งเสริมที่เหมาะสมได้อย่างรวดเร็ว

3) เพื่อให้ครูผู้ดูแลเด็ก กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็ก และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้มารับรู้บทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ได้ถูกต้อง

กลุ่มเป้าหมาย ทั้งหมด 37 คน สถานที่ ศาลาการเปรียญวัดบ้านนาสามัคคี หมู่ 5 ตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2560 เวลา 08.30 น. ถึง 16.00 น.

วิทยากรได้แก่ เจ้าหน้าที่จากกลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชน กลุ่มงานสุขภาพจิตเด็ก จากโรงพยาบาลน้ำยืน รวม จำนวน 3 ท่าน ซึ่งทุกท่านได้ผ่านการอบรม หลักสูตรการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การใช้คู่มือ DSPM การประเมิน EQ และ IQ ที่สำคัญมีประสบการณ์ในการทำงานกับเด็กปฐมวัย โดยมีกิจกรรมในการดำเนินงาน ดังนี้

1) บรรยายให้ความรู้ในหัวข้อพัฒนาการเด็กและภาวะโภชนาการอาหารที่เหมาะสมสำหรับเด็กในการช่วยให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยตามช่วงอายุ โดยใช้สื่อซึ่งเป็นแผ่นภาพโปสเตอร์ วิธีดีประกอบการบรรยาย

2) บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย การใช้แบบประเมินการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก DSPM ของกรมอนามัย (DSPM)

3) สาธิตการประเมินพัฒนาการเด็กตามช่วงวัยและให้ตัวแทนกลุ่มลองฝึกการประเมินพัฒนาการเด็ก โดยคัดเลือกเด็กมา 3 คน ตามช่วงอายุแตกต่างกัน แล้วทำการประเมินพัฒนาการให้ดู และให้ตัวแทนกลุ่มลองฝึกปฏิบัติตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) เพื่อที่จะสามารถใช้คู่มือ และสามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ในรายที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้าสามารถแนะนำหรือนำส่งต่อไปยังหน่วยงานสาธารณสุขได้

4) แจกคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

5) การซักถาม ตอบปัญหาสิ่งที่สงสัยและสรุปผล

6) ประเมินความรู้ก่อนและหลังการอบรม

หลังการอบรม พบว่า คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยมีความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ร้อยละ 80 และเป็นโครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น ผู้เลี้ยงดูหรือตัวแทนผู้ปกครอง และครูผู้ดูแลเด็กเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเชื่อมโยงการบริหารจัดการ การดำเนินงานกันระหว่างหน่วยงานสาธารณสุขร่วมกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ประสานความร่วมมือ ร่วมเป็นเครือข่ายการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งการบริหารจัดการเน้นการผสมผสานระหว่างการใช้บริการที่คลินิกสุขภาพเด็กดีกับที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชน เพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสอดคล้องกับวัฒนธรรมสภาพสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความสนใจและให้ความร่วมมือในการเข้ารับการอบรม

มาก มีความตรงต่อเวลา และในระหว่างการอบรมมีการซักถามข้อสงสัยกับวิทยากรเป็นระยะ ๆ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ร่วมกัน ตลอดการอบรม 1 วัน วิทยากรใช้ภาษาท้องถิ่นที่ง่ายต่อการเข้าใจ หลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษ และให้เป็นกันเองกับกลุ่มผู้เข้าร่วมการอบรม ทำให้บรรยากาศมีความเป็นกันเอง ไม่เครียด ผู้เข้ารับการอบรมตอบคำถามวิทยากรอย่างกระตือรือร้นแสดงถึงความสนใจต่อเนื้อหาในการอบรม และการประเมินผลการมีส่วนร่วมของโครงการพบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความสนใจและให้ความร่วมมือในการเข้ารับการอบรมมาก มีความตรงต่อเวลา และในระหว่างการอบรมมีการซักถามข้อสงสัยกับวิทยากรเป็นระยะ ๆ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ดังคำกล่าวที่ว่า

“พวกเราไม่เคยรู้ว่าการที่ลูกหลานมีพัฒนาการไม่เป็นไปตามวัยจะส่งผลให้ลูกหลานเรามีปัญหาเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ดีใจที่มีหมอมือที่มากอยให้ความรู้และแนะนำวิธีการสังเกตพฤติกรรมให้พวกเราสอดส่องดูแลบุตรหลาน”

(ผู้ปกครองเด็กหรือเลี้ยงดูเด็กคนที่ 9)

“ที่ผ่านมาผมยอมรับว่าผมไม่รู้เรื่องพัฒนาการลูกผม ไม่เคยได้สังเกตหรือส่งเสริมพัฒนาการลูกเลย เวลามารับลูกผมก็ไม่ค่อยได้สอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมลูกเมื่ออยู่ศูนย์พัฒนาเด็ก เวลาที่มีกิจกรรมผมก็เข้ามามีส่วนร่วมน้อยมาก ผมต้องรีบไปหยอดน้ำกรดยางพารา แต่พอคุณหมอเชิญผมมาร่วมกิจกรรมนี้ ผมเลยได้มีโอกาสดีในการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการลูกผม ผมว่ากิจกรรมนี้มีประโยชน์ต่อลูกหลานเขาจริงๆ ครับ”

(ผู้ปกครองเด็กหรือเลี้ยงดูเด็กคนที่ 10)

โครงการที่ 3 โครงการติดตามเยี่ยมบ้านเด็กปฐมวัย โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสภาพปัญหาของเด็กปฐมวัยและส่งเสริมความร่วมมือในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กเมื่ออยู่ที่บ้าน ดังนี้

- 1) เพื่อประเมินกิจกรรมหรือการดำเนินชีวิตของเด็กเมื่ออยู่บ้าน
- 2) เพื่อประเมินความสามารถของเด็กปฐมวัยที่ช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
- 3) เพื่อติดตามและประเมินความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้ปกครอง

หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก ว่าได้มีกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการมีความต่อเนื่อง

โดยมีผู้ร่วมออกเยี่ยมบ้านเด็ก ประกอบด้วย ครูผู้ดูแลเด็ก อสม. เชี่ยวชาญงานอนามัยแม่และเด็ก เจ้าหน้าที่ศูนย์สุขภาพชุมชนคำชะ ตำบลสีวิเชียร ระยะเวลาในการติดตามเยี่ยมในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560

โดยมีกิจกรรมในการดำเนินงาน คือ ติดตามเยี่ยมเด็กที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้า แนะนำให้ความรู้ แนะนำเพิ่มเติมในส่วนที่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล ยังไม่เข้าใจหรือยังไม่มีกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ทำความเข้าใจร่วมกับบุคคลอื่นที่อาศัยอยู่บ้านเดียวกันให้ช่วยสังเกตและส่งเสริมพัฒนาการ และค้นหาภาวะเสี่ยงที่จะทำให้เด็กมีพัฒนาการล่าช้า โดยมีประเด็นในการเยี่ยมบ้าน ดังนี้

- 1) การสร้างสัมพันธภาพกับครอบครัวและผู้ปกครองเด็ก สังเกตสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไป และชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กและครอบครัวเด็ก
- 2) ความสัมพันธ์และการดูแลเอาใจใส่ของคนในครอบครัวที่มีต่อเด็ก
- 3) ลักษณะความเป็นอยู่ การรับประทานอาหารที่เหมาะสมสำหรับเด็ก การเลี้ยงดูเด็ก ความอบอุ่นในครอบครัว
- 4) ประสานความร่วมมือกับครอบครัว ผู้ปกครอง เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ให้เด็กมีพัฒนาการเหมาะสมตามช่วงวัย

ช่วงเวลาในการไปเยี่ยม คือ เวลา 16.00-18.00 น. ของทุกวันจนครบตามกลุ่มเป้าหมาย เพราะคำนึงถึงความสะดวกของเด็กและครอบครัวเด็ก ใช้เวลาในการเยี่ยมประมาณ 30 นาที/ครั้ง/ครอบครัว ซึ่งเป็นเวลาที่ครอบครัวว่างจากการทำงาน เป็นเวลาที่จะได้พบกับสมาชิกในครอบครัวของเด็ก เพื่อสร้างความสัมพันธ์ สร้างความใกล้ชิดกับครอบครัวเด็ก เพื่อให้ครอบครัวเด็กให้ความไว้วางใจต่อผู้วิจัย โดยกิจกรรมการเยี่ยมบ้านเป็นการดูแลต่อเนื่องที่มีประสิทธิภาพ เพราะทำให้เห็นสภาพที่แท้จริง การได้ไปเห็นชีวิตจริงและความเป็นอยู่ของเด็กและครอบครัวจะช่วยยืนยันและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการประเมินพัฒนาการเด็กได้อีกทางหนึ่งและเป็นการเปิดโอกาสให้ครอบครัวซักถามปัญหาได้อย่างอิสระ

จากผลการดำเนินงานกิจกรรมการเยี่ยมบ้านเด็กปฐมวัย

- 1) การสร้างสัมพันธภาพกับครอบครัวและผู้ปกครองเด็ก สังเกตสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไป และชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กและครอบครัวเด็ก จากการไปเยี่ยมบ้านครอบครัวเด็กจำนวน 20 ครอบครัว พบว่า เด็กอยู่กับครอบครัวที่เป็นบิดา มารดา จำนวน 5 คน อาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย จำนวน 7 คน และอาศัยอยู่กับแม่คนเดียว และพี่น้อง อีกจำนวน 4 คน และที่เหลืออาศัยอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวใหญ่ มีทั้ง พ่อ แม่ ปู่ย่า ตายาย อีกจำนวน 3 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ค่อนข้างหนาแน่น จากการสังเกตพบว่า แต่ละครอบครัวมีเครื่องอำนวยความสะดวก มีทีวี โทรศัพท์ ทุกหลังคาเรือน ในระหว่างที่ไปเยี่ยมพบเด็กบางคน นั่งดูทีวี บางคนนั่งเล่นโทรศัพท์ เด็กบางคนวิ่งเล่นกับเพื่อน ๆ ข้างบ้าน เป็นต้น

- 2) ความสัมพันธ์และการดูแลเอาใจใส่ของคนในครอบครัวที่มีต่อเด็ก จากการติดตามเยี่ยมบ้านเด็กทุกครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่เด็กกับความครวมีความสัมพันธ์กันดี ให้การเลี้ยงดูอย่างดี ดูจากลักษณะของเด็ก เมื่อไปติดตามเยี่ยมบ้านจึงเป็นการยืนยันข้อมูลอีกด้านหนึ่งว่าสาเหตุที่ทำให้เด็กมีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก และผลการประเมินพัฒนาการที่สงสัยล่าช้า ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากครอบครัว ไม่ว่าจะตามใจเด็กมากเกินไป ขาดการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ใช้สื่อและเทคโนโลยีไม่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย

3) ลักษณะความเป็นอยู่ด้านการรับประทานอาหารที่เหมาะสมสำหรับเด็ก การเลี้ยงดูเด็ก พบว่า ลักษณะความเป็นอยู่แต่ละครอบครัวจะไม่เท่ากัน ครอบครัวใหญ่ก็ค่อนข้างแออัด บางครอบครัวตามใจเด็กเป็นอย่างมากโดยเฉพาะครอบครัวที่ ปู่ย่า ตายาย เป็นคนเลี้ยงดู บางครอบครัว ก็เป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่น มีการเลี้ยงดูเด็กด้วยความรัก ใส่ใจ ส่วนในเรื่องของอาหารที่เหมาะสมกับเด็ก จากการสอบถามบุคคลในครอบครัว ส่วนใหญ่อาหารเป็นอาหารพื้นบ้าน และตามความต้องการของเด็ก หรือเท่าที่มีกินในแต่ละวัน

4) ประสานความร่วมมือกับครอบครัว ผู้ปกครอง เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ให้เด็กมีพัฒนาการเหมาะสมตามช่วงวัย ได้มีการชี้แนะบทบาทของ ครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่เหมาะสมสำหรับช่วงวัย ในด้านอาหารก็มีความจำเป็นต้องเป็น อาหารที่มีโปรตีนเป็นส่วนใหญ่ เพื่อช่วยในการเจริญเติบโต ของร่างกาย และช่วยในการเจริญเติบโตของ สมองและสติปัญญา ผู้เลี้ยงดูเด็กและครอบครัวมีความเข้าใจมากขึ้นและช่วยจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้ เหมาะสมสำหรับเด็กมากยิ่งขึ้น โครงการติดตามเยี่ยมบ้านเด็กปฐมวัย โดยการมีส่วนร่วมของภาคี เครือข่าย มีการติดตามเยี่ยมเด็กที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะมีพัฒนาการล่าช้า เพื่อให้ความรู้ แนะนำเพิ่มเติมใน ส่วนที่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล ยังไม่เข้าใจหรือยังไม่มีกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ทำความเข้าใจ ร่วมกับบุคคลอื่นที่อาศัยอยู่บ้านเดียวกันให้ช่วยสังเกตและส่งเสริมพัฒนาการ และค้นหาภาวะเสี่ยงที่จะ ทำให้เด็กมีพัฒนาการล่าช้า กิจกรรมนี้ยังไม่สามารถประเมินผลการดำเนินงานได้เนื่องจากระยะเวลาใน การสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กอย่างน้อย 3 เดือน

4.3.2.3 ขั้นการสังเกต (Observation) เป็นขั้นตอนของการบันทึกผลการทำกิจกรรม ตั้งแต่ก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการสังเกตกระบวนการปฏิบัติทุกขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหา เป็นกระบวนการวิเคราะห์ ปัญหาเกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้วิจัย ได้คืนข้อมูล เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ความรู้ พฤติกรรม การเลี้ยงดู ผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริม พัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) และผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ อย่างไม่เป็นทางการ เกี่ยวกับการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ใน ด้านความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้เปิดประเด็น คำถามถึงปัญหาที่ทำให้เด็กปฐมวัยในพื้นที่มีพัฒนาการไม่สมวัย ว่าเกิดจากสาเหตุใดบ้าง ผู้เข้าร่วม สันทนากลุ่มแต่ละท่านได้แสดงความคิดเห็นมากบ้าง น้อยบ้าง ตามประสบการณ์ของตนเอง อย่างไรก็ตาม จากที่ประชุมได้ข้อสรุปร่วมกัน คือ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นปัญหาที่ทุกภาคส่วน จะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ต้องมีการดำเนินงานแบบภาคีเครือข่าย เพื่อให้มี การทำงานอย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ซึ่งได้ ข้อสรุป ดังนี้

1. ผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเกี่ยวกับงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีหน้าที่สำคัญในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ประสานงานกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อดำเนินการในการแก้ไขปัญหาพัฒนาการเด็กไม่สมวัย มีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก

3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีหน้าที่ในการจัดทำแผนประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละช่วงวัย ทั้งในกลุ่มพัฒนาการสมวัยและพัฒนาการไม่สมวัยทั้งในรายกลุ่มและรายบุคคล เชื่อมโยงข้อมูล ประสานงานระหว่างหน่วยงาน กับหน่วยงานสาธารณสุขและครอบครัวเด็กเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

4. ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต้องมีความตระหนักให้ความสำคัญสำหรับการสังเกตพฤติกรรมเด็กในความปกครองถ้าพบมีความผิดปกติ ต้องมีการสื่อสารกันมากขึ้นทั้งหน่วยงานสาธารณสุขและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานด้านภาคีเครือข่าย ทุกคนในทุกหน่วยงานต่างรู้สึกภูมิใจเห็นคุณค่าของตนเอง มีความเข้าใจและเกิดความผูกพันกันยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนแก้ไขปัญหา การจัดเวทีสนทนากลุ่ม ในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการเอื้ออำนาจให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ใช้ระดมความคิด โดยคำนึงถึงหัวข้อเฉพาะหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งจนสามารถพัฒนาให้เป็นมติและปฏิบัติการ ซึ่งเหมาะสำหรับการสร้างความเห็นพ้องร่วมกันของกลุ่มจนนำไปสู่ความมุ่งมั่นและปฏิบัติการร่วมกัน ดังนั้น จึงพบว่า มีการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย จึงมีการจัดหมวดหมู่ของประเด็นความคิดที่คล้ายกันและแตกต่างกันของกลุ่ม ทำให้มองเห็นประเด็นที่เห็นพ้องและความคิดเห็นที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย จากนั้นมีการนำแต่ละประเด็นมาไตร่ตรองยืนยันถึงความสำคัญของแต่ละประเด็นที่กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเห็นพ้อง นำไปสู่การคัดเลือกจัดลำดับและจัดทำโครงการ โดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในการวางแผน แต่งตั้งคณะทำงาน มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน จนเกิดเป็นคณะทำงานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการแสวงหาแหล่งงบประมาณและความเป็นไปได้ของโครงการ ซึ่งแสดงออกถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจ ที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยใช้การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 6 การดำเนินการตามแผน ผู้ร่วมวิจัย ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้กำหนดขึ้นในขั้นวางแผน โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำ ศูนย์สุขภาพชุมชนคำชะ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ประสานงานในส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ได้แก่ โรงพยาบาลน้ำเย็น เทศบาลตำบลสิริชัยราษฎร์พัฒนาเด็กเล็ก และกรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการประสานงาน เตรียมความพร้อมด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมแต่ละโครงการ และหลังดำเนินการแต่ละโครงการมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ เทศบาลตำบลสิริชัยราษฎร์พัฒนาเด็กเล็ก คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็กมีการติดตามการดำเนินงานอย่างน้อย 2 ครั้งต่อปี โดยการนัดเวทีการประชุม เพื่อติดตามการดำเนินงาน แล้วมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับผลการดำเนินงานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กแก่ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กในชุมชนทราบและเป็นการกระตุ้นให้เกิดความต่อเนื่องของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ให้เห็นความสำคัญเกิดความตระหนักในการสังเกตพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง

4.3.2.4 ขั้นการสะท้อนผล (Reflection) จากการจัดเวทีสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ขั้นตอนที่ 7 มีการจัดเวทีสะท้อนผล ติดตามผลการปฏิบัติ ถอดบทเรียนที่ได้จากการปฏิบัติงาน เพื่อหาปัจจัยความสำเร็จ พบว่า ปัจจัยสำคัญคือ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการวางแผนจนถึงขั้นสะท้อนผล

ขั้นตอนที่ 8 การสรุปผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนในการนำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานทั้งหมดมารวบรวมรับรู้ร่วมกัน ทั้งปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อนำมาวางแผนในการแก้ไขปัญหาในขั้นตอนต่อไป

4.3.3 ผลของกระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ส่วนที่ 1 คะแนนเฉลี่ยความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รายชื่อก่อนและหลังการพัฒนา ดังตาราง 4.3

ตาราง 4.3 ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการพัฒนา
รายข้อ (n=37)

ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย	ก่อนพัฒนา		หลังพัฒนา	
	จำนวน ตอบถูก	ร้อยละ	จำนวน ตอบถูก	ร้อยละ
1. อาหารที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยที่กำลังเจริญเติบโตต้องครบ 5 หมู่ เช่น เนื้อ นม ไข่ ฯลฯ	36	97.3	37	100
2. การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัย โดยการเก็บของให้เป็นระเบียบไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว	10	27	31	83.8
3. การที่ผู้ปกครองให้เด็กวิ่งเล่น เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวได้ดี	27	73	27	73
4. การที่เด็กเล่นกระโดด เล่นวิ่งไล่จับกันแสดงว่าเด็กชนมากไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการ	11	29.7	15	40.5
5. จำเป็นต้องอุ้มเด็กเวลาเด็กเดินช้าหรือไปในที่สาธารณะที่มีคนเยอะๆ	8	21.6	15	40.5
6. การที่เด็กเล่นเตะฟุตบอลช่วยให้เด็กมีการเคลื่อนไหวที่ดี	35	94.6	36	97.3
7. การที่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลได้มีเวลาเล่นและมีการทำกิจกรรมนอกบ้านกับเด็กเป็นการส่งเสริมพัฒนาการ	21	56.8	26	70.3
8. การเล่นของเล่นเพียงอย่างเดียวจะประหยัด และช่วยส่งเสริมพัฒนาการ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาของลูกดีกว่าเล่นของเล่นหลายอย่าง	12	32.4	16	43.2

ตาราง 4.3 (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย	ก่อนพัฒนา		หลังพัฒนา	
	จำนวน ตอบถูก	ร้อยละ	จำนวน ตอบถูก	ร้อยละ
9. การให้เด็กได้ขีดเขียนระบายสี วาดรูป การเล่นเกมประกอบชิ้นส่วนรูปภาพการใช้กรรไกร ตัดกระดาษ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา	30	81.1	32	86.5
10. ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ควรป้อนอาหารให้เด็กเพราะเด็ก ยังกินหกละเอะอยู่	10	27	16	43.2
11. เด็กที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ไม่มีผลเสียอะไรต่อการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา	9	24.3	19	51.4
12. การเจริญเติบโตของสมองเด็ก อายุช่วง แรกเกิดถึง 5 ปี มีขนาด ร้อยละ 90-95	19	51.4	23	62.2
13. ของเล่นที่มีราคาแพงจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้ดีกว่าราคาถูก	15	40.5	21	56.8
14. การที่เด็กปฐมวัยสามารถติดกระดุมเสื้อได้ด้วยตนเองเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา	19	51.4	23	62.2
15. การที่ให้เด็กปฐมวัยหยิบของให้ 2 ชนิดมาให้ได้ถูกต้อง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาเด็ก	14	37.8	22	59.5
16. ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล จำเป็นต้องอ่านนิทานให้เด็กฟังทุกวัน	7	18.9	18	48.6
17. การอ่านนิทานให้เด็กฟัง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาน้อยกว่า การให้ดูโทรทัศน์ หรือการฟังจากโทรศัพท์มือถือ	9	24.3	19	51.4
18. การที่ให้เด็กหยิบวัตถุที่มีขนาดใหญ่และขนาดเล็กได้ถูกต้อง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาเด็กวัยนี้ได้หรือไม่	24	64.9	28	75.7
19. การที่เด็กสามารถระบุสีได้ถูกต้องไม่เกี่ยวกับการเข้าใจภาษา	7	18.9	17	45.9
20. เด็กปฐมวัยสามารถบอกความต้องการได้เนื่องจากเข้าใจภาษา	18	48.6	22	59.5
21. เด็กสามารถบอกได้ว่าตอนไหนกลางวัน ตอนไหนกลางคืน เป็นการเข้าใจภาษา	17	45.9	23	62.2
22. เด็กปฐมวัยสามารถเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อ 10 นาที ที่ผ่านมาให้ผู้ปกครองฟังได้เข้าใจเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้ภาษาหรือไม่	34	91.9	34	91.9

ตาราง 4.3 (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย	ก่อนพัฒนา		หลังพัฒนา	
	จำนวน ตอบถูก	ร้อยละ	จำนวน ตอบถูก	ร้อยละ
23. ถ้าหากพ่อแม่ ผู้ปกครอง พูดน้อย ไม่ค่อยพูด เด็กจะใช้ภาษาได้ไม่ดีเท่าเด็กคนอื่น	6	16.2	20	54.1
24. การพูดเก่ง โตขึ้นเด็กสามารถพูดได้เก่งเอง ไม่จำเป็นต้องฝึกพูด	9	24.3	20	54.1
25. ถ้าเด็กตั้งคำถามกับท่านว่า ใคร อะไร ที่ไหน ทำไม แล้วท่านตอบคำถามทุกครั้ง อย่างไม่แสดงอาการรำคาญหรือไม่พอใจเพราะท่านคิดว่าเป็นการส่งเสริมการใช้ภาษา	36	97.3	35	94.6
26. เด็กปฐมวัย พูดได้เป็นคำ ๆ สื่อความหมาย ไม่ชัดเจน เกิดจากกรรมพันธุ์	18	48.6	24	64.9
27. การที่เด็กสามารถบอกได้ว่าถ้าไม่สบายต้องไปหาหมอเป็นเพราะเด็กเข้าใจภาษา เข้าใจคำว่าหมอ คือใคร	26	70.3	30	81.1
28. เมื่อพบว่าเด็กพูดช้า ท่านจะพาเด็กไปพบเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทันที เพื่อหาสาเหตุของการพูดช้าทันที	15	40.5	22	59.5
29. การพาเด็กไปเล่นกับคนอื่น ก็เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม	14	37.8	19	51.4
30. เด็กวัยนี้ชอบเล่นกับเพื่อนแต่มีแย่งของเล่นและทะเลาะกัน ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจึงไม่ให้เด็กไปเล่นกับเพื่อนคนอื่น	13	35.1	17	45.9
31. การเล่นเกมของ การวิ่งไล่จับ กับเด็กวัยเดียวกันเป็นการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม	16	43.2	20	54.1
32. บรรยากาศครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม	7	18.9	13	35.1
33. เด็กปฐมวัยไม่จำเป็นต้องฝึกการช่วยเหลือตัวเองมากนัก โตขึ้นเด็กก็สามารถทำได้	9	24.3	13	35.1
34. เด็กปฐมวัยจะเป็นคนเก่งและคนดี ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องดูแลสุขภาพ และส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสมตามวัย	35	94.6	34	91.9
35. การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องฝึกฝน	22	59.5	24	64.9

ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ของผู้เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองกับเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนและหลังพัฒนา จากตาราง 4.3 พบว่า ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยจำแนกรายข้อหลังพัฒนา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ส่วนที่ 2 คะแนนเฉลี่ยความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้พัฒนาการเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการพัฒนา ดังตาราง 4.4

ตาราง 4.4 จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการพัฒนา

ระดับความรู้	ก่อนพัฒนา		หลังพัฒนา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความรู้สูง (คะแนนตั้งแต่ 28 คะแนนขึ้นไป)	5	13.51	11	29.73
ระดับความรู้ปานกลาง (คะแนนระหว่าง 20-27 คะแนน)	6	16.22	10	27.03
ระดับความรู้ต่ำ (คะแนนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 คะแนน)	26	70.27	16	43.24
รวม	37	100	37	100

จากตาราง 4.4 พบว่า ก่อนการพัฒนาผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก ครูผู้ดูแลเด็กและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 70.27) รองลงมาในระดับความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 16.22) และมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการระดับสูง (ร้อยละ 13.51) หลังการพัฒนา พบว่า ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก ครูผู้ดูแลเด็กและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีความรู้มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 43.24) รองลงมาในระดับความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 27.03) และมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการระดับสูง (ร้อยละ 29.73)

ส่วนที่ 3 ผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนและหลังการพัฒนา ดังตาราง 4.5

ตาราง 4.5 จำนวนและร้อยละของพัฒนาการเด็กปฐมวัยสมวัยในศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนและหลังการพัฒนา (n=20)

พัฒนาการเด็กปฐมวัย	ก่อนพัฒนา		หลังพัฒนา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านการเคลื่อนไหว	14	70	20	100
2. ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา	8	40	12	60
3. ด้านการเข้าใจภาษา	7	35	13	65
4. ด้านการใช้ภาษา	14	70	18	90
5. ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม	10	50	17	85

จากตาราง 4.5 ก่อนการพัฒนา เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการประเมินพัฒนาการด้วยคู่มือ DSPM พบว่า เด็กมีพัฒนาการสมวัยด้านการใช้ภาษาและการเคลื่อนไหวมากที่สุด จำนวน 14 คน (ร้อยละ 70) รองลงมาด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม จำนวน 10 คน (ร้อยละ 50) ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา จำนวน 8 คน (ร้อยละ 40) และพัฒนาการสมวัยด้านการเข้าใจภาษาน้อยที่สุด จำนวน 7 คน (ร้อยละ 35) ตามลำดับ

หลังการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้มีการประเมินพัฒนาการตามคู่มือ DSPM ตามช่วงอายุเดิม พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัยด้านการเคลื่อนไหวมากที่สุด 20 คน (ร้อยละ 100) รองลงมาพัฒนาการสมวัยด้านการใช้ภาษาจำนวน 18 คน (ร้อยละ 90) ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคมจำนวน 17 คน (ร้อยละ 85) ด้านการเข้าใจภาษาจำนวน 13 คน (ร้อยละ 65) และพัฒนาการสมวัยด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาต่ำสุดจำนวน 12 คน (ร้อยละ 60)

ตาราง 4.6 จำนวนและร้อยละพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนและหลังการพัฒนา

พัฒนาการเด็กปฐมวัย	ก่อนพัฒนา (n=20)				หลังพัฒนา (n=20)			
	ล่าช้า		ปกติ		ล่าช้า		ปกติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านการเคลื่อนไหว	6	30	14	70	0	0	20	100
2. ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา	12	60	8	40	8	40	12	60
3. ด้านการเข้าใจภาษา	13	65	7	35	7	35	13	65
4. ด้านการใช้ภาษา	6	30	14	70	2	10	18	90
5. ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม	10	50	10	50	3	15	17	85

จากตาราง 4.6 พัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ก่อนการพัฒนา พบว่า พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา และ พัฒนาการด้านการเข้าใจภาษา ต่างก็มีพัฒนาการล่าช้าทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน ร้อยละ 60 และ ร้อยละ 65 ตามลำดับ

หลังการพัฒนา พบว่า พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว พัฒนาการด้านการใช้ภาษาและ พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 100 ร้อยละ 90 และร้อยละ 85 ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง ดังตาราง 4.7

ตาราง 4.7 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย
ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทาง การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย	หลังการพัฒนา		
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1. ท่านได้มีส่วนร่วมในการสำรวจปัญหาและวิเคราะห์ ปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	3.19	0.52	ปานกลาง
2. ท่านได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นประเด็น ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก	3.22	0.53	ปานกลาง
3. ท่านได้มีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนพัฒนาศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก	3.46	0.69	มาก
4. ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมกับศูนย์พัฒนาเด็ก ในการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	3.19	0.52	ปานกลาง
5. ท่านได้มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาในการจัดทำ แผนการจัดประสบการณ์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	3.59	0.50	มาก
6. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เปิดโอกาสให้ชุมชน ครอบครัว เข้า มามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนประสบการณ์ให้กับเด็ก ปฐมวัย	4.14	0.35	มาก
7. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการรายงานเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ปฐมวัยให้ท่านทราบเพื่อให้ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริม พัฒนาการเด็ก	4.14	0.35	มาก
8. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการ เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยการมีส่วนร่วมของ ภาคีเครือข่าย	3.95	0.23	มาก

ตาราง 4.7 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทาง การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย	หลังการพัฒนา		
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
9. ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของทาง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดขึ้น เช่น วันสำคัญต่างๆ	4.24	0.44	มากที่สุด
10. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีประโยชน์	4.35	0.48	มากที่สุด

จากตาราง 4.7 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสิริเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดีขึ้นไป เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมีประโยชน์ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.35 และรองลงมาส่วนใหญ่เข้าไปมีส่วนร่วมในวันสำคัญต่างๆ ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.24 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 และ 0.44 ตามลำดับ

4.3.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในกระบวนการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสิริเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการจดบันทึก (Record) โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารท้องถิ่น ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครองหรือตัวแทนผู้เลี้ยงดูเด็ก กรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ผู้วิจัยได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เข้าร่วมวิจัย โดยแนะนำตัวเองและผู้ร่วมวิจัย บอกวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยได้นำเสนอรายงานผลการประเมินและคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย จากการใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ผลจากการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย จำนวน 50 คน พบว่า เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีพัฒนาการสมวัยครบทั้ง 5 ด้าน จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ที่เหลืออีก 20 คน มีพัฒนาการไม่สมวัย คิดเป็นร้อยละ 40 จะเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบข้อมูลจากจำนวนเด็กที่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัด เด็กมีพัฒนาการสมวัยจะมีมากกว่าเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการที่ไม่สมวัย แต่หากเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดว่าเด็กปฐมวัยต้องมีพัฒนาการสมวัย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 และผู้วิจัยได้แจ้งเหตุผลที่เลือกศูนย์พัฒนาเด็กเป็นเป้าหมายในการวิจัย เพราะเด็กปฐมวัย อายุ 2 – 5 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสิริเชียร จากสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งประเด็นในการสนทนากลุ่มดังต่อไปนี้

4.3.4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยจากผู้เข้าร่วมวิจัย 4 ประเด็น ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นหน้าที่ของใคร การเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยและการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ผ่านมาโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Group Discussion) ให้ผู้เข้าร่วมวิจัยได้แสดงความคิดเห็น ใช้การสังเกต การบันทึก มีสะท้อนปัญหาและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาพัฒนาการเด็กดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามว่า “การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย” มีความหมายอย่างไร หรือลักษณะของพัฒนาการเด็กปฐมวัย คืออะไร แล้วให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็น อธิบายความสำคัญ พอสรุปได้ ดังคำพูดต่อไปนี้

“พัฒนาการ หมายถึง การเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา”
(ครูผู้ดูแลเด็ก คนที่ 2)

“พัฒนาการคืออะไรผมก็ไม่รู้ แต่ก็เห็น พูดได้ วิ่งได้ เล่นได้อยู่ ก็ไม่รู้ว่าหมายถึงอย่างนี้หรือเปล่า แต่จากที่ผู้วิจัยพูดให้ฟัง ผมว่าเรื่องพัฒนาการเด็กเป็นเรื่องสำคัญ พวกเราควรมีความรู้ ความเข้าใจ และเอาใจใส่กับเรื่องนี้ให้มาก ผมอยากให้ เทศบาลจัดโครงการสร้างความรู้ให้ผู้ปกครองด้วย”
(ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก คนที่ 19)

“หนูไม่ทราบว่าพัฒนาการคืออะไร ไม่ได้เลี้ยงลูกเอง ไม่ได้ศึกษา”
(ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก คนที่ 9)

“พัฒนาการ หมายถึง สิ่งต่างๆที่เด็กสามารถทำได้ เช่น การเล่น การกิน การเดิน”
(ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก คนที่ 12)

“พัฒนาการคืออะไรยายไม่ทราบหรอก หลานยายแค่ 3 ปี ชีตเขียนอะไรไม่ได้หรอก เข้าห้องน้ำเองก็ยังไม่ได้เลย”
(ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก คนที่ 5)

“พัฒนาการคืออะไร ผมคิดว่า น่าจะใช้การที่เด็กเติบโตขึ้น สามารถดูแลตนเองได้และเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในภายภาคหน้า”
(กรรมการศูนย์เด็ก สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสีวิเชียร คนที่ 2)

จากการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย สรุปได้ว่า ตัวแทนผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของพัฒนาการเด็กปฐมวัยไม่ถูกต้อง

ประเด็นที่ 2 การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยควรจะเป็นหน้าที่ของใคร

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามว่า “การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรจะเป็นหน้าที่หลักของใคร” เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย แล้วเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีผู้แสดงความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

“ส่วนใหญ่เวลาอยู่บ้านก็ทำได้หมดทุกอย่าง เห็นเล่นอยู่ค่ะ วิ่งเล่น ไม่ได้สอนอะไรมาก ไม่มีเวลา ครูที่ศูนย์พัฒนาเด็กคงสอนค่ะ”

(ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก คนที่ 6)

“เด็กไปศูนย์พัฒนาเด็กแล้วค่ะ ครูผู้ดูแลเด็กก็คิดว่าน่าจะสอน เพราะเป็นหน้าที่ของครู”

(ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก คนที่ 8)

“แต่ก่อนเด็กน้อยเก่งครับ ไปไร่ ไปนา กับพ่อแม่ ช่วยทำงานตั้งแต่ตอนเด็ก แต่ตอนนี้เด็กไม่ยอมไป ชอบ นอนดูทีวี เล่นโทรศัพท์ บอกก็ไม่ค่อยฟัง ตามข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นเรื่องที่ตกใจ ผมยอมรับครับว่า ไม่รู้เรื่องพัฒนาการเด็กจริงๆ เมื่อทราบเช่นนี้แล้ว ทุกภาคส่วนจะต้องช่วยกันหาแนวทางเรียนรู้ไปด้วยกัน นำมาพัฒนาเด็กปฐมวัยในตำบลของเรา”

(กรรมการศูนย์เด็ก สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสีวิเชียร คนที่ 2)

“เวลาเด็กอยู่ที่ศูนย์พัฒนาเด็ก เด็กส่วนใหญ่ที่เป็นนักเรียนเดิม เวลาฝึกวาดรูป เด็กๆ ก็ทำได้ อยู่ค่ะ ส่วนเวลาอยู่ที่บ้านผู้ปกครองน่าจะมีส่วนในการส่งเสริมมากกว่าค่ะ”

(ครูผู้ดูแลเด็ก คนที่ 4)

จากการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นตัวแทนผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ เห็นว่าเป็นหน้าที่ของ ครูผู้ดูแลเด็ก เพราะเป็นหน้าที่ของครู เด็กอยู่กับครูมากที่สุด

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามว่า “ชุมชนกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างไรบ้าง” แล้วเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็น ดังนี้

“เวลาครูมีหนังสือเชิญไป เช่น การร่วมกิจกรรมวันเด็ก วันแข่งขันกีฬา ก็ได้เข้าไปอยู่ครับ”

(กรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก คนที่ 1)

“ส่วนใหญ่ในการจัดทำแผนประสบการณ์ หรือแผนพัฒนาเด็กต่างๆ ไม่ได้เชิญผู้ปกครองเข้ามาฟังปัญหาและร่วมวางแผน ในการแก้ไขปัญหาหรอกค่ะ ครูจะเป็นคนจัดวางแผนเอง”

(หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)

“ไม่ค่อยทราบหรอกค่ะ ให้ครูทำไปเลยค่ะ ยายไม่รู้หรอกว่าครูทำอะไร เป็นหน้าที่ของครูค่ะ”
(ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก คนที่ 5)

“ผมก็เคยแต่เข้ามาร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางศูนย์พัฒนาเด็กจัดขึ้น แต่ผมไม่มีส่วนในการจัดทำแผนหรือครับ แค่มาดูศูนย์พัฒนาเด็กเป็นอย่างไรบ้างตอนนี้ เช่น ตอนประชุมผู้ปกครอง การทำความสะดวกศูนย์พัฒนาเด็กบ้าง เช่น ช่วยตัดหญ้า ช่วยก่อสร้างห้องน้ำห้องส้วมใหม่”
(กรรมการศูนย์เด็ก สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสีวิเชียร คนที่ 1)

จากการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กับชุมชน ส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในงานเทศกาลสำคัญ เช่น วันเด็ก วันแข่งขันกีฬา ผู้ปกครองและชุมชน ให้ความช่วยเหลือ และมีการร่วมกิจกรรมด้วยดี แต่ในส่วนของการจัดแผนประสพการณ์ การมาวิเคราะห์ปัญหา ในการร่วมคิด ร่วมรับรู้ปัญหา ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ค่อนข้างมีน้อย
ประเด็นที่ 4 การดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กที่ผ่านมาเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยตั้งคำถามว่า การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กที่ผ่านมา มีลักษณะเป็นอย่างไร ใช้หลักเกณฑ์ใด มาตรฐานใด เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยแล้ว เปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็น และได้แสดงความเห็นดังนี้

“ศูนย์พัฒนาเด็กได้มีการประเมินพัฒนาการเด็ก ตั้งแต่ การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงและประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กทุกรายตามช่วงอายุตามแบบประเมินในสมุดประจำตัวเด็กทุกเทอมการศึกษา”

(ครูผู้ดูแลเด็ก คนที่ 3)

“ครูได้มีการจัดทำแผนประสพการณ์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเป็นรายสัปดาห์แต่ไม่ได้มีการจัดตามช่วงชั้นอายุของเด็ก และเด็กก็ยังเด็กเกินไป ไม่สามารถทำตามแผนการจัดประสพการณ์ได้”

(ครูผู้ดูแลเด็ก คนที่ 2)

“ในกรณีที่เด็กมีพัฒนาการสงสัยล่าช้า ยังไม่ได้มีระบบการส่งต่อให้หน่วยงานอื่นเข้ามาดูแล แต่ได้มีการสังเกตไปเรื่อยๆ ผู้ปกครองรับทราบเป็นบางกรณี แต่ผู้ปกครองก็เคยบอกไม่เป็นไรเด็กเหมือนกับพ่อเขา พี่เขา โตขึ้นก็ทำได้เอง”

(ครูผู้ดูแลเด็ก คนที่ 4)

“ไม่เคยรายงานเกี่ยวกับเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าให้ผู้บริหารการศึกษาทราบ ส่วนใหญ่จะรายงานแต่จำนวนเด็กในแต่ละวัน แต่ละเดือนมีเด็กจำนวนกี่คน ผู้บริหารการศึกษาก็ไม่เคยถามและไม่ได้มีการมากำกับและติดตามการดำเนินงานด้านนี้ ส่วนใหญ่มาดูแลด้านโครงสร้าง อาคารสถานที่ ว่าเป็นอย่างไรร”

(หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)

“ก็เห็นแต่คุณครูปล่อยให้เด็กเล่นในสนามเด็กเล่น ถึงเวลาก็กินข้าว แล่งพ่อแม่มารับกลับบ้าน ไม่ได้คุยกับคุณครูเหมือนกันรีบกลับไปทำงานบ้านค่ะ”

(ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก คนที่ 3)

“ที่ผ่านมามากรรมการสถานศึกษาก็มาประชุมกับศูนย์เด็ก อยู่แต่ไม่ได้คุยเรื่องว่าจะส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างไร ส่วนมากเรื่องงบประมาณก็เสร็จ ในนามกรรมการผมยอมรับว่าเรื่อง หลักเกณฑ์ หรือ มาตรฐานเกี่ยวกับการจัดการศูนย์เด็ก หรือเกี่ยวกับพัฒนาการก็แล้วแต่ผมไม่ทราบจริง หากเทศบาลหรืออนามัย จะช่วยจัดให้มีการเสริมความรู้ การประชาสัมพันธ์รณรงค์การพัฒนาการเด็กก็จะเป็นเรื่องดี ครับ

(กรรมการศูนย์เด็ก สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสีวิเชียร คนที่ 2)

“ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยอมรับค่ะว่า ถึงแม้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะมีมาตรฐาน (ขั้นพัฒนา) การศึกษาท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการทำงานของศูนย์เด็ก แต่ด้วยตัวชี้วัดที่เยอะแยะ ประกอบกับเราไม่เข้าใจจริงในหลักการปรับใช้คู่มือ การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ เด็กปฐมวัยจึงค่อนข้างที่จะไม่สอดคล้องกับมาตรฐานกรมส่งเสริม เมื่อคุณหมอมานประเมินพัฒนาการเด็ก และแจ้งว่ามีมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพของกรมอนามัย มีมาตรฐานตัวชี้วัดว่าเด็กปฐมวัยต้องมีพัฒนาการสมวัย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ยอมรับว่าตกใจและยอมรับว่าไม่เคยรู้เรื่องนี้มาก่อนจริง หากเป็นไปได้อยากเสนอให้มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการ การส่งเสริมพัฒนา เด็กปฐมวัยให้แก่ครูผู้ดูแลเด็กบ้างก็จะดีค่ะ”

(หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)

จากการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กที่ผ่านมา พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยครูผู้ดูแลเด็กอาศัยพื้นฐานความรู้ที่มีจากการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขา การศึกษาปฐมวัย ยังขาดการความรู้ความเข้าใจในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามแบบประเมิน DSPM ไม่ทราบว่ามีความรู้มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ เกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กสมวัย ไม่มีระบบการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ไม่มีการติดตามเด็กปฐมวัย เมื่อเด็กกลับไปอยู่บ้านไม่ได้มีการประสานกับผู้ดูแลหรือผู้ปกครองในด้านการส่งเสริมพัฒนาการร่วมกัน ผู้บริหารการศึกษาไม่ทราบข้อมูลและปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็ก จึงขาดการควบคุม กำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4.2.4.2 แนวทางการแก้ไขปัญหา ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม

“ควรจะมีการส่งครูผู้ดูแลเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อย่างน้อย 1 ครั้ง/คน/ปี”

(นายกเทศมนตรี)

“อยากให้คุณหมอได้มาให้ความรู้แก่ผู้เลี้ยงดูเด็กหรือผู้ปกครองเด็กในวันประชุมผู้ปกครอง ก่อนมีการเปิดเทอม ทุกเทอม”

(กรรมการศูนย์เด็ก สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสีวิเชียร คนที่ 2)

“อยากให้ทุกหน่วยงานให้ความสำคัญสำหรับเด็กปฐมวัยต้องให้ความสนใจให้มากขึ้น ต้องเข้ามาดูแลเด็กด้วยกัน สอดส่องดูแล ให้ลูกหลานเราเป็นคนดีในสังคม เช่น เวลาขอความร่วมมือผู้ปกครอง อยากให้ผู้ปกครองมาประชุม มาร่วมทำกิจกรรมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมากๆ ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับการดูแลบุตรหลานต้องรับฟังและหาวิธีการแก้ไขปัญหาาร่วมกันให้มากขึ้น”

(หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)

“สมัยผมเป็นเด็ก ไม่เหมือนสมัยนี้ ตอนนั้นผมต้องช่วยงานแม่ทุกอย่าง แม่ฝึกให้ผมช่วยเหลือตัวเอง ต้องให้ทำเป็นทุกอย่าง ล้างจาน ซักผ้า ไม่ได้นั่งดูทีวีแบบนี้ จะเห็นได้ว่าครอบครัวหรือผู้ปกครองก็ไม่ได้มีความรู้อะไรมาแต่ก็สามารถเลี้ยงลูกให้เป็นคนดีในสังคมได้ ดังนั้นผมว่าถ้า ผู้ปกครองรู้บทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูและให้ความสนใจเด็กก็คงไม่เหมือนตอนนี จะให้เหตุผลว่าไม่มีเวลาไม่ได้ โรงเรียนเป็นสถานที่อบรมให้การศึกษา ให้ความรู้ก็จริงแต่ ครอบครัวก็เป็นส่วนสำคัญหลักเหมือนกันครับ”

(กรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คนที่ 2)

“ในการจัดทำแผนเกี่ยวกับงบประมาณที่ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กผมอยากให้ หัวหน้าศูนย์แต่ละศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเชิญคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คุณหมอ เข้ามามีส่วนร่วมกันในการจัดทำแผนขาดเหลืออะไรให้ ผอ.กองการศึกษาแจ้งผมโดยตรง ผมยินดีสนับสนุนงบประมาณเพื่ออนาคตของเด็กในชุมชนของเขาให้เป็นเด็กที่มีคุณภาพ”

(นายกเทศมนตรี)

“ในการทำงานเกี่ยวกับเด็กน้อยในพื้นที่เรา จำเป็นต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน มีการประสานการทำงานร่วมกัน ต้องมีเวทีพูดคุยกัน ร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ต้องมีการสื่อสารกันให้มากขึ้น อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง อยากให้คุณหมอเป็นแกนหลักในการให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้ มาตรฐาน นโยบายการดำเนินงานที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกปี”

(ปลัดเทศบาล)

“ในกรณีที่ประเมินพัฒนาการแล้วพบว่าเด็กมีพัฒนาการไม่สมวัย ถ้าหมอส่งเข้าไปรับการกระตุ้นที่ โรงพยาบาลก็อยากให้ผู้ปกครองให้ความสนใจและนำเด็กเข้าไปรับการดูแลและให้ความร่วมมือเพื่ออนาคตที่ดีของบุตรหลานเรานะคะ”

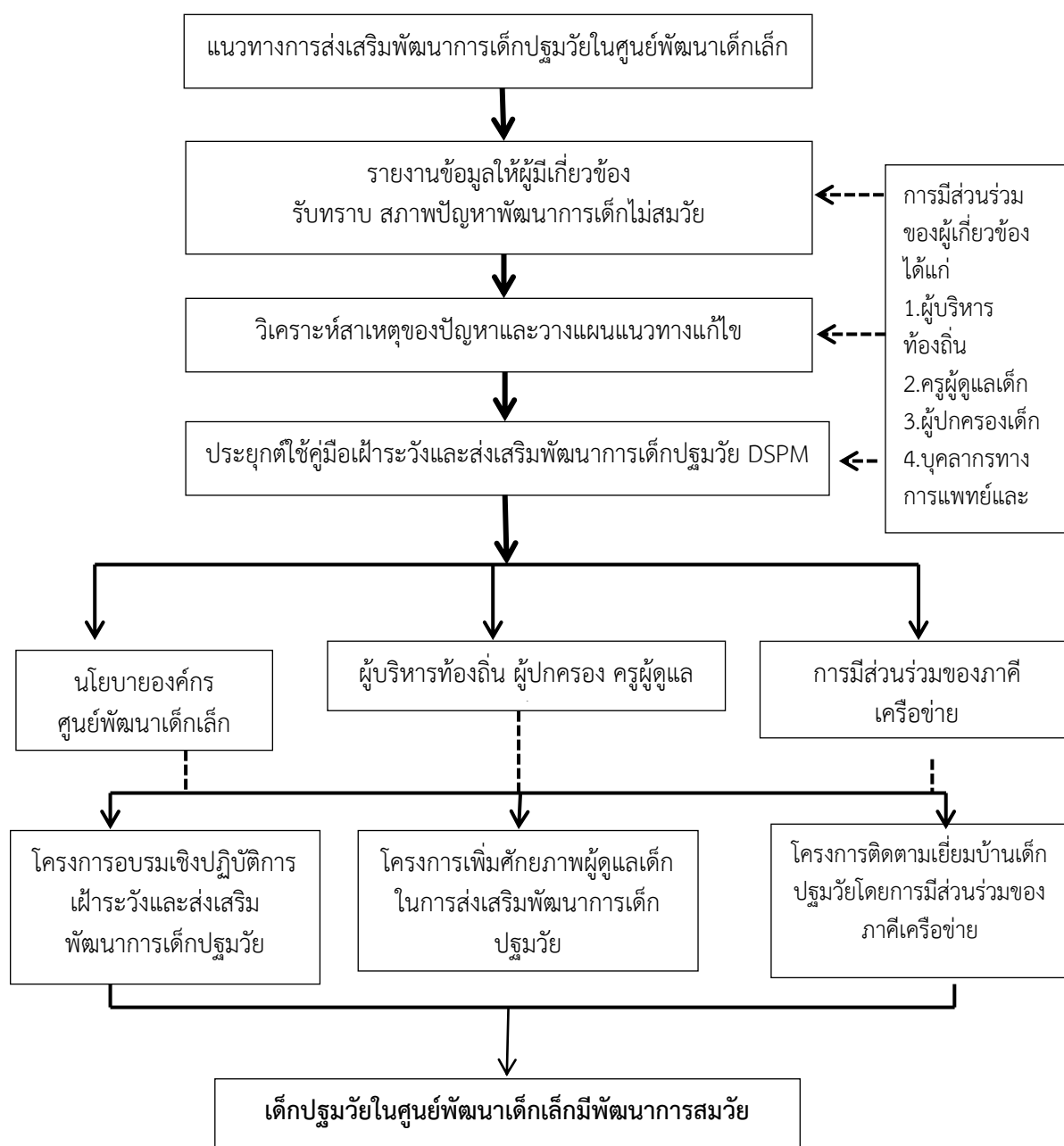
(เจ้าหน้าที่ศูนย์สุขภาพชุมชนคำข้า)

จากการดำเนินงานตามกระบวนการ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสรุปถอดบทเรียนเพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า ปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยไม่สมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เกิดจากผู้เลี้ยงดูเด็กหรือตัวแทนผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การจัดทำแผนประสบการณ์ที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กแต่ละช่วงวัย ขาดการติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน ขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้วิจัยจึงได้นำคู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) มาใช้เป็นแนวทางในการวิจัยในการแก้ไขปัญหาทั้งกล่าว ซึ่งพบว่า การดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ตามความคาดหวังของผู้เข้าร่วมวิจัย และผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตามรูปแบบการวิจัยนี้จะสามารถทำให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยและสามารถต่อยอดจนกลายเป็นแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่ยั่งยืนต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี รายละเอียดดังภาพประกอบ 4.1

ภาพประกอบ 4.1 แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบล
สีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

4.2.5 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

จากการสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียน ในกระบวนการการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี สามารถสรุปปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้ดังนี้

1) มีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาสมวัยตามเกณฑ์ที่กำหนด

2) มีการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วม ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ให้มีความรู้ ความเข้าใจ รับผิดชอบต่อหน้าที่ การให้ความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย การรับรู้สภาพปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา ตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และการบูรณาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ให้มีแนวทางการปฏิบัติงานที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกันในทุกมิติ

3) มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผล การดำเนินงานด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการกระตุ้นการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยมีการคืนข้อมูลแก่ผู้เกี่ยวข้องเป็นระยะ เพื่อให้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้ร่วมวิจัย ในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมสังเกตผลและร่วมสะท้อนผล ตาม แนวคิด P-A-O-R ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้ต่อไป

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.2 สรุปผลการวิจัย

5.3 อภิปรายผล

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.1.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษากระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

5.1.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ เพื่อศึกษา

5.1.2.1 บริบทการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

5.1.2.2 กระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

5.1.2.3 ผลของกระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

5.1.2.4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

5.2 สรุปผลการวิจัย

5.2.1 บริบทในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

5.2.1.1 คุณลักษณะประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ร่วมวิจัยในครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง (ร้อยละ 70.27) มีอายุอยู่ระหว่าง 20-29 และ 40-49 ปี (ร้อยละ 27.03) มีอายุเฉลี่ย 40 ปี อายุสูงสุด 68 ปี และอายุน้อยที่สุด 19 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 81.10) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 29.7) มีอาชีพเกษตรกรกรรม เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 35.1) รายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้เดือนละไม่เกิน 5,000 บาท (ร้อยละ

56.76) บทบาท/หน้าที่ในชุมชน ส่วนใหญ่ เป็นผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย (ร้อยละ 54.05) รองลงมาเป็นผู้นำชุมชนหรือกรรมการหมู่บ้าน (ร้อยละ 24.32)

5.2.1.2 บริบทชุมชน

เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี มีประชากรอาศัยอยู่ทั้งสิ้น 1,198 หลังคาเรือน ชุมชนในเขตพื้นที่เป็นชุมชนชนบทชายแดนตามแนวตะเข็บชายแดนไทย – เขมร ที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ทำไร่ สวนยางพารา และรับจ้างทั่วไป มีประชากรทั้งสิ้น 4,514 คน จำแนกเป็นประชากรเพศชาย 2,228 คน (ร้อยละ 49.36) และเพศหญิง 2,286 คน (ร้อยละ 50.64) ประชากรส่วนใหญ่เป็นวัยทำงาน จำนวนเด็กปฐมวัย อายุแรกเกิด - 5 ปี มีทั้งหมด 388 คน คิดเป็นร้อยละ 8.61 ของประชากรทั้งหมด ในการประเมินพัฒนาการด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ณ วันที่ 30 กันยายน 2559 จำนวน 89 คน มีพัฒนาการสมวัย 42 คน คิดเป็นร้อยละ 47.19 และเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 52.81 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูที่มีอายุมาก จึงเป็นสาเหตุให้เด็กไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสม ผู้เลี้ยงดูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการ เด็กขาดความอบอุ่นในครอบครัว ปัญหาพ่อแม่หย่าร้าง และทำงานต่างจังหวัด เมื่อเด็กอายุถึงเกณฑ์ได้เข้ารับการเลี้ยงดูจากศูนย์พัฒนาเด็กในเขตเทศบาลตำบลสีวิเชียร ในด้านบุคลากรที่ศูนย์สุขภาพชุมชนคำขามมีบุคลากรสาธารณสุข จำนวน 4 คน ประกอบด้วย พยาบาลวิชาชีพ 1 คน นักวิชาการ 1 คน พนักงานจัดเก็บข้อมูล 1 คน และ ผู้ช่วยเหลือคนไข้ 1 คน มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 86 คน อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 6 คน รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียน จำนวน 3 โรงเรียน สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบลสีวิเชียร จำนวน 4 แห่ง สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเฝ้าระวังและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี เกิดจาก ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดู ครูผู้ดูแลเด็ก ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเฝ้าระวังและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับผู้เลี้ยงดูที่ไม่ใช่บิดามารดา ผู้เลี้ยงดูเด็กอายุมาก และมีปัญหาบิดามารดาหย่าร้างกัน มารดาอายุน้อย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ยังไม่ผ่านมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการบูรณาการความร่วมมือ ในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย งบประมาณในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่เพียงพอ และการดำเนินงานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ขาดการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ขาดการกำกับ ติดตามและประเมินผล

5.2.1.3 การศึกษาวิจัย การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อกำหนดแผนปฏิบัติการที่เป็นกุญแจสำคัญ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องผ่านกิจกรรมโครงการ 3 โครงการดังต่อไปนี้ คือ โครงการที่ 1 โครงการอบรมเพิ่มศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร โครงการที่ 2 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และโครงการที่ 3 โครงการติดตามเยี่ยมบ้านเด็กปฐมวัย โดยการประสานความร่วมมือภาคีเครือข่าย

ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ก่อนการพัฒนา ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก ครูผู้ดูแลเด็กและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอยู่ในระดับน้อย (ร้อยละ 70.27) รองลงมา มีระดับความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 16.22) และมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการระดับสูง (ร้อยละ 13.51) หลังการพัฒนา พบว่า ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก ครูผู้ดูแลเด็กและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีความรู้มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอยู่ในระดับน้อย (ร้อยละ 43.24) รองลงมา มีระดับความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 27.03) และมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการระดับสูง (ร้อยละ 29.73)

ผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้วยคู่มือ DSPM ก่อนการพัฒนา พบว่า เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเด็กมีพัฒนาการสมวัยด้านการใช้ภาษาและการเคลื่อนไหวมากที่สุด จำนวน 14 คน (ร้อยละ 70) รองลงมา ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม จำนวน 10 คน (ร้อยละ 50) ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา จำนวน 8 คน (ร้อยละ 40) และพัฒนาการสมวัยด้านการเข้าใจภาษาน้อยที่สุด จำนวน 7 คน (ร้อยละ 35) ตามลำดับ หลังการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้มีการประเมินพัฒนาการตามคู่มือ DSPM ตามช่วงอายุเดิม พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัยด้านการเคลื่อนไหวมากที่สุด 20 คน (ร้อยละ 100) รองลงมา พัฒนาการสมวัยด้านการใช้ภาษาจำนวน 18 คน (ร้อยละ 90) ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคมจำนวน 17 คน (ร้อยละ 85) ด้านการเข้าใจภาษา จำนวน 13 คน (ร้อยละ 65) และพัฒนาการสมวัยด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาน้อยที่สุด จำนวน 12 คน (ร้อยละ 60)

ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดีขึ้น โดยเห็นว่าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมีประโยชน์ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.35 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 รองลงมาส่วนใหญ่เห็นว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในวันสำคัญต่างๆในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.24 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.44

จากผลการศึกษา กระบวนการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทำให้ผู้ปกครอง ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และครูผู้ดูแลเด็ก ได้เห็นความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีการวิเคราะห์สภาพปัญหา หาแนวทางการแก้ปัญหา นำมาวางแผนการแก้ไขปัญหา ร่วมปฏิบัติตามแผน และมีการติดตามประเมินผลร่วมกัน มีการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการของผู้ปกครองและครูผู้ดูแลเด็ก มีการประสานงานระหว่างหน่วยงาน มีการช่วยเหลือ แนะนำในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จนทำให้เกิดแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยขึ้น

5.3 อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบล สี่วิเชียร อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

5.3.1 หลังการพัฒนา ความรู้ของผู้เลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครอง และกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีความรู้อยู่ในระดับสูง มีค่าคะแนนเฉลี่ย 23.97 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จำเป็นต้องให้ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็กและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับความรู้มีความเข้าใจ เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) และหลังการ ประเมินพัฒนาการเด็กพบว่าเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการได้ตามปกติได้ถึงร้อยละ 77.27 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมจิต แซ่ลิ้ม (2556) ที่ได้ ศึกษา ผลของการประยุกต์ใช้ของเล่นพื้นบ้านตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ใน เขตอำเภอมือง จังหวัดยโสธร พบว่า ภายหลังการทดลองผู้เลี้ยงดูเด็กในกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ พฤติกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นมากกว่าการทดลองและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) และพบว่าเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าที่อยู่ในความดูแลของผู้เลี้ยงดู กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการตามปกติได้ถึงร้อยละ 97.5 ในขณะที่เด็กอยู่ในความดูแลของ ผู้เลี้ยงดูกลุ่มเปรียบเทียบมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการตามปกติได้เพียงร้อยละ 7.5

กระบวนการ ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำเป็นต้องให้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกัศูนย์พัฒนาเด็ก ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กหรือตัวแทน ผู้ปกครอง คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้า ระวังและการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ตั้งแต่ การร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมสังเกตผลและร่วมรับผล เพื่อให้เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดของกระทรวง สาธารณสุขซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุตาภรณ์ พยัคเรือง,พรณรัตน์ แสงเพิ่ม (2557) ได้ศึกษา มุมมองของผู้ดูแลเด็กต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า ควรเปิดโอกาสให้ ผู้ดูแลเด็กและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้น บุคลากรทางด้านสุขภาพ ควรมีการประเมินพัฒนาการเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและวางแผนร่วมกับครูและผู้ดูแลเด็กในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแต่ละคนอย่างเหมาะสมกับวัย

ผลจากการวิจัย การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก เทศบาลตำบลสี่วิเชียร อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี มีกระบวนการในการพัฒนา 8 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์สาเหตุ สภาพปัญหาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย 2) มีการ ประสานงานกับพื้นที่ทำการวิจัย คัดเลือกผู้ร่วมวิจัย เตรียมผู้ช่วยวิจัย 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิง ปริมาณและคุณภาพ 4) ประชุมวางแผนและจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) 5) การดำเนินงาน ตามแผนปฏิบัติการ ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพครูผู้ดูแลเด็ก การพัฒนาศักยภาพผู้เลี้ยงดูเด็ก และการติดตามเยี่ยมบ้านโดยภาคีเครือข่าย 6) การติดตามสังเกตและวิเคราะห์ประเมินผลตาม วัตถุประสงค์ 7) จัดเวทีสะท้อนผล ติดตามผลการปฏิบัติ ถอดบทเรียน ซึ่งพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกั การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ได้แก่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้บริหารท้องถิ่น และกรรมการบริหารศูนย์

พัฒนาเด็กเล็ก เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในระดับที่เพิ่มขึ้นและมีความรู้ในระดับที่สูงขึ้น เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีพัฒนาการสมวัยร้อยละ 77.27 8) สรุปปัจจัยแห่งความสำเร็จของการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรัชยา ทองจันทร์ (2550) ที่ได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนโดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัวและชุมชน : กรณีศึกษา ตำบลมโนะ อำเภอสหัสขันธ์-ลก จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การสร้างรูปแบบมี 6 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศการยอมรับของชุมชนและคัดเลือกแกนนำชุมชน 2) การสร้างความตระหนักและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การทำงานร่วมกัน 3) การระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา สำรวจความต้องการและหาแนวทางร่วมกัน 4) การวางแผนการดำเนินงาน 5) การดำเนินงานตามแผนงาน และ 6) สรุป ประเมินผลรูปแบบ ผลจากกระบวนการส่งผลให้ครอบครัวเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีระดับความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในระดับสูง มีการปฏิบัติในระดับดี และเด็กอายุ 1-3 ปี ร้อยละ 92.68 มีพัฒนาการโดยรวมสมวัย เงื่อนไขและปัจจัยสนับสนุนการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนครั้งนี้ คือ ภาวะผู้นำของกลุ่มแกนนำ วิสัยทัศน์ของชุมชน ความสนใจและความร่วมมือของชุมชน และกระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วม เงื่อนไขและปัจจัยอุปสรรค คือ ภาระงานของกลุ่มแกนนำ ความขัดแย้งของกลุ่มแกนนำ การจัดสรรงบประมาณ และสถานการณ์ความไม่สงบ

ในด้านปัจจัยแห่งความสำเร็จ ในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ การทำงานอย่างมีระบบมีเครือข่ายในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มีเป้าหมายอันเดียวกันเพื่อเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัยร้อยละ 85 โดยใช้การมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลเพื่อจะได้ปรับให้มีความเหมาะสมกับบริบทชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชญาดา เนตรกระจำ (2557) ได้ศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) โดยชุมชน พบว่า ชุมชนให้ความหมายการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย คือ 1) ความรัก ความเอาใจใส่ 2) การปกป้องดูแล 3) การพร่ำสอนให้เป็นคนดี 4) การดูแลให้แข็งแรง-มีภูมิคุ้มกัน การจัดการการเลี้ยงดูเด็กมี 2 เรื่อง คือ 1) การจัดระบบ และ 2) การจัดการนำใช้ข้อมูลระบบการเลี้ยงดูเด็ก ด้านปัจจัยเงื่อนไข ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยชุมชน คือ ปัจจัยเงื่อนไขด้านกลุ่มทุนทางสังคม และด้านวัฒนธรรมชุมชน

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.4.1.1 ส่งเสริมให้ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดู ครูผู้ดูแลเด็ก มีศักยภาพพร้อมในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยจากผลการวิจัยพบว่า หลังจากผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดู ครูผู้ดูแลเด็ก ได้รับการเพิ่มศักยภาพแล้วส่งผลให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่มีประสิทธิภาพ

5.4.1.2 จัดทำทะเบียนข้อมูลเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการไม่สมวัยและผังบุคลากรสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นในการให้การเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อไป

5.4.1.3 ควรบันทึกผลการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นฐานข้อมูลที่จะนำมาใช้วิเคราะห์และสรุปผล

5.4.1.4 คณะทำงานควรมีการดำเนินงานและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

5.4.1.5 การมีนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการต่างๆ ไปสู่ความสำเร็จ

5.4.1.6 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชนที่เข้มแข็ง ก่อให้เกิดเป็นพลังในการดำเนินงานหรือขับเคลื่อนกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5.4.1.7 การเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นการสร้างความคุ้นเคยก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี เพื่อความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา

5.4.1.8 ควรมีการส่งเสริมบทบาทคณะทำงานในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในชุมชนให้เป็นแกนนำในการดำเนินการครอบคลุมทุกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ภายในตำบล

5.4.1.9 ควรมีการกำหนดเวลา แผนในการออกติดตามประเมินพัฒนาการเด็กที่ชัดเจน และจำนวนบุคลากรที่ออกประเมินควรตรงต่อเวลา เพื่อให้เด็กได้รับการประเมินตามช่วงอายุจริงและเด็กที่มีพัฒนาการไม่สมวัยได้รับกระตุ้นพัฒนาการที่รวดเร็ว และเหมาะสม

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.4.2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการในการส่งเสริมพัฒนาเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตแต่ละชุมชน ประเพณี ความเป็นอยู่ของแต่ละชุมชน ธรรมชาติของเด็ก มาปรับใช้กับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กภายใต้มาตรฐานเดียวกัน

5.4.2.2 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อหาวิธีการส่งเสริมพัฒนาการที่ยั่งยืน มีความเหมาะสมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2554 ก). *คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด-5 ปี สำหรับผู้ปกครอง*. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2554 ข). *ผลการสำรวจสถานการณ์ระดับสติปัญญาเด็กนักเรียนไทย ปี 2554*. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข; 2554.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2557). *คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยหลักสูตรเร่งรัดประจำโรงพยาบาล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2558). *สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2541 ก). *คู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กระดับ ก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2541 ข). *คู่มือดูแลสุขภาพจิตเด็กวัยเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. (2546). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ไทยเจริญการพิมพ์.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2542). *การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน 3-5 ขวบ*. กรุงเทพฯ: โชติสุขการพิมพ์.
- กิตติพร ปัญญาบุญผล. (2549). *การวิจัยปฏิบัติการ : แนวทางสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: นันทพันธ์ พริ้งดิ่ง.
- ครรชิต จักรสาร. (2555). *การส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาขาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิตรา วสุวานิช และคณะ. (2519). *จิตวิทยาเด็ก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิรัชยา ทองจันทร์. (2550). *รูปแบบการส่งเสริม พัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลมโนะ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- จุไรรัตน์ เปรมวรเวทย์. (2554). *พัฒนาการของมนุษย์*. [ออนไลน์]. ได้จาก: http://hlinzaii.50webs.com/j3_4.htm [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2554].
- ชญาดา เนตรกระจ่าง, ขนิษฐา นันทบุตร และปราณี ชีโรโสภณ. (2557). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) โดยชุมชน*. *วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ*, 37(4), 83-94, ตุลาคม-ธันวาคม.
- เดมศักดิ์ คทวนิช. (2549). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ส. เอเชียเพรส.
- _____. (2551). *จิตวิทยาทั่วไปฉบับปรับปรุง*. กรุงเทพฯ: ส. เอเชียเพรส.
- ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2547). *การเล่นเพื่อการเรียนรู้ในเด็กก่อกอทิศติก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ทัศนียา วังสะจันทานนท์, สุคนธ์ วรรณชนอมร, นิลาภา จิระรัตนวรรณ และนุชนารถ บรรทมพร. (2557). *บทบาทผู้ดูแลเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยในการคัดกรองและการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก*. *วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 6(12), 114-121, กรกฎาคม-ธันวาคม.
- ทศนา แคมมณี. (2536). *หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เทิดศักดิ์ สุขคง. (2551). ความหมายของการเจริญเติบโตและพัฒนาการ. [ออนไลน์]. ได้จาก:
<http://thardsak1.multiply.com/journal/item/5> [สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558].
- ธวัชชัย เต็มใจ. (2555). การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังพฤติกรรมของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่
 ทราบสาเหตุ อำเภอปรางกู จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหา
 บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประดินันท์ อุปรมัย. (2540). เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา หน่วยที่ 4 มนุษย์กับการเรียนรู้.
 พิมพ์ครั้งที่ 15. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ผกาภานต์ น้อยนิยม. (2556). ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กอายุ 4-5 ปีที่ได้รับการ
 จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยดิน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรทิพย์ เอี่ยมประเสริฐ, พวงรัตน์ เกสรแพทย์ และราชันย์ บุญธิมา. (2556). สมรรถนะในการจัด
 ประสบการณ์เรียนรู้ของครูปฐมวัย. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 10(9), 1-10, กรกฎาคม
 – ธันวาคม.
- พัชรี เจตนเจริญรักษ์. (2545). การเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย. เอกสาร
 ประกอบการสอนรายวิชา 1072307. ลพบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- พณิตา ทองมี. (2555). ผลการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัยโดยการเล่านิทานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
 ทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภาณุวัฒน์ ศรีแสง. (2558). การเปรียบเทียบผลของการใช้โปรแกรมการเล่นพื้นบ้านกับโปรแกรมการ
 สอนปกติที่มีต่อพัฒนาการทักษะทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับ
 เรียนได้. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม..
- เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ, นราพร เล็กสุขุม และภักดี ปวีวรรณ. (2550). ธรรมชาติของผู้เรียน.
 กรุงเทพฯ: วิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2537). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในเอกสารประกอบการพัฒนา
 เชิงปฏิบัติการเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน.
 ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2550). การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 สวนดุสิต.
- โรงพยาบาลราชานุกุล กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2543). คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็ก.
 พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- วรานุษ กาญจนเวนิช, ทศนียา วังสะจันทานนท์, สมสิริ รุ่งอมรรัตน์ และอ้อมจิตร ว่องวาณิช. (2557).
 พัฒนาการเด็กและคุณลักษณะของผู้ดูแลเด็กที่สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต. วารสารไทย
 เภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ, 9(1), 9-18, มกราคม-มีนาคม.
- วิชัย เอกพลากร. (2554). รายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 4 พ.ศ.
 2551-2552. นนทบุรี: สำนักวิจัยระบบสาธารณสุข.

- วีระยา อรรถวงษ์. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. (2559). อิทธิพลเชิงหน้าที่ของการศึกษาก่อนวัยเรียนต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กอายุ 3-4 ปี. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 27(1), 133-143, มกราคม-เมษายน.
- ศุภวัตร ปลายน้อย และเนาวรัตน์ ปลายน้อย. (2552). การติดตามประเมินผลและการสังเคราะห์ความรู้: บทเรียนการพัฒนานักจัดการความรู้ท้องถิ่นในโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) ภาคกลาง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สกวรัตน์ เทพรักษ์ และคณะ. (2557). การศึกษาปัจจัยด้านการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในเขตสาธารณสุข เขต 4 และ 5. ราชบุรี: กลุ่มพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: ทีเอสอินเตอร์พรีน.
- สถาบันราชานุกูล กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2551). กิน กอด เล่น เล่า (2ก 2ล) กับลูก 3-5 ปี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก.
- _____. (2556). คู่มือการจัดกิจกรรมสำหรับพ่อแม่เด็กอายุ 0-5 ปี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. (2556). คุณภาพชีวิตเด็ก พ.ศ. 2556. นครปฐม: โรงพิมพ์แอ๊ปเปิ้ล ฟรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- สมจิต แซ่ลิ้ม. (2556). ผลของการประยุกต์ใช้ของเล่นพื้นบ้านตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมนึก ปฏิปทานนท์. (2551). ผลของการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2559). พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. [ออนไลน์].
ได้จาก: <http://www.ecpat-thailand.org/th>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559].
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2537). แนวการจัดประสบการณ์ระดับชั้นอนุบาล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารับรู้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี. (2559). รายงานการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก. อุบลราชธานี: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี.

- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2557). *คู่มือสนับสนุนส่งเสริมศูนย์ดูแลเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2555-2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น. (2553). *มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- _____. (2557). *มาตรฐานการศึกษา (ขั้นพัฒนา) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแบบกรอกผลการประเมินมาตรฐานการศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2556). *คู่มือมาตรฐานศูนย์เด็กเล็ก*. นนทบุรี: สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย.
- _____. (2557 ก). *คู่มือปฏิบัติการคลินิกสุขภาพเด็กดี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย.
- _____. (2557 ข). *คู่มือมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กคุณภาพ*. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2557 ค). *คู่มือมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2550). *การศึกษาปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุขุม เฉลยทรัพย์ และสิริพรรณ ตันติรัตน์ไพศาล. (2550). *ทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุชา จันทรเฒ. (2544). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สุตาภรณ์ พยัคฆะเรือง และพรรณรัตน์ แสงเพิ่ม. (2557). มุมมองของผู้ดูแลต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก. *วารสารพยาบาลศาสตร์*, 32(2), 62-70.
- สมัทนา กลางคาร และวรพจน์ พรหมสัตยพรต. (2553). *หลักการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*. มหาสารคาม: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2548). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2551). *การประเมินความต้องการจำเป็นในประมวลสาระชุดวิชาการ ประเมินและ การจัดการโรงการประเมิน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสาวนีย์ ผุยม่วง. (2557). *สภาพ ปัญหา แนวทางพัฒนาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Best, J.W. (1997). *Research in Education*. 3rd ed. Engle Wood Clift, NJ: Pentice Hall.
- Bruner, L.S. (1969). *The Process of Education*. Massachusetts: Hayward University Press Cambridge.
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. 5th ed. New York: Harper Collins Publisher, Inc.

- Daniel, W.W. (1995). *Biostatistic ; A Foundation for Analysis in the Health Sciences*. 6th ed. Singapore: John Wiley & Sons.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw – Hill Book Company.
- Grundy, S. (1982). *Three Modes of Action Research*. Geelong: Deakin University Press.
- Hilgard, E.R. and Bower, H. (1981). *Theories of Learning*. 5th ed. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice - Hall.
- Hurlock, E.B. (1968). The Adolescent Reforms. *Adolescence*, 3, 273-306.
- Kemmis, S. and McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner*. Geelong: Deakin University Press.
- Johnsan, C.S. and Kromann–Kelly, I. (1995). Using Action Research to Assess Instruction. *Reading Horizons*, 35(3), 199 – 208.
- Lewin, K. (1964). *Filed Theory in Social Science*. New York: Harper and Brothers.
- Paiget, J. (2005). *Biology and Knowledge*. Chicago: University of Chicago Press.
- . (1960). *The Child's Conception of the World*. Joan and Andrew Tomlinson, Fran, Paterson, N.J.: Little Field, Adams.
- Zuber-Skerritt, O. (1991). *Action Research for Change and Development*. Aldershot, UK: Gower.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

อาจารย์ ดร.อรุณ บุญสร้าง	วุฒิการศึกษาสูงสุด สาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต ตำแหน่ง เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงาน สถานที่ ทำงาน กลุ่มงานสนับสนุนบริการสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร.วิจิต พุ่มจันทร์	วุฒิการศึกษาสูงสุด สาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สถานที่ทำงาน หัวหน้ากลุ่มงานสาธารณสุขมูลฐานและ ระบบสุขภาพประชาชน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร.เสฐียรพงษ์ ศิวินา	วุฒิการศึกษาสูงสุด ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สถานที่ทำงาน หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาระบบปฐมภูมิ โรงพยาบาลเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
อาจารย์ พรนภัส ประเสริฐไทยเจริญ	วุฒิการศึกษาสูงสุด พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ สถานที่ทำงาน หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี
อาจารย์ กิตติลักษณ์ ตั้งตรงศักดา	วุฒิการศึกษาสูงสุด พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช) ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ สถานที่ทำงาน กลุ่มงานสุขภาพจิตและจิตเวช โรงพยาบาลน้ำยืน อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ที่ ศธ๐๕๓๐.๑๘(๑.๕.๖)/ ๖ ๕๐

คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง
อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม ๔๔๑๕๐

๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ใช้วิชาชีพตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้วิจัย

เรียน ดร.อรุณ บุญสร้าง

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. คำโครงการวิทยานิพนธ์	จำนวน ๑ เล่ม
	๒. แบบสัมภาษณ์งานวิจัย	จำนวน ๑ ชุด
	๓. แบบรับรองการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการเก็บข้อมูล	จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาววิจิตร จันตาบุตร นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา อยู่สุข และดร.วิโรจน์ เขมรัมย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ เพื่อที่นิตจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไปพิจารณา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรุวรรณ เทรินโบล)
รองคณบดีฝ่ายบริหารการศึกษา ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์

ฝ่ายวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๕-๔๓๕๓ ต่อ ๔๕๐๒

ที่ ศธ๐๕๓๐.๑๘(๑.๕.๓)/ ว ๕๐

คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง
อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๑๕๐

๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้อยู่เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้วิจัย

เรียน ดร.วิจิต พุ่มจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. คำโครงการวิทยานิพนธ์	จำนวน ๑ เล่ม
	๒. แบบสัมภาษณ์งานวิจัย	จำนวน ๑ ชุด
	๓. แบบรับรองการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการเก็บข้อมูล	จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาววิจิตร จันตาบุตร นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา อยู่สุข และดร.วิโรจน์ เขมรัมย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เครื่องมือที่ใช้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ เพื่อที่นิตจะได้ดำเนินการใน ขั้นตอนต่อไปพิจารณา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรุวรรณ เทรินโบล)
รองคณบดีฝ่ายบริหารการศึกษา ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์

ฝ่ายวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๕-๔๓๕๓ ต่อ ๔๕๐๒

ที่ ศธ๐๕๓๐.๑๘(๑.๕๓)/ ๖๕๐

คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง
อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม ๔๔๑๕๐

๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้วิจัย

เรียน ดร.เสฐียรพงษ์ ศิวินา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. คำโครงการวิทยานิพนธ์

จำนวน ๑ เล่ม

๒. แบบสัมภาษณ์งานวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

๓. แบบรับรองการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการเก็บข้อมูล

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาววิจิตร จันตาบุตร นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา อยู่สุข และดร.วิโรจน์ เชมรัมย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เครื่องมือที่ใช้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ เพื่อที่นิสิตจะได้ดำเนินการใน ขั้นตอนต่อไปพิจารณา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรุวรรณ เทรินโบล)
รองคณบดีฝ่ายบริหารการศึกษา ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์

ฝ่ายวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๕-๔๓๕๓ ต่อ ๔๕๐๒

ที่ ศธ๐๕๓๐.๑๘(๑.๕.๖)/ ๖๕๐

คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง
อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม ๔๔๑๕๐

๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ใช้เครื่องมือที่ใช่วิจัย

เรียน อาจารย์พรนภัส ประเสริฐไทยเจริญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. คำโครงการวิทยานิพนธ์	จำนวน ๑ เล่ม
	๒. แบบสัมภาษณ์งานวิจัย	จำนวน ๑ ชุด
	๓. แบบรับรองการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการเก็บข้อมูล	จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาววิจิตร จันตานุตร นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา อยู่สุข และดร.วิโรจน์ เชมรัมย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เครื่องมือที่ใช่วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ เพื่อที่นิตจะได้ดำเนินการใน ขั้นตอนต่อไปพิจารณา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรุธรรม เทรินโบล)

รองคณบดีฝ่ายบริหารการศึกษา ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์

ฝ่ายวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๕-๔๓๕๓ ต่อ ๔๕๐๒

ที่ ศธ๐๕๓๐.๑๘(๑.๕.๗)/ ๒๕๖๐

คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง
อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๑๕๐

๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ใช้ยานยนต์ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้วิจัย

เรียน อาจารย์กิตติลักษณ์ ตั้งตรงศักดิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. คำขอวิทยานิพนธ์	จำนวน ๑ เล่ม
	๒. แบบสัมภาษณ์งานวิจัย	จำนวน ๑ ชุด
	๓. แบบรับรองการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการเก็บข้อมูล	จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาววิจิตร จันดาบุตร นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา อยู่สุข และดร.วิโรจน์ เขมรัมย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เครื่องมือที่ใช้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ เพื่อที่นิตจะได้ดำเนินการใน ขั้นตอนต่อไปพิจารณา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรุธรรม เทรินโบล)
รองคณบดีฝ่ายบริหารการศึกษา ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์

ฝ่ายวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๕-๔๓๕๓ ต่อ ๔๕๐๒

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบริบทของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

2. แบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วยเนื้อหาคำถามวิจัยเพื่อจัดเก็บข้อมูลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

2.1 ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.1.1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม

2.1.2 ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

2.1.3 บริบทชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

2.2 ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

2.3 ตอนที่ 3 ผลการดำเนินการที่ผ่านมาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

2.4 ตอนที่ 4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

3. ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ คำตอบของท่านจะถือเป็นความลับ ไม่มีผลกระทบต่ตัวท่านแต่อย่างใด จึงขอให้ท่านตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริง เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดีในการตอบแบบสัมภาษณ์ ขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

นางสาววิจิตร จันดาบุตร

นิสิตปริญญาโท สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการจัดการระบบสุขภาพ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2560

ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

1. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง
2. ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี
3. สถานภาพสมรสของท่าน
() 1. โสด () 2. คู่ () 3. หม้าย/หย่า/แยก
4. ระดับการศึกษาของท่าน
() 1. ประถมศึกษา () 2. มัธยมศึกษา () 3. อนุปริญญา
() 4. ปริญญาตรี () 5. ปริญญาโท () 6. สูงกว่าปริญญาโท
5. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพ
() 1. เกษตรกรรม () 2. รับจ้างทั่วไป () 3. ค้าขาย
() 4. ข้าราชการ () 5. ไม่ได้ทำงาน () 6. อื่น ๆ ระบุ.....
6. ปัจจุบันท่านมีรายได้
() 1. น้อยกว่า 5,000 บาท/เดือน () 2. 5,001 - 10,000 บาท/เดือน
() 3. 10,001 - 15,000 บาท/เดือน () 4. 15,001 - 20,000 บาท/เดือน
() 5. มากกว่า 20,001 บาท/เดือน
7. ปัจจุบันท่านมีบทบาทหน้าที่อะไรในชุมชน
() 1. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
() 2. ผู้นำชุมชน/กรรมการหมู่บ้าน
() 3. สมาชิกสภาเทศบาลตำบล (สท.)
() 4. ผู้บริหารท้องถิ่น
() 5. ครูผู้ดูแลเด็ก
() 6. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้และเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่กำหนดโดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

ใช่ หมายถึง ท่านเห็นว่าข้อความถูกต้อง

ไม่ใช่ หมายถึง ท่านเห็นว่าข้อความไม่ถูกต้อง

ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก	ใช่	ไม่ใช่
พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว (GM)		
1. ท่านคิดว่าอาหารที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยที่กำลังเจริญเติบโตต้องครบ 5 หมู่ เช่น เนื้อ นม ไข่ ฯลฯ		
2. ท่านคิดว่าการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัย โดยการเก็บของให้เป็นระเบียบไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว		
3. ท่านคิดว่าการที่ผู้ปกครองให้เด็กวิ่งเล่น เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวได้ดี		
4. ท่านคิดว่าการที่เด็กเล่นกระโดด เล่นวิ่งไล่จับกันแสดงว่าเด็กชนมากไม่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการ		
5. ท่านคิดว่าจำเป็นต้องอุ้มเด็กเวลาเด็กเดินช้าหรือไปในที่สาธารณะที่มีคนเยอะๆ		
6. ท่านคิดว่าการที่เด็กเล่นเตะฟุตบอลช่วยให้เด็กมีการเคลื่อนไหวที่ดี		
7. ท่านคิดว่าการที่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลได้มีเวลาเล่นและมีการทำกิจกรรมนอกบ้านกับเด็กเป็นการส่งเสริมพัฒนาการ		
พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา (FM)		
8. ท่านคิดว่าการเล่นของเล่นเพียงอย่างเดียวจะประหยัด และช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาของลูกดีกว่าเล่นของเล่นหลายอย่าง		
9. ท่านคิดว่า การให้เด็กได้ขีดเขียนระบายสี วาดรูป การเล่นประกอบชิ้นส่วนรูปภาพ การใช้กรรไกร ตัดกระดาษ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา		
10. ท่านคิดว่า ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ควรป้อนอาหารให้เด็ก เพราะเด็ก ยังกินหกละเอะอยู่		
11. ท่านคิดว่าเด็กที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ไม่มีผลเสียอะไรต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา		
12. ท่านทราบว่าภาวะเจริญเติบโตของสมองเด็ก อายุช่วง แรกเกิดถึง 5 ปี มีขนาดร้อยละ 90-95		
13. ท่านคิดว่าของเล่นที่มีราคาแพงจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาได้ดีกว่าราคาถูก		
14. ท่านคิดว่าการที่เด็กปฐมวัยสามารถติดกระดุมเสื้อได้ด้วยตนเองเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา		

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ต่อ)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้และเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่กำหนดโดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

ใช่ หมายถึง ท่านเห็นว่าข้อความถูกต้อง

ไม่ใช่ หมายถึง ท่านเห็นว่าข้อความไม่ถูกต้อง

ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก	ใช่	ไม่ใช่
พัฒนาการด้านการเข้าใจภาษา (RL)		
15. ท่านคิดว่าการที่ให้เด็กปฐมวัยหยิบของให้ 2 ชนิดมาให้ได้ถูกต้อง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาเด็ก		
16. ท่านคิดว่า ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล จำเป็นต้องอ่านนิทานให้เด็กฟังทุกวัน		
17. ท่านคิดว่าการอ่านนิทานให้เด็กฟัง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาน้อยกว่าการให้ดูโทรทัศน์ หรือการฟังจากโทรศัพท์มือถือ		
18. ท่านคิดว่าการที่ให้เด็กหยิบวัตถุที่มีขนาดใหญ่และขนาดเล็กได้ถูกต้อง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาเด็กวัยนี้หรือไม่		
19. ท่านคิดว่าการที่เด็กสามารถระบุสีได้ถูกต้องไม่เกี่ยวกับการเข้าใจภาษา		
20. ท่านคิดว่าเด็กปฐมวัยสามารถบอกความต้องการได้เนื่องจากเข้าใจภาษา		
21. ท่านคิดว่าเด็กสามารถบอกได้ว่าตอนไหนกลางวัน ตอนไหนกลางคืนเป็นการเข้าใจภาษา		
พัฒนาการด้านการใช้ภาษา (EL)		
22. ท่านคิดว่า เด็กปฐมวัยสามารถเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อ 10 นาที ที่ผ่านมาให้ผู้ปกครองฟังได้เข้าใจเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้ภาษาหรือไม่		
23. ท่านคิดว่า ถ้าหากพ่อแม่ ผู้ปกครอง พูดน้อย ไม่ค่อยพูด เด็กจะใช้ภาษาได้ไม่ดีเท่าเด็กคนอื่น		
24. ท่านคิดว่า การพูดเก่ง โตขึ้นเด็กสามารถพูดได้เก่งเอง ไม่จำเป็นต้องฝึกพูด		
25. ท่านคิดว่าถ้าเด็กตั้งคำถามกับท่านว่า ใคร อะไร ที่ไหน ทำไม แล้วท่านตอบคำถามทุกครั้ง อย่างไม่แสดงอาการรำคาญหรือไม่พอใจเพราะท่านคิดว่าเป็นการส่งเสริมการใช้ภาษา		
26. ท่านคิดว่าเด็กปฐมวัย พูดได้เป็นคำ ๆ สื่อความหมาย ไม่ชัดเจน เกิดจากกรรมพันธุ์		
27. ท่านคิดว่า การที่เด็กสามารถบอกได้ว่าถ้าไม่สบายต้องไปหาหมอเป็นเพราะเด็กเข้าใจภาษา เข้าใจคำว่าหมอ คือใคร		
28. ท่านคิดว่าเมื่อพบว่าเด็กพูดช้า ท่านจะพาเด็กไปพบเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทันทีเพื่อหาสาเหตุของการพูดช้าทันที		

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ต่อ)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้และเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่กำหนดโดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

ใช่ หมายถึง ท่านเห็นว่าข้อความถูกต้อง

ไม่ใช่ หมายถึง ท่านเห็นว่าข้อความไม่ถูกต้อง

ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก	ใช่	ไม่ใช่
พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม (PS)		
29. ท่านคิดว่าการพาเด็กไปเล่นกับคนอื่น ก็เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม		
30. ท่านคิดว่า เด็กวัยนี้ชอบเล่นกับเพื่อนแต่มีกฎเกณฑ์ในการเล่นและทะเลาะกัน ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจึงไม่ให้เด็กไปเล่นกับเพื่อนคนอื่น		
31. ท่านคิดว่า การเล่นขายของ การวิ่งไล่จับ กับเด็กวัยเดียวกันเป็นการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม		
32. ท่านคิดว่า บรรยากาศครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม		
33. ท่านคิดว่าเด็กปฐมวัยไม่จำเป็นต้องฝึกการช่วยเหลือตัวเองมากนัก โตขึ้นเด็กก็สามารถทำได้		
34. ท่านคิดว่า เด็กปฐมวัยจะเป็นคนเก่งและคนดี ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องดูแลสุขภาพ และส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสมตามวัย		
35. ท่านคิดว่าการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องฝึกฝน		

ส่วนที่ 3 บริบทชุมชนต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

บริบทชุมชนต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านคิดว่าในอดีตที่ผ่านมาชุมชนมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย					
2. ท่านคิดว่าการเลี้ยงเด็กปฐมวัยในปัจจุบันมีความแตกต่างจากอดีต จนส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย					
3. ท่านคิดว่าปัจจุบันผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในชุมชนส่วนใหญ่					
3.1 บิดา มารดา					
3.2 ญาติ ปู่ย่า ตายาย					
4. ท่านคิดว่าท่านสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย					
5. ท่านคิดว่าบุคคลในครอบครัวมีหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย					
6. ท่านเคยได้รับความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ปฐมวัย เช่น การฝึกอบรม การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือ เจ้าหน้าที่อื่นๆ เป็นต้น					
7. ท่านคิดว่าชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก					
8. ท่านคิดว่าศูนย์พัฒนาเด็ก ควรจะส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในด้าน					
8.1 พัฒนาการด้านร่างกาย					
8.2 พัฒนาการด้านอารมณ์					
8.3 พัฒนาการด้านจิตใจ					
8.4 พัฒนาการด้านสังคม					
8.5 พัฒนาการด้านสติปัญญา					
9. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณภาพ และคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย					
10. ท่านคิดว่าสิ่งแวดล้อมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความเหมาะสมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก					

ส่วนที่ 3 บริบทชุมชนต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ต่อ)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

บริบทชุมชนต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
11. ท่านคิดว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถจัดแผน ประสบการณ์ในการส่งเสริมพัฒนาการเหมาะสม					
12. ท่านคิดว่าพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นเรื่องสำคัญและ จะต้องได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง					
13. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแจ้งผลการประเมินพัฒนาการเด็ก ปฐมวัย ให้ชุมชน ครอบครัว ทราบ					
14. ท่านคิดว่าบุคคลในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย					
15. ท่านคิดว่าเมื่อมีปัญหา/อุปสรรคในการเลี้ยงดูเด็ก ปฐมวัยท่านปรึกษา แพทย์/พยาบาล/เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข					

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลลี วิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านได้มีส่วนร่วมในการสำรวจปัญหาและวิเคราะห์ ปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก					
2. ท่านได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นประเด็น ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก					
3. ท่านได้มีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนพัฒนาศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก					
4. ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมกับศูนย์พัฒนาเด็ก ในการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก					

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบล
สิริเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5. ท่านได้มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาในการจัดทำ แผนการจัดประสบการณ์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก					
6. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เปิดโอกาสให้ชุมชน ครอบครัว เข้า มามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนประสบการณ์ให้กับเด็ก ปฐมวัย					
7. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการรายงานเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ปฐมวัยให้ท่านทราบเพื่อให้ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริม พัฒนาการเด็ก					
8. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการ เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยการมีส่วนร่วมของภาคี เครือข่าย					
9. ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของทาง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดขึ้น เช่น วันสำคัญต่างๆ					
10. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีประโยชน์					

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินการที่ผ่านมา ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนา

เด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ผลการดำเนินการที่ผ่านมาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้มีการเฝ้าระวังการเจริญเติบโต จัดทำรายงานแจ้งผลภาวะการเจริญเติบโต พฤติกรรมการบริโภค อาหารแก่ผู้ปกครอง					
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการจัดอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และมีประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก					
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาพัฒนาการเด็ก					
4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทาง อารมณ์ และจัดทำแผนสอนได้สอดคล้องกับเด็กปฐมวัย					
5. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในและ ภายนอกที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการ					
6. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีสื่อในการส่งเสริมพัฒนาการเพียงพอและ เหมาะสม					
7. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดบอร์ดความรู้ ข้อมูลสุขภาพเด็ก มีการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง					
8. ศูนย์พัฒนาเด็กมีการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่าง สม่ำเสมอ					
9. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการประสานความร่วมมือเครือข่ายใน การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย					
10. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการส่งต่อเด็กที่พัฒนาการไม่สมวัยเข้า รับการประเมินและแก้ไขพัฒนาการ ณ สถานบริการสาธารณสุข					

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนา
เด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีนโยบายการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก					
2. ผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก					
3. ผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้มีการบรรจุแผนการดำเนินงานการส่งเสริมพัฒนาการ ในเทศบาลฯ					
4. ผู้บริหารท้องถิ่นได้สนับสนุนให้ครูผู้ดูแลเด็กเข้ารับการอบรมในการใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ก่อนการดำเนินงาน					
5. เจ้าหน้าที่ บุคลากร ผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของเทศบาลตำบลสีวิเชียร มีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เหมาะสม					
6. ผู้บริหารท้องถิ่น ให้ความสำคัญในการดำเนินงานการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก					
7. ท่านคิดว่าการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กมีประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก					

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ง
ใบรับรองอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ใบรับรองการอนุมัติ

เลขที่การรับรอง : PH 037 / 2560

โครงการวิจัย : การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

วิจัย : นางสาววิจิตร จันดาบุตร

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สถานที่ทำการวิจัย : จังหวัดอุบลราชธานี

วันที่รับรอง : 5 กันยายน 2560

วันหมดอายุ : 4 กันยายน 2561

ข้อเสนอการวิจัยนี้ ได้รับการพิจารณาและให้ความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรม
การวิจัยในมนุษย์ สาขาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามแล้ว และอนุมัติในด้านจริยธรรมใ
าเนินการศึกษาวิจัยเรื่องข้างต้นได้ บนพื้นฐานของโครงร่างงานวิจัยที่คณะกรรมการฯ ได้รับและพิจารณา
ากมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในโครงการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องยื่นขอรับการพิจารณาใหม่

(รองศาสตราจารย์สงครามชัย ลิทองดี)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ภาคผนวก จ
แผนปฏิบัติการวิจัย

แผนปฏิบัติการวิจัย (Action Plan)

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1. การวางแผน (Planning)

กิจกรรม/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/สถานที่/งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ	วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัดและวิธีการประเมินผล
กิจกรรมที่ 1. ศึกษาบริบทชุมชน วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน 2. เพื่อศึกษา สภาพ ปัญหาและอุปสรรค การดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1. ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐาน คุณลักษณะทางประชากร 2. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร วารสาร และบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3. ศึกษาผลการดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ระยะเวลา เดือน ธันวาคม 2559 สถานที่ เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี, ศูนย์สุขภาพชุมชนคำชะ เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	ผู้วิจัยและทีมงานวิจัย	- แบบสอบถาม(ใช้ในการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น) - การสัมภาษณ์ - การสังเกต - ข้อมูลทุติยภูมิในพื้นที่	1. คอมพิวเตอร์ Note Book 2. กล้องถ่ายรูป 3. เครื่องบันทึกเสียง 4. สมุดจดบันทึกและปากกา	1. ทราบบริบทพื้นที่เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินการวิจัย 2. ทราบสภาพปัญหาและอุปสรรค การดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	1. มีข้อมูลบริบทของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐาน คุณลักษณะทางประชากร 2. มีสรุปข้อมูลปัญหาและอุปสรรค การดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
กิจกรรมที่ 2 วิเคราะห์สภาพปัญหาปัจจุบันและปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วัตถุประสงค์ 1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา การดำเนินการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2. เพื่อสรุปประเด็นปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1. วิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรค การดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2. สรุปประเด็นปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียรอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลฯ	ระยะเวลา เดือน ธันวาคม 2559 สถานที่ เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี, ศูนย์สุขภาพชุมชนคำชะ เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	ผู้วิจัยและทีมงานวิจัย	- สทนากลุ่ม	1. คอมพิวเตอร์ Note Book 2. กล้องถ่ายรูป 3. เครื่องบันทึกเสียง 4. สมุดจดบันทึกและปากกา	ทราบประเด็นปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1. บันทึกรายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2. บันทึกสิ่งที่ได้จากการสนทนากลุ่ม คือ สรุปประเด็นปัญหาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

แผนปฏิบัติการวิจัย (Action Plan)

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1. การวางแผน (Planning)

กิจกรรม/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/สถานที่/ งบประมาณ.	ผู้รับผิดชอบ	วิธีเก็บรวบรวม ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ใน การเก็บข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัดและวิธีการประเมินผล
กิจกรรมที่ 3. จัดทำเครื่องมือในการวิจัย วัตถุประสงค์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย เป้าหมาย มีเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย	1. ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมและสร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิดการวิจัย 2. การทดสอบเครื่องมือ	ระยะเวลา เดือน มกราคม 2560 สถานที่ เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี, ศูนย์สุขภาพชุมชนคำชะ เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	ผู้วิจัยและทีมงานวิจัย	- ค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง - ทบทวนวรรณกรรม	คอมพิวเตอร์ Note Book	ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพในงานวิจัย	มีเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1. แบบสอบถาม 2. แบบสัมภาษณ์ 3. แบบสังเกต(ใช้ในการสังเกตการมีส่วนร่วม)
กิจกรรมที่ 4 ประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการ วัตถุประสงค์ 1. เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการวิจัย 2. เพื่อชี้แจงให้คณะกรรมการวิจัยเข้าใจวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินการวิจัย เป้าหมาย มีคณะกรรมการวิจัย	1. ประธานผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2. แต่งตั้งคณะกรรมการวิจัย 3. ประชุมคณะกรรมการวิจัยเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินการวิจัย	ระยะเวลา เดือน มกราคม 2560 สถานที่ เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี งบประมาณ ค่าอาหารว่าง 1500 บาท	ผู้วิจัยและทีมงานวิจัย	- การซักถาม - การสังเกต - บันทึกการประชุม	1. คอมพิวเตอร์ Note Book 2. กล้องถ่ายรูป 3. แบบบันทึก วาระการประชุม 4.แบบลงทะเบียน ผู้เข้าร่วมประชุม 5. คำสั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการ	1. มีคณะกรรมการที่เป็นรูปธรรม 2. คณะทำงานวิจัยทราบวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานวิจัย	1. จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 2. มีคณะกรรมการวิจัยที่ได้รับการแต่งตั้ง 3. การสังเกต

แผนปฏิบัติการวิจัย (Action Plan)

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

1. การวางแผน (Planning)

กิจกรรม/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/สถานที่/ งบประมาณ.	ผู้รับผิดชอบ	วิธีเก็บรวบรวม ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ใน การเก็บข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัดและวิธีการประเมินผล
กิจกรรมที่ 5 การวางแผนการดำเนินงานการพัฒนา แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล ตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ภาคีเครือข่าย มีส่วนร่วมในการวางแผน การพัฒนา แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสี วิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี เป้าหมาย ได้แผนการ การพัฒนาแนวทาง ทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด	1. เตรียมประสานงานกับผู้ที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง 2. จัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ภาคี เครือข่ายได้เสนอความคิดเห็น ในการพัฒนาแนวทางการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบล สีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด	ระยะเวลา เดือน มกราคม 2560 (1 วัน) สถานที่ เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี งบประมาณ - ค่าอาหารว่าง 1500 บาท - ค่าวัสดุอุปกรณ์ 1000 บาท	1. ผู้วิจัยและ ทีมงานวิจัย 2. ผู้ร่วมวิจัย	1. การสังเกต 2. บันทึกภาพ กิจกรรม	1. คอมพิวเตอร์ 2. Note Book 3. กล้องถ่ายรูป 4. สมุดจดบันทึก 5. แบบลงทะเบียน ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 6. เครื่อง บันทึกเสียง 7. แบบบันทึกการ สังเกตแบบมีส่วนร่วม	มีแผนการดำเนินงานการ พัฒนาแนวทางการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี	1. มีแผนการดำเนินงานการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็ก 2. จำนวนผู้ลงทะเบียน ร่วม กิจกรรม

แผนปฏิบัติการวิจัย (Action Plan)

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

2. ระยะปฏิบัติการวิจัย (Action)

กิจกรรม/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/สถานที่/ งบประมาณ.	ผู้รับผิดชอบ	วิธีเก็บรวบรวม ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ใน การเก็บข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัดและวิธีการประเมินผล
กิจกรรมที่ 6 การดำเนินงานตามแผนการพัฒนา แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสี วิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ภาควิชา มีส่วนร่วมในดำเนินงาน การพัฒนา แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสี วิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี เป้าหมาย ได้แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการ เด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ สอดคล้องกับบริบทชุมชน	1. ประสานงานกับผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมการ ดำเนินงาน 2. ดำเนินการตามแผน การ พัฒนาแนวทางการส่งเสริม พัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์ พัฒนาเด็ก เทศบาลตำบลสี วิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี โดยใช้ กระบวนการวิจัยเชิง ปฏิบัติการ	<u>ระยะเวลา</u> เดือน กุมภาพันธ์ 2560 <u>สถานที่</u> เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี <u>งบประมาณ</u> - ค่าอาหารว่าง 1500 บาท - ค่าวัสดุอุปกรณ์ 5000 บาท	1. ผู้วิจัยและ ทีมงานวิจัย 2. ผู้ร่วมวิจัย	1. แบบการสังเกต 2. บันทึกภาพ 3. แบบบันทึกการ ทำกิจกรรม 4. ใช้แบบการ สัมภาษณ์	1. คอมพิวเตอร์ 2. Note Book 3. กล้องถ่ายรูป 4. สมุดจดบันทึก 5. เครื่อง บันทึกเสียง	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีแนว ทางการส่งเสริม พัฒนาการเด็กปฐมวัยใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี ผ่านเกณฑ์ มาตรฐานศูนย์เด็กเล็ก คุณภาพ	บันทึกการทำกิจกรรม

แผนปฏิบัติการวิจัย (Action Plan)

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

3. สังเกตผลการปฏิบัติ (Observation)

กิจกรรม/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/สถานที่/ งบประมาณ.	ผู้รับผิดชอบ	วิธีเก็บรวบรวม ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ใน การเก็บข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัดและวิธีการประเมินผล
<u>กิจกรรมที่ 7</u> นิเทศติดตามการดำเนินงาน และสังเกตการดำเนินงานตามแผนงาน <u>วัตถุประสงค์</u> เพื่อติดตามการดำเนินงาน <u>เป้าหมาย</u> เพื่อติดตามให้การดำเนินงานเกี่ยวกับ พัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนา เด็กเล็กมีความต่อเนื่องและเป็นการ กระตุ้นให้เกิดการดำเนินกิจกรรมการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย	1. ประสานงานกับผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมการ ดำเนินการ 2. นิเทศติดตามผลการ ดำเนินงาน การพัฒนาแนว ทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำ ยืน จังหวัดอุบลราชธานี	ระยะเวลา เดือน มีนาคม 2560 สถานที่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บ้านนาสามัคคี เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี - ค่าอาหารว่าง 1500 บาท - ค่าวัสดุอุปกรณ์ 5000 บาท	1.ผู้วิจัยและ ทีมงานวิจัย 2. ผู้ร่วมวิจัย	1.แบบการสังเกต 2.บันทึกภาพ กิจกรรม 3. แบบบันทึกการ ทำกิจกรรม 4. ใช้แบบ สัมภาษณ์	1. คอมพิวเตอร์ Note Book 2. กล้องถ่ายรูป 3. สมุดจดบันทึก 4. เครื่อง บันทึกเสียง	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีแนว ทางการส่งเสริม พัฒนาการเด็กปฐมวัยใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัด อุบลราชธานี	ผ่านเกณฑ์มาตรฐานศูนย์เด็ก เล็กคุณภาพ ในด้าน พัฒนาการเด็กและการเรียนรู้ ตามช่วงวัย

แผนปฏิบัติการวิจัย (Action Plan)

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

4. ขั้นสะท้อนผลกลับ (Reflection)

กิจกรรม/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา/สถานที่/งบประมาณ.	ผู้รับผิดชอบ	วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัดและวิธีการประเมินผล
กิจกรรมที่ 8 ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคจากการดำเนินงานแก้ไขปัญหาดตามแผนปฏิบัติการโดยการถอดบทเรียนหลังการดำเนินกิจกรรม หาปัจจัยแห่งความสำเร็จและปัญหาและอุปสรรค วัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานการวิจัยครั้งนี้ เป้าหมาย ทราบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย และสามารถแก้ไขได้	1. ประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมการดำเนินงาน 2. ประเมินผลและถอดบทเรียนการดำเนินงาน	ระยะเวลา เดือน เมษายน 2560 สถานที่ เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี งบประมาณ - ค่าอาหารว่าง 1500 บาท - ค่าวัสดุอุปกรณ์ 5000 บาท	1. ผู้วิจัยและทีมงานวิจัย 2. ผู้ร่วมวิจัย	1.แบบการสังเกต 2.บันทึกภาพกิจกรรม 3. แบบบันทึกการทำกิจกรรม 4. ใช้แบบการสัมภาษณ์	1. คอมพิวเตอร์ Note Book 2. กล้องถ่ายรูป 3. สมุดจดบันทึก 4. เครื่องบันทึกเสียง	สามารถสรุปและถอดบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี	- ปัจจัยความสำเร็จ - ได้แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก - ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กผ่านมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กคุณภาพ

ภาคผนวก ฉ
รายชื่อทีมวิจัยและเด็กปฐมวัย

รายชื่อทีมวิจัย

1. นายทองอินทร์ สีหาบุตร	นายกเทศมนตรีตำบลสีวิเชียร
2. นายปัญญา สะนัย	ปลัดเทศบาลตำบลสีวิเชียร
3. นางสุภารัตน์ คำคุณ	ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลตำบลสีวิเชียร
4. นายบุญญพัฒน์ พิมขร	นักวิชาการ การศึกษาเทศบาลตำบลสีวิเชียร
5. นางบัวทอง งามวงศ์	หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาสามัคคี
6. นางสาวอัมพร สวัสดิ์วงศ์	ครูผู้ดูแลเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาสามัคคี
7. ว่าที่ ร.ต. หึงสุทิพย์ บุญเกิ่ง	ครูผู้ดูแลเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาสามัคคี
8. นางสาวรัตนกร หาคำ	ครูผู้ดูแลเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาสามัคคี
9. นายหมื่น สะนัย	ปราชญ์ชุมชน
10. นายคำนาง ปราโมทย์	ปราชญ์ชุมชน
11. นายเฉลิมสิน ประพันธ์	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านสามัคคี กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
12. นายนิรันดร์ ยานพันธ์	กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
13. นางสาวเบิกบาน มุขขัง	อาสาสมัครสาธารณสุข กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
14. นางมาลา ประจำ	อาสาสมัครสาธารณสุข กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
15. นางสมัย หาญจิตร	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลสีวิเชียรกรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก
16. นายสมพิช กุจันทร์	สมาชิกสภาเทศบาล กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
17. นางสาวทองสิน กรงาม	นักวิชาการสาธารณสุข ศูนย์สุขภาพชุมชนคำป่า
18. นางสุพรรณษา ปราโมทย์	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
19. นางสาวดวงฤทัย ศรีชะ	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
20. นางจิตตาภา ใจกล้า	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
21. นางจารุวรรณ เรืองธรรม	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
22. นางบุญตา จินาวัน	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
23. นางสุทิน หอมแฮ	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
24. นางพัชรี วงละคร	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
25. นางสุบัน บัวเตย	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
26. นส.ปวีณา ลาวัง	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
27. นายธวัชชัย หน่อเมือง	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
28. นส. อรญา มะเค็ง	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
29. นส. วิมลรัตน์ ถมศิริ	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
30. นางสมนึก วงศ์ภา	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
31. นางสมัย แก้วทูล	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
32. นางสมหมาย อวนบุญจันทร์	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
33. นส.นิตยา พันธุ์โชติ	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
34. นางอุไร ระตะโม	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก

35. นส. ดรุณี ตาทอง	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
36. นายสาคร ไชยวิเศษ	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
37. นางชาลี สีสะอาด	ผู้ปกครองเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก

รายชื่อเด็กปฐมวัย

1. ดญ. ปวีศา หน่อเมือง	อายุ 3 ปี 9 เดือน
2. ดช. เจษฎาพร ยงยุทธ	อายุ 3 ปี 9 เดือน
3. ดช. อีระพล ประพาน	อายุ 3 ปี 3 เดือน
4. ดช. อธิพัฒน์ อุปรา	อายุ 4 ปี 2 เดือน
5. ดญ. ญัฐธิชา สังวาล	อายุ 3 ปี 7 เดือน
6. ดช. สิทธิเดช ก้อนทอง	อายุ 3 ปี 1 เดือน
7. ดญ. ณิชนันท์ อินลี	อายุ 4 ปี 3 เดือน
8. ดช. สกวรรธน์ ศรีษะ	อายุ 4 ปี 1 เดือน
9. ดช. ญัฐเดช พันธโชติ	อายุ 3 ปี 9 เดือน
10. ดช. ธนวัฒน์ เรืองธรรม	อายุ 3 ปี 1 เดือน
11. ดญ. เปรมสุตา โคษาราช	อายุ 3 ปี 4 เดือน
12. ดช. ชลธิ หมื่นธาสงค์	อายุ 2 ปี 10 เดือน
13. ดญ. เนตรนภา ขาวขมื่น	อายุ 3 ปี 6 เดือน
14. ดญ. กัญญาวิรุ์ สะอาดดี	อายุ 3 ปี 10 เดือน
15. ดช. พีระพัฒน์ กานูสนธิ	อายุ 3 ปี 3 เดือน
16. ดญ. ชญานิษฐ์ ใจกล้า	อายุ 3 ปี 8 เดือน
17. ดช. วุฒิชัย สายเคน	อายุ 4 ปี 1 เดือน
18. ดญ. ภัทรพิมล มะเค็ง	อายุ 3 ปี 11 เดือน
19. ดช. วิสสิทธิ์ศักดิ์ คำนิจ	อายุ 4 ปี 10 เดือน
20. ดช. ญัฐวุฒิ ตาดี	อายุ 3 ปี 1 เดือน

ภาคผนวก จ
ตัวอย่างภาพประกอบ

ภาพกิจกรรมการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย

ภาพกิจกรรมการสัมภาษณ์รายบุคคล

ภาพกิจกรรมการสนทนากลุ่ม

ภาพกิจกรรม โครงการพัฒนาศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสีวิเชียร
อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
ในวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2560 ณ ห้องประชุมสภาเทศบาลตำบลสีวิเชียร

ภาพกิจกรรม โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย
 ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
 ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2560 ณ ศาลาการเปรียญวัดบ้านนาสามัคคี

ภาพกิจกรรม โครงการติดตามเยี่ยมบ้านร่วมกับภาคีเครือข่าย
ในเดือน วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2560

ภาพกิจกรรมการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จ ถอดบทเรียน
ในวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2560 ณ ห้องประชุมสภาเทศบาลตำบลสีวิเชียร

ภาคผนวก ซ

คู่มือแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
เทศบาลตำบลสีวิเชียรอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

โดย นางสาววิจิตร จันดาบุตร ร่วมกับ เทศบาลตำบลสีวิเชียร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
กรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และ ผู้ปกครอง

คำนำ

เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและเป็นอนาคตที่สำคัญต่อการพัฒนาของประเทศ เด็กที่มีคุณภาพ คือ เด็กที่มีการเจริญเติบโตสมวัย พัฒนาการสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม พ่อแม่และครอบครัวเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งต่อการอบรมเลี้ยงดู และสร้างเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่เด็กในวัยนี้ แต่เนื่องจากปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทาง สังคมและวัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไป มีการอพยพย้ายถิ่น ทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงบทบาทการเลี้ยงดูเด็กเป็นหน้าที่ของ ปู่ย่า ตายาย และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่

คู่มือแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็น แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย อายุ 3-5 ปี เนื้อหาที่จัดทำขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งได้แก่ คณะผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ใช้ในการ ดำเนินงานร่วมกัน เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

นางสาววิจิตร จันดาบุตร

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ

ศูนย์สุขภาพชุมชนคำฆ่า กลุ่มงานปฐมภูมิและองค์กรร่วม โรงพยาบาลน้ำยืน

ขั้นตอนการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ขั้นตอนที่ 1

ศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหาในพื้นที่ ได้แก่ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ความรู้ พฤติกรรมการเลี้ยงดู มีการติดตามประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

ขั้นตอนที่ 2

เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประเมินพัฒนาการเด็ก การสัมภาษณ์ การสอบถามกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการในการแก้ไขปัญหา โดยมีการจัดเวทีประชุมกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้แก่ ผู้บริหาร กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กหรือผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันในการวางแผนการแก้ไขปัญหา และจัดทำแผนปฏิบัติการ

ขั้นตอนที่ 3 การนำแผนที่ได้ไปสู่การลงมือปฏิบัติ ซึ่งได้แผนการดำเนินงาน 3 โครงการ
โครงการที่ 1 โครงการอบรมเพิ่มศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์
 พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
วัตถุประสงค์ เพื่อให้ครูผู้ดูแลเด็กมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก วิธีการจัดประสบการณ์ใน
 การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และสามารถประเมินพัฒนาการเด็กได้และในกรณีเด็กมีพัฒนาการสงสัย
 ล่าช้าสามารถส่งต่อไปยังหน่วยงานสาธารณสุขได้อย่างรวดเร็ว

โครงการที่ 2 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี
วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กสามารถ
ส่งเสริมและสังเกตพัฒนาการสงสัยล่าช้าได้ และในรายที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าสามารถนำเด็กเข้ารับ
การกระตุ้นพัฒนาการได้อย่างรวดเร็ว ที่หน่วยงานสาธารณสุขใกล้บ้านได้

โครงการที่ 3 โครงการติดตามเยี่ยมบ้านร่วมกับภาคีเครือข่าย ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสีวิเชียร
อำเภอไฉย จังหวัดอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์ เพื่อติดตามประเมินสภาพปัญหาที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการสงสัยล่าช้าเมื่อกลับไปอยู่ที่บ้าน
อยู่กับครอบครัวและอยู่ในชุมชนว่าเป็นอย่างไร เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูในการจัด
สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและให้บุคคลในครอบครัวได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการ
เมื่อกลับไปอยู่บ้านได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมสำหรับแต่ละราย

ขั้นตอนที่ 4

กระบวนการดำเนินงานแบบภาคีเครือข่าย เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เพื่อให้มีการทำงานอย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

1. ผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเกี่ยวกับงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีหน้าที่สำคัญในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ประสานงานกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อดำเนินการในการแก้ไขปัญหาพัฒนาการเด็กไม่สมวัย มีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีหน้าที่ในการจัดทำแผนประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละช่วงวัย ทั้งในกลุ่มพัฒนาการสมวัยและพัฒนาการไม่สมวัยทั้งในรายกลุ่มและรายบุคคล เชื่อมโยงข้อมูลประสานงานระหว่างหน่วยงาน กับหน่วยงานสาธารณสุขและครอบครัวเด็กเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
4. ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต้องมีความตระหนักให้มีความสำคัญสำหรับการสังเกตพฤติกรรมเด็กในความปกครองถ้าพบมีความผิดปกติต้องมีการสื่อสารกันมากขึ้นทั้งหน่วยงานสาธารณสุขและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานด้านภาคีเครือข่าย ทุกคนในทุกหน่วยงานต่างรู้สึกภูมิใจเห็นคุณค่าของตนเอง มีความเข้าใจและเกิดความผูกพันกันยิ่งขึ้น

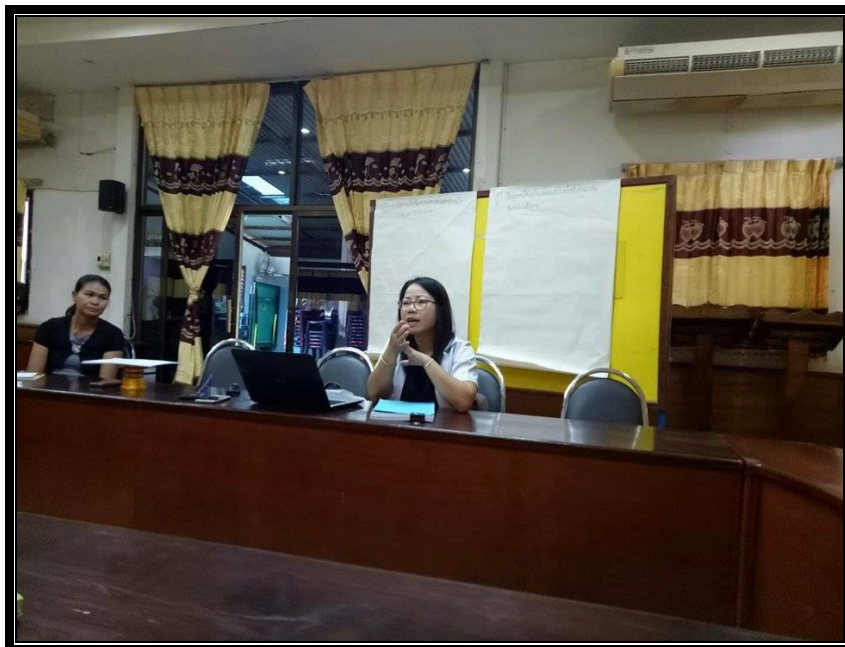
ขั้นตอนที่ 5 การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม โดยที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็กและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีส่วนร่วมตั้งแต่ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติและร่วมประเมินผล

ขั้นตอนที่ 6 การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ เทศบาลตำบลสีวิเชียร หน่วยงานสาธารณสุข คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็กมีการติดตามการดำเนินงานอย่างน้อย 2 ครั้งต่อปี โดยการจัดเวทีการประชุม เพื่อติดตามการดำเนินงาน แล้วมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับผลการดำเนินงานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กแก่ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กในชุมชนทราบและเป็นการกระตุ้นให้เกิดความต่อเนื่องของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เห็นความสำคัญเกิดความตระหนักในการสังเกตพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 7 มีการจัดเวทีสะท้อนผล ติดตามผลการปฏิบัติ ถอดบทเรียนที่ได้จากการปฏิบัติงาน เพื่อหาปัจจัยความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 8 การสรุปผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนในการนำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานทั้งหมด มาร่วมรับรู้ร่วมกัน ทั้งปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อนำมาวางแผนในการแก้ไขปัญหาในขั้นตอนต่อไป

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล	นางสาววิจิตร จันดาบุตร
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2521
จังหวัด และประเทศที่เกิด	อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2533 ประถมศึกษา โรงเรียนบ้านหนองบัวไชยวาน ตำบลโนนสังข์ อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2536 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนน้ำเย็นวิทยา ตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2539 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนน้ำเย็นวิทยา ตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2544 ปริญญาพยาบาลศาสตรบัณฑิต (พย.บ.) วิทยาลัยเทคโนโลยีราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2551 ปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2561 ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม.) สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ ศูนย์สุขภาพชุมชนคำชะ กลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชน โรงพยาบาลน้ำเย็น ตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี
ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้	บ้านเลขที่ 888 หมู่ 12 บ้านศรีบุญเรือง ตำบลสีวิเชียร อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี 34260

